

ΙΕΡΑ ΙΣΤΟΡΙΑ
ΤΗΣ
ΠΑΛΑΙΑΣ ΔΙΑΘΗΚΗΣ

ΠΡΟΣ ΧΡΗΣΙΝ
ΤΩΝ ΔΗΜΟΤΙΚΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ

Ἐγκριθεῖσα κατὰ τὸν διαγωνισμὸν τοῦ 1899 διὰ πενταετίαν

ΥΠΟ

ΕΥΑΓΓΕΛΟΥ Κ. ΚΟΦΙΝΙΩΤΟΥ

Δ. Φ. καὶ πρ. Καθηγητοῦ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΥ Δ. ΦΕΞΗ
1903

ΙΕΡΑ ΙΣΤΟΡΙΑ
ΤΗΣ
ΠΑΛΑΙΑΣ ΔΙΑΘΗΚΗΣ

ΠΡΟΣ ΧΡΗΣΙΝ
ΤΩΝ ΔΗΜΟΤΙΚΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ

Ἐγκριθεῖσα κατὰ τὸν διαγωνισμὸν τοῦ 1899 διὰ πενταετίαν

ΥΠΟ

ΕΥΑΓΓΕΛΟΥ Κ. ΚΟΦΙΝΙΩΤΟΥ

Δ. Φ. καὶ πρ. Καθηγητοῦ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ἘΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΥ Δ. ΦΕΞΗ

1903

18561

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Αριθ. { Πρωτ. 9157
          { Διεκ. 7864

Ἐν Ἀθήναις, τῆ 21 Ἰουλίου 1899

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΤΟ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΤΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΤΗΣ
ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ

Πρὸς τὸν κ. Εὐάγ. Κοφινιώτην

Ἐχοντες ὑπ' ὄψιν τὸν νόμον ,ΒΤΓ' τῆς 12 Ἰουλίου 1895, τὸ σχετικὸν Β. Διάταγμα τῆς 28 Ὀκτωβρίου ἰδίου ἔτους, τὰς προκηρύξεις περὶ διαγωνισμοῦ διδακτικῶν βιβλίων τῆς στοιχειώδους ἐκπαιδεύσεως καὶ τὴν ἔκθεσιν τῆς οἰκείας ἐπιτροπείας, δηλοῦμεν ὑμῖν, ὅτι ἐγκρίνομεν τὴν ὑφ' ὑμῶν εἰς τὸν διαγωνισμὸν ὑποβληθεῖσαν «Ἰερὰν Ἱστορίαν τῆς Παλαιᾶς Δαθθῆκης», ὅπως εἰσαχθῆ ἐπὶ πενταετίαν ἀπὸ τοῦ προσεχοῦς σχολικοῦ ἔτους ὡς διδακτικὸν βιβλίον διὰ τοὺς μαθητὰς τῆς Γ' τάξεως τῶν δημοτικῶν σχολείων, δημοσίων, δημοσυντηρητῶν καὶ ἰδιωτικῶν.

Καλεῖσθε δ' ὅπως ἐκτελέσητε τὰ ὑπὸ τοῦ εἰρημένου νόμου κλπ ὑπαγορευόμενα καὶ τὰς ὑπὸ τῆς ἐπιτροπείας ἀναγραφόμενας παρατηρήσεις.

Ὁ Ὑπουργὸς
ΑΘΑΝ. ΕΥΤΑΞΙΑΣ

Στέφ. Μ. Παφίσης

Πᾶν γνήσιον ἀντίτυπον φέρει τὴν σφραγίδα τοῦ Ἐκδοτικοῦ Οἴκου Γεωργίου Δ. Φέξη.

Ἐν τῷ Τυπογραφείῳ ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ ΔΕΛΗΓΙΑΝΝΗ
ΑΘΗΝΑΙ, Ὄδῳ Περικλεῶς-Ζήνωνος Ἀρ. 2

ΙΕΡΑ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΠΑΛΑΙΑΣ ΔΙΑΘΗΚΗΣ

Ἱστορία τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ λαοῦ μέχρι τῆς γεννήσεως
τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Α΄ ΠΕΡΙΟΔΟΣ

Ἡ πρὸ τοῦ νόμου οἰκονομία τοῦ Θεοῦ.

(Ἀπὸ τῆς δημιουργίας 5508 μέχρι 2039 π. Χ.)

1. Δημιουργία τοῦ κόσμου.

Ἦρχε χρόνος, κατὰ τὸν ὅποιον πάντα ὅσα βλέπομεν καὶ ἔχομεν δὲν ὑπῆρχον ἔτι· ἀλλὰ πανταχοῦ χάος, σκότος καὶ ἐρημία ἦτο· ὑπῆρχε δ' ὅμως ὁ ἀναρχος Θεός, ὅστις ἀφ' ἑαυτοῦ ἀπεφάσισε καὶ ἐδημιούργησεν ἐκ τοῦ μηδενὸς τὰ πάντα διὰ μόνου τοῦ λόγου. Ἦρκει ἡ θέλησίς του καὶ ἡ ἐντολή του «γενηθήτω τοῦτο» καὶ παρευθὺς ἐγένετο.

Ὁ Θεὸς ἐποίησε τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν εἰς ἕξ ἡμέρας ἀπὸ τοῦ μηδενός. Τὴν πρώτην ἡμέραν διεχώρισε τὸ φῶς ἀπὸ τοῦ σκότους· τὴν δευτέραν ἐποίησε τὸ στερέωμα ὀνομάσας αὐτὸ οὐρανόν· τὴν τρίτην συνήθροισε τὰ ὕδατα εἰς τὸ αὐτὸ μέρος καὶ ἐφάνη ἡ γῆ καὶ τότε εἶπε νὰ βλαστήσῃ ἡ γῆ βοτάνην χόρτου, καὶ τὰ δένδρα καρποῦς καὶ εὐλόγησε καὶ τὰ φυτὰ καὶ τὰ δένδρα καὶ τοὺς σπόρους αὐτῶν· τὴν τετάρτην ἐποίησε τὸν ἥλιον καὶ τὴν σελήνην καὶ τοὺς ἀστέρας τοῦ οὐρανοῦ· τὴν πέμπτην ἐποίησε τοὺς ἰχθύας τῆς θαλάσσης καὶ πᾶσαν ψυχὴν ζῶσαν ἐπὶ τῆς γῆς· τὴν ἕκτην ἐποίησε τὰ τετράποδα, τὰ ἑρπετὰ καὶ τὰ πετεινὰ καὶ τελευταῖον τὸν ἄνθρωπον· καὶ εἶδεν ὁ Θεὸς ὅτι τὰ ἔργα του εἶναι καλὰ· καὶ τὴν ἐβδόμην κατέπαυσε.

Παρατηρήσεις. Ὁ Θεὸς εἶναι παιητὴς τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς.
— «Αὐτὸς εἶπε καὶ ἐγεννήθησαν· αὐτὸς ἐνετείλατο καὶ ἐκτίσθησαν».

(Ψαλμ. 32, 2). — «Ὁ Θεὸς ἡμῶν ἐν τῷ οὐρανῷ καὶ ἐν τῇ γῆ, πάντα ὅσα ἠθέλησεν, ἐποίησεν» (Ψαλμ. 115, 3). — «Ὡς ἐμεγαλύνθη τὰ ἔργα σου, Κύριε, πάντα ἐν σοφίᾳ ἐποίησας.» — (Ψαλμ. 103, 24). — «Οἱ οὐρανοὶ διηγοῦνται δόξαν Θεοῦ.»

2. Πλάσις τοῦ ἀνθρώπου.

Ἄφ' οὗ ὁ Θεὸς ἐποίησε πάντα, ὅσα ἐποίησεν, εἶπεν·

«Ἄς ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν», καὶ λαβὼν ἀπὸ τῆς γῆς χοῦν ἔπλασε τὸ ὑλικὸν σῶμα τοῦ ἀνθρώπου, εἶτα ἐνεφύσησεν εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ πνοὴν ζωῆς ἢτοι ψυχὴν ζωσάν (ἀθάνατον). Ὁ Θεὸς τὸν πρῶτον ἄνθρωπον ὠνόμασεν Ἀδὰμ. (= ἐκ γῆς) καὶ λαβὼν μίαν ἐκ τῶν πλευρῶν αὐτοῦ, ἔπλασε τὴν γυναῖκα. Ἰδὼν δ' αὐτὴν ὁ Ἀδάμ, ἐγάγη καὶ ὠνόμασεν Ἐῦαν (=ζωήν). Κατέστησε δὲ αὐτὸν βασιλέα καὶ κύριον ἐπὶ τῆς γῆς· τότε εὐλόγησεν αὐτὸ τὸ θεῖον ζεῦγος ὁ Θεὸς καὶ εἶπεν «αὐξάνεσθε καὶ πληθύνεσθε καὶ πληρώσατε τὴν γῆν καὶ κατακυριεύσατε αὐτῆς καὶ πάντων τῶν ἐπ' αὐτῆς».

Παρατηρήσεις. Ὅντως ὁ ἄνθρωπος εἶναι ὅμοιος τῷ Θεῷ, ὅταν εἶναι ἀγαθὸς ὡς αὐτός, ὅταν ἀγαπᾷ τὸν πλησίον, ὡς αὐτὸς τὸν ἄνθρωπον. Ἐχῶν δὲ ἐν ἑαυτῷ ψυχὴν ἀθάνατον εἶναι εἰκὼν τοῦ Θεοῦ καὶ ἰκανὸς νὰ διακρίνη τὸ καλὸν ἀπὸ τοῦ κακοῦ καὶ νὰ ἀντιλαμβάνηται καὶ φροντίζῃ περὶ αὐτοῦ.

«Καὶ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον, κατ' εἰκόνα Θεοῦ ἐποίησεν αὐτόν». (Γεν. 1, 2).

3. Ἡ πρώτη ἁμαρτία.

Ὁ Θεὸς πλάσας τὸν Ἀδὰμ καὶ τὴν Ἐῦαν ἐφύτευσε κήπον τερπνότατον (παράδεισον) ἐν Ἐδέμ· εἰς τὸν κήπον τοῦτον ἔθηκεν ὁ Θεὸς τὸν Ἀδὰμ καὶ τὴν Ἐῦαν καὶ ἔδωκεν εἰς αὐτοὺς ἐντολὴν εἰπὼν «Ἀπὸ τοῦ καρποῦ παντὸς δένδρου ἔχετε τὴν ἄδειαν νὰ τρώγητε, ἀπὸ δὲ τοῦ καρποῦ τῆς γνώσεως τοῦ καλοῦ καὶ πονηροῦ νὰ μὴ φάγητε· διότι καθ' ἣν ἡμέραν θὰ φάγητε, θ' ἀποθάνητε». Ὁ Ἀδάμ καὶ ἡ Ἐῦα ἐν τῷ παραδείσῳ ἦσαν μακαριοὶ, ἀλλὰ δὲν διήρκεσεν ἐπὶ πολὺ ἡ μακαριότης των, διότι παρέβησαν τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ. Ἰδοὺ δὲ πῶς τοῦτο ἔγεινεν. Ὁ

δαίμων λαβὼν μορφὴν ὄφεις εἶπε πρὸς τὴν Εὐάν, διατί δὲν τρώγετε ἀπὸ τοῦ καρποῦ παντός δένδρου; διότι, εἶπεν ἡ Εὐά, ὁ Θεὸς μὰς ἀπηγόρευσε τοῦτο εἰπὼν, «καθ' ἣν ἡμέραν θὰ φάγητε θὰ ἀποθάνητε». ὁ ὄφης ἠπάτησε τὴν Εὐάν εἰπὼν ψεῦδος, ὅτι «δὲν θὰ ἀποθάνητε, ἀλλὰ θὰ γείνητε ὅμοιοι μὲ τὸν Θεόν, γινώσκοντες τὸ καλὸν καὶ πονηρὸν». Ἐπέτυχε δὲ τὸ ψεῦδος· ἡ Εὐά ἰδοῦσα τὸν καρπὸν καλὸν καὶ ὠραῖον ἔφαγεν ἀπ' αὐτοῦ καὶ ἔδωκεν ἐξ αὐτοῦ καὶ εἰς τὸν ἄνδρα της, ὅστις ἔφαγεν ἐπίσης· ἀλλ' εὐθύς ἐνόησαν τὴν γυμνότητα αὐτῶν καὶ αἰσχυρόμενοι ἐκρύπτοντο ἀπὸ τοῦ προσώπου τοῦ Θεοῦ. Ἔρχεται ὁ Θεὸς εἰς τὸν κήπον, κράζει τὸν Ἄδᾶμ· «Ἄδᾶμ, Ἄδᾶμ, ποῦ εἶσαι ;» Ὁ Ἄδᾶμ τρέμων εἶπεν· «ἡ Εὐά, ἦν μοι ἔδωκες σύντροφον, μοῦ ἔδωκε καὶ ἔφαγα ἀπὸ τοῦ ἀπηγορευμένου καρποῦ». Εἶπε δὲ τότε ὁ Θεὸς πρὸς τὴν Εὐάν «διατί ἐπραξες τοῦτο;» ἐκείνη δικαιολογουμένη εἶπεν· «ὁ ὄφης μὲ ἠπάτησε καὶ ἔφαγα». Εἶπε τότε ὁ Θεὸς πρὸς τὸν ὄφιν· «ἐπειδὴ ἠπάτησας τὴν γυναῖκα, θὰ ἦσαι ἐπικατάρατος ἐξ ὅλων τῶν ζώων καὶ θὰ ἔρπης ἐπὶ τῆς κοιλίας, καὶ ἔχθραν θὰ στήσω ἀνά μέσον σου καὶ τῆς γυναικός, καὶ τὸ σπέρμα αὐτῆς θέλει σοῦ συντρίψει τὴν κεφαλὴν καὶ σὺ θὰ κεντήσης τὴν πτέρναν αὐτοῦ». Πρὸς δὲ τὴν Εὐάν εἶπε «μὲ λύπας καὶ μὲ πόνους θὰ γεννᾷς τὰ τέκνα σου καὶ θὰ ὑποτάσσησαι εἰς τὸν ἄνδρα σου». Πρὸς δὲ τὸν Ἄδᾶμ εἶπεν· «ἐν ἰδρωτί τοῦ προσώπου σου θὰ τρώγῃς τὸν ἄρτον σου, ἕως οὐ ἐπιστρέψῃς εἰς τὴν γῆν, ἐξ ἧς ἐλήφθης· διότι γῆ εἶ καὶ εἰς γῆν ἀπελεύση». Μετὰ τοῦτο ἐξέβαλεν αὐτοὺς τοῦ παραδείσου καὶ διέταξεν ἄγγελον ἔχοντα ρομφαίαν νὰ φυλάττῃ τοῦ παραδείσου τὴν εἴσοδον.

Παρατηρήσεις. Ἡ ὑπακοὴ ἦτο τὸ μόνον, τὸ ὅποιον ὁ Θεὸς ἐζήτηται· ὁ Θεὸς ἠγάπα αὐτοὺς καὶ αὐτοὶ ἠγάπων τὸν Θεὸν καὶ ἐφύλαττον τὴν ἐντολὴν του. Μακάριος δὲ ἦτο ὁ ἐν τῷ παραδείσῳ βίος τοῦ Ἄδᾶμ καὶ τῆς Εὐάς. — «Ὁ Θεὸς ἀποδώσει ἐκάσῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ». (Ρωμ. 3, 6). «Τὰ ὀνόματα τῆς ἁμαρτίας θάνατος». (Ρωμ. 6, 23). — «Μὴ εἰσενέγκῃς ἡμᾶς, Κύριε, εἰς πειρασμόν».

4. Ὁ Ν ὦ ε.

Μετὰ τὴν ἐξωσιν ἀπὸ τοῦ παραδείσου ὁ Ἄδᾶμ καὶ ἡ Εὐά ἀπέκτη-

σαν δύο τέκνα, τὸν Καὶν καὶ Ἄβελ· ὁ Καὶν φθονήσας τὸν Ἄβελ ἐφόνευσεν αὐτόν· ὁ δὲ Θεὸς κατηράσθη τὴν γῆν, ἥτις ἔπλετο τὸ αἷμα τοῦ Ἄβελ, καὶ τὸν Καὶν εἰπὼν «στενάζων καὶ τρέμων νὰ πλανᾷσαι ἐπὶ τῆς γῆς»· καὶ τρέμων ὁ Καὶν ἐφυγεν ἀπὸ τοῦ προσώπου τοῦ Θεοῦ. Ὁ Ἄδὰμ καὶ ἡ Εὐὰ ἀπέκτησαν μετὰ τοὺς δύο τούτους τὸν Σὴθ καὶ ἄλλους υἱούς, θυγατέρας καὶ ἀπογόνους. Ἐκ τῶν ἀπογόνων δὲ τοῦ Σὴθ μόνος ὁ Νῶε ἦτο εὐσεβής, ἐνάρετος καὶ δίκαιος ἄνθρωπος εἰς τὸν κόσμον ἐν μέσῳ ἀσεβῶν καὶ κακούργων· τοῦτον ἐκάλεσεν ὁ Θεὸς καὶ ἐφανέρωσε τὴν ἀπόφασιν αὐτοῦ, ὅτι θὰ ἐξολοθρεύσῃ τὸν κόσμον· καὶ εἶπεν· «Ἀπεφάσισα νὰ ἐξαλείψω ἀπὸ τοῦ προσώπου τῆς γῆς τὸ ἀνθρώπινον γένος καὶ πάντα τὰ ζῶα, διότι αἱ ἀδικίαι τῶν ἀνθρώπων κατεπλημύρισαν ὅλην τὴν γῆν. Σὺ δὲ κατασκευάσον κιβωτὸν ἐκ ξύλων, εἰσελθε εἰς αὐτὴν μετὰ τῶν υἱῶν σου, τῆς γυναικὸς σου καὶ τῶν γυναικῶν τῶν υἱῶν σου καὶ λάβε μετὰ σοῦ ἐκ πάντων τῶν ζῶων ἐκ μὲν τῶν καθαρῶν ἀνά ἑπτὰ ζεύγη, ἄρσεν καὶ θῆλυ, ἐκ δὲ τῶν ἀκαθάρτων ἀνά δύο, καὶ τὰ πρὸς τροφήν ἐπιτήδεια διὰ σέ καὶ τὰ ζῶα, διότι σὲ μόνον θὰ σώσω, ὅλα δὲ τὰ ἄλλα ἄνθρωπους καὶ ζῶα θὰ ἐξολοθρεύσω ἀπὸ τοῦ προσώπου τῆς γῆς διὰ μεγάλου κατακλυσμοῦ». Ἐπίστευσεν ὁ Νῶε εἰς ὅ,τι διέταξεν αὐτόν ὁ Θεὸς καὶ ἔπραξεν ὡς προσετάχθη. Τὴν ἀπόφασιν τοῦ Θεοῦ ὁ Νῶε κατέστησε γνωστὴν εἰς τοὺς ἄνθρωπους καὶ συνεβούλευσε μεταμέλειαν καὶ ὑπακοὴν εἰς τὸν Θεόν, ἀλλ' εἰς μάτην, διότι ἀντὶ νὰ ἐξιλεώσῃ τὸν δίκαιον Θεόν, αὐτοὶ ἐγένοντο ὅλοισιν χειρότεροι καὶ ἀσεβέστεροι.

Παρατηρήσεις. Ὁ Θεὸς δίδει κχιρὸν εἰς μετάνοιαν, διότι δὲν θέλει τοῦ ἁμαρτωλοῦ τὸν θάνατον, ἀλλὰ τὴν σωτηρίαν αὐτοῦ. — «Φυλάσσει Κύριος τοὺς ἀγαπῶντας αὐτόν».

5. Κατακλυσμός.

Ὁ Νῶε κατασκευάσας τὴν κιβωτὸν, ὡς διέταξεν αὐτόν ὁ Θεός, οἱ δὲ ἄνθρωποι μεθ' ὅλας τὰς συμβουλὰς αὐτοῦ ἔμενον ἀδιόρθωτοι· ἐκάλεσε τότε πάλιν ὁ Θεὸς τὸν Νῶε καὶ εἶπεν· «εἰσελθε εἰς τὴν κιβωτὸν μετὰ πάντων τῶν οἰκείων σου, διότι σὲ εἶδον δίκαιον ἐνώπιόν μου, καὶ μετὰ τῶν κτηνῶν καὶ τῶν πετεινῶν τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῶν

ἔρπετων»· ἔπραξε δ' ὁ Νῶε, ὅπως ὁ Θεὸς προσέταξεν αὐτὸν καὶ εἰσ-
ῆλθον εἰς τὴν κιβωτὸν αὐτὸς ὁ Νῶε μετὰ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ καὶ οἱ
υἱοὶ αὐτοῦ καὶ αἱ γυναῖκες αὐτῶν, ἔτι δὲ τὰ διάφορα πετεινά, ἔρπετα
καὶ ζῶα, ὡς διέταξεν ὁ Θεὸς τὸν Νῶε. Καὶ μετὰ ἑπτὰ ἡμέρας ἐρρά-
γησαν πᾶσαι αἱ πηγαὶ τῆς ἀβύσσου καὶ οἱ καταρράχται τοῦ οὐρανοῦ
ἤνοιξαν καὶ ἐγένετο βροχὴ ἐπὶ 40 ἡμέρας καὶ νύκτας. Καὶ ἐπληθύνθη
τὸ ὕδωρ καὶ τὰ ὑψηλότερα ὄρη ἐκαλύφθησαν ὑπὸ τῶν ὑδάτων καὶ πάν-
τες οἱ ἄνθρωποι καὶ τὰ κτήνη καὶ ἔρπετα ἐπνίγησαν καὶ ἀπέθανον.
Μόνον δὲ ἡ κιβωτὸς ἐπέπλεε, καὶ ἔμενον ἀβλαβῆς μετὰ τῶν ἐν αὐτῇ.
Ἐνεμνήσθη δὲ ὁ Θεὸς τὸν Νῶε καὶ ἠλαττοῦτο τὸ ὕδωρ καὶ μετὰ 50
ἡμέρας ἐκχίσειεν ἡ κιβωτὸς ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ ὄρους Ἀραράτ· καὶ
μετὰ τεσσαράκοντα ἡμέρας ἤνοιξεν ὁ Νῶε τὸ παράθυρον καὶ ἔστειλε
τὸν κόρακα, ὅστις ἐξελθὼν δὲν ἐπέστρεψε πλέον πρὸς τὸν Νῶε· μετὰ
ταῦτα ἔστειλε τὴν περιστερὰν, ἣτις δὲν εὔρε τόπον πρὸς ἀνάπαυσιν
καὶ ἐπέστρεψε πρὸς αὐτόν· καὶ μετὰ ἑπτὰ ἡμέρας πάλιν ἀπέστειλεν
αὐτήν, ἣτις τότε ἔφερε φύλλον ἐλαίας εἰς τὸ ῥάμφος· τοῦτο ἦτο ση-
μεῖον ὅτι ὀλιγόστευσαν τὰ ὕδατα. Καὶ πάλιν ὕστερον ἀπέστειλεν αὐ-
τήν, ἀλλὰ δὲν ἐπέστρεψε πλέον. Ἐκ τούτου ἐννοήσας ὁ Νῶε τότε,
ὅτι ἡ γῆ ἐξήρχνθη καὶ ὅτι αὐτὸς ἐσώθη ἀπὸ τοῦ κατακλισμοῦ, ἐξῆλ-
θε πλήρης χαρᾶς ἐκ τῆς κιβωτοῦ· ἀμέσως δὲ κατεσκευάσατε θυσιαστή-
ριον ἐκ λίθων, ἐκτίθειεν ὅλην τὴν οἰκογένειαν αὐτοῦ καὶ προσέφερε θυ-
σίαν εἰς τὸν Θεόν, θυσίαν αἰνέσεως, εὐχαριστῶν αὐτὸν διὰ τὴν εὐεργε-
σίαν· ἠλόγησε δ' ὁ Θεὸς τὸν Νῶε καὶ τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ καὶ εἶπε
πρὸς αὐτούς· «*Ἀυξάνεσθε καὶ πληθύνεσθε καὶ πληρώσατε τὴν γῆν
καὶ κατακυριεύσατε αὐτῆς*». Καὶ εἶπεν ὁ Θεὸς τῷ Νῶε· *θὰ στήσω
σημεῖον τῆς διαθήκης μου (συμφωνίας), ὅτι δὲν θὰ ἐξολοθρεύσω πλέον
τὸν κόσμον διὰ κατακλισμοῦ καὶ ἰδοὺ βάλλω τὸ τόξον τοῦτο τὸ οὐ-
ράνιον εἰς σημεῖον τῆς διαθήκης μου πρὸς αἰώνιον σημεῖον μεταξύ
ἐμοῦ καὶ τῶν ἀνθρώπων.*

Παρατηρήσεις. «*Φυλάσσει Κύριος τοὺς ἀγαπῶντας αὐτόν*». —
«*Οἱ παρανόμοι ἐξολοθρευθήσονται, σωτηρία δὲ δικαίων παρὰ Κυρίου*».
(Ψαλμ. 36, 30). — «*Ὁ Θεὸς ἀργεῖ, ἀλλὰ δὲν λησμονεῖ*». — Ἡ ἀρετὴ
καὶ ἡ εὐσέβεια ἐνὸς ἀνθρώπου, τοῦ Νῶε, ἔσωσε τὸν κόσμον ἀπὸ τῆς

έντελοῦς καταστροφῆς. Αὐστηρὰ εἶναι ἡ δικαιοσύνη τοῦ Θεοῦ διὰ τοῦς κακοῦς καὶ ἀπειροῦς ἢ ἀγαθότης αὐτοῦ διὰ τοῦς ἐγκαρδίως αὐτὸν ἀγαπῶντας καὶ ἐκτελοῦντας τὰς ἐντολάς αὐτοῦ.

6. Πύργος τῆς Βαβέλ.

Οἱ ἀπόγονοι τοῦ Νῶε ἐπληθύνθησαν καὶ ἀπεφάσισαν νὰ ζητήσωσι χώραν πρὸς κατοικίαν· ἦλθον ἐκ τοῦ Ἀραράτ, εὗραν τοιαύτην καὶ εἶπον, ἄς κτίσωμεν πόλιν καὶ οὐρανομήκη πύργον, ἵνα μένη ἔνδοξον τὸ ὄνομα ἡμῶν ἐπὶ τῆς γῆς. Πάντες οἱ ἀπόγονοι τοῦ Νῶε ὠμίλου μίαν γλώσσαν, ἦσαν δὲ ὑπερήφανοι. Τὸ ἀσεβὲς δὲ ἔργον αὐτῶν δὲν ἤρεσεν εἰς τὸν Θεόν, δι' ὃ πρὸς τιμωρίαν εἶπεν, «ἄς συγχέωμεν αὐτῶν τὰς γλώσσας, ἵνα μὴ ἐννοῶσι τὴν φωνὴν τοῦ πλησίον», οὕτω δὲ δὲν ἠδύναντο νὰ κτίζωσι καὶ μένωσιν ὁμοῦ· ὅθεν διεσπάρησαν εἰς ὅλα τὰ μέρη τῆς γῆς, ἀφέντες τὸν πύργον ἀτελεῖ, ὅστις ὠνομάσθη Βαβέλ = (σύγχυσις). Διεσπάρησαν οὗτοι εἰς διάφορα μέρη· οἱ ἀπόγονοι τοῦ Σὴμ κατῴκησαν εἰς τὴν Ἀσίαν, οἱ δὲ τοῦ Χάμ, εἰς τὴν Ἀφρικὴν καὶ οἱ τοῦ Ἰάφεθ εἰς τὴν Εὐρώπην· ἔκτισαν πόλεις καὶ ἀπετέλεσαν διάφορα ἔθνη· ἐξ αὐτῶν δὲ κατάγεται ἅπαν τὸ ἀνθρώπινον γένος.

Παρατηρήσεις. «Ὁ Θεὸς ὑπερηφάνους ἀντιπάσσει, ταπεινοῖς δὲ δίδωσι χάριν». (Α' Πέτρ. 55).

Β' ΠΕΡΙΟΔΟΣ

Ἡ τῶν πατριαρχῶν (2000 — 1700 π. χ.)

1. Αβραάμ

α) κλησὶς τοῦ Ἀβραάμ.

Οἱ ἄνθρωποι λησμονήσαντες πάλιν ὅπως διόλωσεν τὸν Θεὸν παρεδόθησαν εἰς παντὸς εἶδους κακίας, ἐλάτρευον τὰ κτίσματα παρὰ τὸν κτίσαντα. Τοιοῦτοι ἄνθρωποι ἔζων τότε εἰς Χαρρὰν πόλιν τῆς Μεσοποταμίας· ἔζη ὁμῶς ἐνταῦθα καὶ ἄνθρωπος ἐνάρετος, δίκαιος καὶ θεοσεβὴς ἀπόγονος τοῦ Σὴμ, ὀνομαζόμενος Ἀβραμ, υἱὸς τοῦ Θάρα· αὐτὸς μόνος ἦτο τότε φυλάττων τὴν πίστιν τῶν πατέρων του καὶ τὴν ἀγάπην

του ἀληθινοῦ Θεοῦ. Ὁ Θεὸς θελών νὰ σταματήσῃ τὴν πρόβδον τῆς κακίας, ἐκάλεσε τὸν Ἀβραμ ὡς ἐκλεκτὸν σκευὸς καὶ εἶπεν· «Ἐξέλθε ἐκ τῆς γῆς σου καὶ ἐκ τῆς συγγενείας σου καὶ ἐλθέ εἰς τὴν γῆν, ἣν ἠθέλην σοὶ δεῖξαι· θὰ καταστήσω σε εἰς ἔθνος μέγα καὶ πατέρα τοῦ λαοῦ (πατριάρχην) καὶ θὰ σ' εὐλογήσω καὶ μεγαλύνω τὸ ὄνομά σου· καὶ διὰ σοῦ θὰ εὐλογηθῶσιν ὅλαι αἱ φυλαὶ τῆς γῆς». Ὁ Ἀβραμ ὑπήκουσεν εἰς τὴν προσταγὴν τοῦ Θεοῦ, λυπούμενος δέ, διότι κατέλιπε τὴν πατρίδα του, ἀνεχώρησε μετὰ τῆς γυναικὸς του Σάρρας, τοῦ ἀνεψιοῦ του Λώτ, υἱοῦ Ἀρράν, τοῦ ἀδελφοῦ του καὶ τῶν δούλων καὶ τῶν ποιμνίων αὐτοῦ· μεταναστεύσας δὲ ἐκ τῆς Χαρράν διώδευσε μακρὰν πορείαν καὶ τέλος ἐπλησίασεν εἰς Χαναὰν καὶ μετώκησεν εἰς Συχέμ, ἧτις ἦτο ἡ λαμπροτέρα κοιλὰς τοῦ μέρους ἐκείνου· ἐκεῖ δὲ ἐστάθη νὰ ἀνγκυυθῇ μετὰ τῶν οἰκείων ὑπὸ τὴν σκιὰν δάσους, ἐφάνη τότε ὁ Θεὸς καὶ λέγει αὐτῷ «τὴν γῆν ταύτην θὰ δώσω εἰς σέ καὶ τοὺς ἀπογόνους σου». Ἐκεῖ ὁ Ἀβραμ ἐχάρη πολὺ διὰ τοῦτο, διότι εἶδεν ὅτι πολὺ ὠφέλησεν αὐτὸν ἡ εὐσέβεια καὶ ἡ ὑπακοή. Ἐκεῖ ὁ Ἀβραμ προσεύχεται, εὐχαριστεῖ καὶ δοξάζει· τὸν Θεὸν καὶ μετ' ἐγγνωμοσύνης ἐκοδόμησε θυσιαστήριον εἰς τὸν Κύριον καὶ κηρύττει τὸ ὄνομα αὐτοῦ εἰς τοὺς οἰκείους του, ἔπειτα δὲ ὠδενσεν εἰς τὰ περίξ τῆς Βαβυλῆ.

Παρατηρήσεις. Ὅ,τι πράττη ὁ Θεός, εἶναι πάντοτε καλόν, ἂν καὶ ἡμεῖς πολλάκις δὲν ἐννοοῦμεν αὐτό. «Πιστευσον τῷ Θεῷ καὶ ἀντιλήφεται σου». (Σιράχ. 2, 6). — «Φθείρουσιν ἦθη χρησάτα ὀμιλία κακά». (Α' Κορινθ. 15, 33).

6) Ὁ Ἀβραὰμ καὶ ὁ Λώτ.

Ὁ Ἀβραὰμ ἦτο μέγας κτηματίας καὶ κτηνοτρόφος, ἔχων πλῆθος καμήλων, βοῶν, προβάτων καὶ ὄνων, ἔτι δὲ εἶχε καὶ πολλοὺς δούλους, ὁμοίως δὲ καὶ ὁ Λώτ ὁ ἀνεψιὸς τοῦ Ἀβραὰμ· τὰ ποίμνια καὶ ἄλλα ζῶα ἔβοσκον καὶ ἐπεμελοῦντο οἱ δούλοι καὶ αἱ δούλαι αὐτῶν.

Ἐπειδὴ δὲ οἱ πρὸς βοσκὴν λειμῶνες δὲν ἠδύναντο νὰ θρέψωσι τὰ ποίμνια, οἱ δούλοι τοῦ Ἀβραὰμ καὶ Λώτ ἤρχοντο εἰς ἔριδας καὶ φιλονεικίας καὶ οἱ μὲν δὲν ὑπεχώρουν εἰς τοὺς δέ. Ὁ Ἀβραὰμ ἀγαπῶν τὴν εἰρήνην καὶ τὸν συγγενῆ Λώτ, ἐκάλεσεν αὐτὸν καὶ

εἶπεν· «ἐκλεξόν, ἀδελφέ, ὅποιον μέρος θέλῃς». Ἐξέλεξε δὲ ὁ Λῶτ τὴν ὑπὸ τοῦ Ἰορδάνου διαρροεμένην τῶν Σοδόμων καὶ Γομόρρας πεδιάδα παρὰ τὴν Νεκρὰν θάλασσαν καὶ ἔστησε τὰς σικηνάς του, ὁ δὲ Ἀβραὰμ ἔλαβε τὴν Χαναὰν παρὰ τὴν δρῦν τοῦ Μαβρῆ· ἐκεῖ ἔστησε θυσιαστήριον καὶ αὐτὸς προωρίσθη νὰ διασώσῃ ἐπὶ τῆς γῆς τὴν γυνῶσιν τοῦ ἐνὸς καὶ μόνου ἀληθινοῦ Θεοῦ.

Παρατηρήσεις «Μακάριοι οἱ εἰρηνοποιοὶ διὸ αὐτοὶ υἱοὶ Θεοῦ κληθήσονται». — «Εἰρηνεύετε, ἀδελφοί, καὶ ὁ Θεὸς τῆς ἀγάπης καὶ εἰρήνης ἔσται μεθ' ὑμῶν». (Α'. Κορ. 13, 10).

γ') Καταστροφὴ τῶν Σοδόμων καὶ Γομόρρας.

Οἱ κάτοικοι τῶν Σοδόμων καὶ Γομόρρας, οἱ γείτονες τοῦ Λῶτ, ἦσαν ἀσεβέστατοι καὶ ὁ Θεὸς ἀπεφάσισε νὰ ἐξολοθρεύσῃ αὐτοὺς καὶ ἐμφανισθεὶς εἶπε τοῦτο πρὸς τὸν Ἀβραὰμ· ὁ δὲ εἶπε «Μὴ γένοιτο τοῦτο ποτέ, Κύριέ μου». Καὶ εἶπεν ὁ Κύριος «ἐὰν εὗρω 50 δικαίους, δὲν θὰ καταστρέψω τὴν πόλιν». Τότε ὁ Ἀβραὰμ εἶπε «καὶ ἐὰν λείπωσι πέντε ἀπὸ τούτων πενήκοντα, θὰ καταστρέψῃς αὐτήν ;» «ὄχι», εἶπεν οὕτω καταβιβάζων ὁ Ἀβραὰμ ἔφθασεν εἰς τοὺς δέκα, ἀλλ' οὐδὲ δέκα εὗρέθησαν εὐσεβεῖς. Μετὰ τὸν διάλογον τοῦτον ἀπῆλθεν ὁ Κύριος καὶ ὁ Ἀβραὰμ ἐπέστρεψεν εἰς τὸν τόπον του. Ἐπῆρχεν ὁμως ἐνταῦθα εὐσεβῆς τις ἄνθρωπος, ὁ Λῶτ· τοῦτον θέλων νὰ σώσῃ ὁ Κύριος ἔπεμψε δύο ἀγγέλους εἰς Σόδομα καὶ εἶπον πρὸς τὸν Λῶτ· «Ἀναστάς, λάβε τὴν γυναῖκά σου καὶ τὰς θυγατέρας σου καὶ ἐξέλθε, ἵνα μὴ καὶ σὺ ἀπολεσθῇς μετὰ τὰς ἀνομίας τῆς πόλεως». Καὶ λαβόντες οἱ ἀγγελοὶ ἀπὸ τῆς χειρὸς αὐτὸν καὶ τὴν γυναῖκα καὶ τὰς δύο θυγατέρας, ἵνα φεισθῇ ὁ Κύριος αὐτῶν, καὶ ὅτε ἐξήγαγον αὐτοὺς, εἶπον· «σῶσον, σῶζε τὴν ψυχὴν σου νὰ μὴ περιβλέψῃς; εἰς τὰ ὀπίσω, μηδὲ νὰ σταθῇς εἰς ὄλην τὴν περίχωρον». Καὶ ὅτε ἐξῆλθεν ὁ ἥλιος, ἔβρεξε θεῖον καὶ ἔρρε πῦρ ἐξ οὐρανοῦ καὶ κατέστρεψε τὰ Σόδομα καὶ Γομόρραν καὶ πάντα τὰ περίχωρα μετὰ τῶν κατοίκων αὐτῶν. Ἐσώθησαν δὲ ὁ Λῶτ καὶ αἱ δύο θυγατέρες αὐτοῦ, ἡ δὲ γυνὴ αὐτοῦ παρακούσασα τὴν δαταγὴν τοῦ Θεοῦ ἐπέβλεψεν ὀπίσω καὶ ἐγένετο στήλῃ ἢ ἄλατος.

Παρατηρήσεις. «Φλόξ κατέφλεξεν ἁμαρτωλοὺς».

δ') Φιλοξενία τοῦ Ἀβραάμ.

Ὁ Ἀβραάμ εἶχε γυναίκα τὴν Σάρρα, ἣτις ἦτο στειρά καὶ πολὺ ἐλυπεῖτο διὰ τοῦτο· παρεκάλουν καὶ οἱ δύο τὸν Θεόν, ἵνα ἀποκτήσωσιν υἱόν, καὶ ὁ Θεὸς εἰσήκουσε· καὶ εἶπεν ὁ Θεὸς πρὸς Ἀβραάμ· «Ἰδοὺ Σάρρα ἡ γυνὴ σου θὰ γεννήσῃ υἱόν καὶ θὰ καλέσῃς τὸ ὄνομά του Ἰσαάκ». Ἐκάθητο δὲ ἡμέραν τινὰ ὁ Ἀβραάμ παρὰ τὴν δρῦν Μαβρῆ καὶ ἐπὶ τῆς θύρας τῆς σκηνῆς αὐτοῦ καὶ εἶδεν ὅτι ἔρχονται πρὸς αὐτὸν τρεῖς ξένοι. Ὁ Ἀβραάμ ἦτο παρὰ πολὺ φιλόξενος καὶ ἅμα εἶδε τοὺς ξένους ἐπροχώρησε μὲ πολὺ σέβας πρὸς αὐτούς καὶ ἐλθὼν ἔμπροσθεν τοῦ πρώτου εἶπεν αὐτῷ· «Κύριε, μοῦ κάμνετε μεγάλην χάριν, ἐὰν κατοικήσετε εἰς τὴν σκηνὴν μου καὶ φάγετε μετ' ἐμοῦ τὸ γεῦμα καὶ ἄφ' οὗ ἀναπαυθῆτε, ἐξακολουθεῖτε τὸν δρόμον σας· τότε οἱ ξένοι μετὰ πολλῆς εὐχαριστήσεως ἐδέχθησαν τὴν πρόσκλησίν του. Ἀμέσως ὁ Ἀβραάμ διέταξε ταχέως νὰ ἐτοιμάσουν ἄρτον καὶ κρέας διὰ τοὺς ξένους. Ἐν ᾧ οἱ ξένοι ἔτρωγον, ὁ Ἀβραάμ μόνος αὐτὸς ὑπηρετεῖ αὐτούς· ἀλλ' οἱ τρεῖς ἐκεῖνοι ξένοι, καθὼς ὕστερον ἐφάνη, ἦσαν τρεῖς ἄγγελοι, τοὺς ὁποίους ἔστειλεν ὁ Θεὸς εἰς τὸν Ἀβραάμ διὰ νὰ εἰπωσιν αὐτῷ, ὅτι θὰ ἀποκτήσῃ υἱόν. Οἱ ξένοι οὗτοι, ἐν ᾧ ἔτρωγον, ἠρώτησαν τὸν Ἀβραάμ· «Ποῦ εἶναι ἡ γυνὴ σου;» οὗτος εἶπεν· «Ἰδοὺ, εἶναι εἰς τὴν σκηνήν». Τότε ὁ πρῶτος εἶπεν· «μετὰ ἕν ἔτος θὰ γεννήσῃ υἱόν.» ἡ Σάρρα ἦτο τότε 90 ἐτῶν καὶ δὲν εἶχεν ἀποκτήσει τέκνα· ἀκούσασα τὸν λόγον τοῦ ξένου, ἐπειδὴ ἐστέκετο ὀπισθεν τῆς θύρας τῆς σκηνῆς ἐγέλασε. Τότε ὁ ξένος εἶπε· «τί γέλας, Σάρρα;» ἡ Σάρρα δ' ἠρνήθη ὅτι ἐγέλασε. Καὶ ὁ ξένος εἶπεν αὐτῇ· «ἐγέλασας· δὲν ἤξευρες ὅτι ὁ Θεὸς τὰ πάντα δύναται.» ἀπὸ τοὺς λόγους τούτους ἐνόησεν ὁ Ἀβραάμ, ὅτι οἱ ξένοι δὲν ἦσαν ἄνθρωποι, ἀλλ' ἄγγελοι.

ε') Θυσία τοῦ Ἰσαάκ.

Μετὰ καιρὸν ἔτεκεν ἡ Σάρρα εἰς τὸ γῆρας αὐτῆς τὸν Ἰσαάκ· οὕτως ἡ ἐλπίς τοῦ Ἀβραάμ ἐπληρώθη καὶ ἠυχαρίστησε τὸν Θεόν διὰ θυσιῶν καὶ λόγων. Ὅταν ὁ Ἰσαάκ ἠλικιώθη, ὁ Θεὸς θέλων νὰ δοκιμάσῃ τὴν πίστιν τοῦ Ἀβραάμ εἶπε πρὸς αὐτόν· «λάβε τὸν ἀγαπητόν σου καὶ μονογενῆ υἱόν σου καὶ θυσίασον αὐτόν εἰς ἐμέ, ὅπου θὰ σοῦ δεῖξω».

Ὁ Ἀβραάμ ἔχων πεποιθήσιν εἰς τὸν Θεὸν προθύμως ὑπήκουσε καὶ λαβὼν τὸ πῦρ καὶ τὴν μάχαιραν διὰ τὴν θυσίαν καὶ τὸν υἱὸν του ἐπορεύετο εἰς τὸν ὀρισθέντα τόπον· ἡ πορεία ἦτο δύσκολος καὶ τριήμερος· ὁ Ἰσαὰκ καθ' ὁδὸν ἠρώτησε «πάτερ, ἰδοὺ τὰ ξύλα καὶ τὸ πῦρ, ἀλλὰ τὸ θῦμα ποῦ εἶναι ;» «ὁ Θεός, εἶπεν, υἱέ μου, θά φροντίσῃ διὰ τὸ θῦμα». Ἀφ' οὗ δὲ ἐτακτοποιήσῃ τὰ πρὸς θυσίαν ὁ Ἀβραάμ, ἔδωσε τὸν Ἰσαὰκ ἐπὶ τῶν ξύλων καὶ ἐκτείνας τὴν χεῖρα, λαμβάνει τὴν μάχαιραν, ἵνα θυσιάσῃ εἰς τὸν Θεὸν τὸν υἱὸν του. Τότε ἄγγελος Κυρίου καλεῖ αὐτὸν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ «Ἀβραάμ, μὴ βάλῃς τὴν χεῖρά σου ἐπὶ τοῦ παιδίου, ἐγνώρισα τὴν πίστιν σου, οὐδὲ τοῦ μονογενοῦς σου υἱοῦ ἐφείσθης». Τότε στραφεὶς ὁ Ἀβραάμ εὔρε κριὸν καὶ ἐθυσίασε τοῦτον ἀντὶ τοῦ υἱοῦ του.

Παρατηρήσεις. «Μακάριος ἀνὴρ, ὃς ὑπομένει πειρασμόν ὅτι δοκιμος γενόμενος λήφεται τὸν στέφανον τῆς ζωῆς, ὃν ἐπηγγέλατο ὁ Κύριος τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν». (Ἰακ. α'. 12).

δτ') Ἀποστολὴ Ἐλιέζερ πρὸς ἐκλογὴν νύμφης.

Ὅτε ὁ Ἰσαὰκ ἤλθεν εἰς ἡλικίαν γάμου, ὁ Ἀβραάμ ἦτο πολὺ γέρον καὶ ἤθελε νὰ νυμφεύσῃ αὐτόν, ἐκάλεσεν ὁ Ἀβραάμ τὸν πιστότερον τῶν δούλων Ἐλιέζερ, καὶ λέγει αὐτῷ· «Ὑπαγε, Ἐλιέζερ, πρὸς τοὺς συγγενεῖς μου διὰ νὰ λάβῃς γυναῖκα διὰ τὸν υἱὸν μου». Ὁ Ἐλιέζερ ἐτοιμάζεται ἰαχέως καὶ λαβὼν καμήλους καὶ πολύτιμα δῶρα ἀπῆλθεν εἰς Μεσοποταμίαν καὶ ἔλθων κατέλυσε πρὸς ἀνάπαυσιν παρὰ τὸ φρέαρ τῆς πόλεως· τότε πρὸςευχηθεὶς εἶπε : «Κύριε, ὁ Θεὸς τοῦ Ἀβραάμ· Ποίησον, ὥστε ἡ παρθένος, ἣτις ἤθελε μοι δώσῃ νὰ πῶ ὕδωρ καὶ ποτίσῃ τὰς καμήλους, αὐτὴ νὰ εἶναι ἡ σύζυγος, τὴν ὁποίαν ὄρισας διὰ τὸν Ἰσαὰκ». Καὶ ἰδοὺ ἔρχεται παρθένος τις καλὴ τὴν ὄψιν καὶ ἀθῶα τὴν ψυχὴν· καὶ λέγει πρὸς ταύτην ὁ Ἐλιέζερ· «Δός μοι ὕδωρ ἐκ τῆς ὑδρίας σου». Ἐκείνη δὲ εἶπε· «πίε, Κύριε» καὶ ἔδωκεν αὐτῷ νὰ πῆ καὶ εἶπεν· «εὐχαρίστως θὰ ποτίσω καὶ ὄλας τὰς καμήλους». εὐθὺς ἠντλήσεν ὕδωρ καὶ ἐπότισε τὰς καμήλους. Ὁ Ἐλιέζερ εὐθὺς ἐξέβαλε πολύτιμα δῶρα καὶ ἔδωκεν αὐτῇ καὶ τὴν ἠρώτησε. «Τί νος εἶσαι θυγάτηρ ; ὑπάρχει τόπος εἰς τὸν οἶκόν σου νὰ καταλύσω ;»

»Είμαι, εἶπε, θυγάτηρ τοῦ Βαθουήλ, υἱοῦ τοῦ Ναχώρ, ὅστις ἦτο ἀδελφός τοῦ Ἀβραάμ. Ἔχομεν τόπον διὰ νὰ καταλύσετε». Ταῦτα ἀκούσας ὁ Ἐλιέζερ, ἔπεσε κατὰ πρόσωπόν καὶ προσεκύνησε τὸν Θεὸν καὶ εἶπεν· «Εὐλόγητός, Κύριος, ὁ Θεὸς τοῦ Ἀβραάμ, ὅστις μὲ ὠδήγησεν εἰς τὸν οἶκον τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ Κυρίου μου». Ἡ Ρεβέκκα ἔδραμεν εἰς τὸν οἶκον καὶ διηγήθη τὰ γενόμενα καὶ ἐδείκνυε τὰ δῶρα. Ἀκούσας δὲ ὁ ἀδελφός αὐτῆς Λάβαν, ὅσα διηγήθη ἡ Ρεβέκκα, ἔδραμε πρὸς τὸν Ἐλιέζερ, καὶ προσκαλεῖ αὐτὸν λέγων, ὅτι πάντα εἶναι ἔτοιμα εἰς τὴν οἰκίαν.

ζ') Γάμος τοῦ Ἰσαάκ.

Ὁ Ἐλιέζερ μετέβη εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Βαθουήλ καὶ πρὸ τοῦ γεύματος διηγήθη εἰς τοὺς γονεῖς τῆς Ρεβέκκας τοὺς λόγους τοῦ Ἀβραάμ· ἐζήτησε δὲ τότε τὴν Ρεβέκκαν εἰς γάμον μετὰ τοῦ Ἰσαάκ. Οἱ γονεῖς ἀκούσαντες ταῦτα εἶπον· «Ὁ Θεὸς ὤρισεν οὕτω· ἡμεῖς οὐδὲν δυνάμεθα ν' ἀντεῖλωμεν ἄς γείνη τὸ θέλημα τοῦ Κυρίου.» Ὁ Ἐλιέζερ ἀκούσας καὶ τὴν συγκατάθεσιν τῆς Ρεβέκκας, ἐξαγαγὼν ἔδωκε πρὸς τὴν Ρεβέκκαν πλοῦσια δῶρα· ἔδωκε δὲ καὶ πρὸς τὸν ἀδελφὸν καὶ τὴν μητέρα αὐτῆς. Ὁ Ἐλιέζερ φηγὼν ἐκοιμήθη καὶ τὸ πρῶν εἶπεν· «ἄφατέ με ν' ἀπέλθω μετὰ τῆς νύμφης, ὁ Κύριός μου μὲ περιμένει». Οἱ γονεῖς ἔδωκαν τότε εἰς τὴν Ρεβέκκαν δούλας, καμηλοὺς καὶ λοιπὰ καὶ ἀπῆλθεν αὕτη· ἠύχθησαν δ' ὁ Θεὸς νὰ τὴν φυλάττη καὶ καταστήσῃ εὐτυχῆ καὶ εὐλόγησαν αὐτήν. Ἐπιστρέψας ὁ Ἐλιέζερ εἰς τὴν Χααναὰν, παρέδωκε τὴν νύμφην εἰς τὸν Ἰσαάκ.

Παρατηρήσεις· «Εὐλογία πατρὸς σηροῖζει οἶκους τέκνων, κατὰρα δὲ μητρὸς ἐκροῖοῖ θεμέλια». (Σοφ. Σειρ. 3, 9).

2. Ὁ Ἰσαάκ

α') Ἡσαὺ καὶ Ἰακώβ.

Ὁ Ἀβραάμ ἔζησε βίον εἰρηνικὸν καὶ ἡσυχον· ἀπέθανεν εἰς ἡλικίαν 175 ἐτῶν καὶ ἐτάφη ὑπὸ τοῦ Ἰσαάκ ἐκεῖ, ὅπου εἶχε ταφῆ ἡ Σάρρα· τὸν Ἀβραάμ διεδέχθη ἐν Χααναὰν ὁ Ἰσαάκ.

Ὁ Ἰσαάκ μετὰ τῆς Ρεβέκκας ἀπέκτησε δύο υἱοὺς διδύμους· τὸν Ἡσαὺ πρωτότοκον, τὸν Ἰακώβ δευτερότοκον. Ἦτο δὲ ὁ μὲν Ἡσαὺ

δαύς, ὁ δὲ Ἰακώβ λεῖος· καὶ ὁ μὲν Ἡσαῦ ἐπεδόθη εἰς τὸν ἀγροτικὸν βίον καὶ τὴν θήραν, ἕξη μακρὰν τῶν γονέων καὶ παρέβαινε τὰς ἐντολάς τοῦ Θεοῦ. Ὁ δὲ Ἰακώβ ἐπεδόθη εἰς τὴν κτηνοτροφίαν καὶ δὲν ἀπεμακρύνετο τῆς πατρικῆς οἰκίας, ἐφύλαττε δὲ πιστῶς τὰς ἐντολάς τοῦ Θεοῦ. Ἠγάπα δ' ὁ μὲν πατὴρ τὸν Ἡσαῦ, ἡ δὲ μήτηρ τὸν Ἰακώβ. Ἡμέραν τινὰ ἐμαγειρεύσεν ὁ Ἰακώβ φακῆν δι' ἑαυτόν, ἐπιστρέψας δὲ ὁ Ἡσαῦ ἀπὸ τῆς θήρας καὶ πεινῶν πολὺ, ἐζήτησε παρὰ τοῦ Ἰακώβ πινάκιον φακῆς· ὁ Ἰακώβ εἶπεν αὐτῷ· «Μὲ δίδεις καὶ σὺ ἀντὶ τοῦ φαγητοῦ τὰ πρωτοτόκιά σου;» Ὁ Ἡσαῦ εἶπεν· «Ἐγὼ ἀποθνήσκω τῆς πείνης· εἰς τί θὰ μὲ ὠφελήσῃσι τὰ πρωτοτόκια; Ὁ Ἰακώβ ἔδωκεν, ὁ δὲ Ἡσαῦ ὤμοσεν, ὅτι θὰ φυλάξῃ τὸν λόγον του. Τότε ὁ Ἰακώβ ἔδωκεν εἰς τὸν Ἡσαῦ καὶ ἔφαγε.

Παρατηρήσεις. «Μή τις βέβηλος ὡς Ἡσαῦ, ὃς ἀντὶ βρώσεως μᾶς ἀπέδοτο τὰ πρωτοτόκια». (Ἐβρ. 12, 16). — «Μακάριοι νεκροὶ οἱ ἐν Κυρίῳ ἀποθνήσκοντες ἀπ' ἄσπι». (Ἀποκ. Ἰωάν. 14, 13).

6) Εὐλογία Ἰακώβ ἀντὶ Ἡσαῦ.

Ὁ Ἰσαὰκ ἐγήρασε καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ του ἐξησθίνησαν· ἐκάλεσε τὸν Ἡσαῦ καὶ λέγει· «Γιὲ μου, ἰδοὺ ἐγὼ ἐγήρασα καὶ δὲν ἤξεύρω τὴν ἡμέραν τῆς τελευτῆς μου, ὕπαγε νὰ φέρῃς κυνήγιον καὶ μαγειρεύσῃς αὐτὸ ὅπως ἤξεύρεις ὅτι εὐχριστοῦμαι, καὶ ἔλθῃ νὰ σ' εὐλογήσω πρὶν ἀποθάνω». Ἡ Ρεβέκκα ἤκουσε τὸν λόγον τοῦτον, καὶ ἐκάλεσε τὸν Ἰακώβ καὶ λέγει· «Ὑπαγε ταχέως εἰς τὸ ποίμνιον καὶ φέρε δύο ἐρίφια καλὰ καὶ τρυφερά, ἵνα μαγειρεύσω καὶ φάγῃ ὁ πατὴρ σου καὶ λάβῃς τὴν εὐλογίαν του πρὶν ἀποθάνῃ». Τότε ὁ Ἰακώβ εἶπε πρὸς τὴν μητέρα του «θὰ μὲ γνωρίσῃ, διότι ὁ μὲν Ἡσαῦ εἶναι δαύς, ἐγὼ δὲ λεῖος». «Κάμει, ὡς σοὶ λέγω», λέγει ἡ Ρεβέκκα. Ἐφωρεν ὁ Ἰακώβ τὰ ἐρίφια καὶ ἐμαγειρεύσεν ἡ Ρεβέκκα· λαβοῦσα δὲ τὴν στολὴν τοῦ Ἡσαῦ ἐνέδυσεν αὐτὴν τὸν Ἰακώβ καὶ τὰ δέρματα τῶν ἐρίφιων ἔβαλε περὶ τὰς χεῖρας καὶ τὸν λαιμὸν τοῦ Ἰακώβ. Λαβὼν τὸ φαγητὸν ὁ Ἰακώβ ἔφερε πρὸς τὸν πατέρα, καὶ λέγει· «Πάτερ μου, ὁ πρωτότοκός σου υἱὸς ἔπραξε κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν σου». Ὁ Ἰσαὰκ εἶπεν· «Ἐλθὲ πλησίον μου, τέκνον μου, ἵνα σὲ ψηλαφήσω. Καὶ ὁ Ἰακώβ ἐπλη-

σίασεν· ἀφ' οὗ δὲ ἐψηλάφησεν αὐτόν, εἶπεν ὁ Ἰσαὰκ «ἢ μὲν φωνή, φωνὴ Ἰακώβ, αἱ δὲ χεῖρες, χεῖρες Ἡσαῦ» καὶ δὲν ἐνόησεν αὐτόν· «φέρε μου, εἶπε, πλησίον, ἵνα φάγω καὶ εὐλογήσῃ σε ἡ ψυχὴ μου»· καὶ ἀφ' οὗ ἔφαγε, εὐλόγησε τὸν Ἰακώβ τὴν πατρικὴν εὐλογίαν τῆς πρωτοτοκίας· Ἐπιστρέψας ὁ Ἡσαῦ ἔμαθε τὴν ἀπάτην, ὅτι ὁ Ἰακώβ ἔλαβε τὴν εὐλογίαν καὶ τὸ δικαίωμα τῆς πρωτοτοκίας ἔκλαυσε καὶ ἠπειλήσεν, ὅτι θὰ φονεύσῃ τὸν Ἰακώβ.

Παρατηρήσεις. «Ἀποθέμενοι τὸ ψεῦδος, λαλεῖτε τὴν ἀλήθειαν». (Ἐφεσ. 4. 25). — «Ὁ σὺ μισεῖς, ἐτέρω μὴ ποιήσης». (Ἰωβ).

3. Ὁ Ἰακώβ

α) κλίμαξ τοῦ Ἰακώβ.

Ὁ Ἰακώβ φοβηθεὶς τὰς ἀπειλὰς τοῦ Ἡσαῦ, κατὰ συμβουλήν τῆς μητρὸς του Ῥεβέκκας ἀπῆλθεν, ἵνα σωθῇ πρὸς Λάβαν τὸν θεῖόν του ἀδελφόν τῆς μητρὸς του εἰς Χαρρὰν τῆς Μεσοποταμίας· καθ' ὁδὸν ἐνυκτώθη καὶ λαβὼν λίθον ἔθηκε προσκεφάλαιον καὶ στηριξάς ἐπ' αὐτοῦ τὴν κεφαλὴν ἐβυθίσθη εἰς βαθὺν ὕπνον· ἐν ᾧ δ' ἐκοιμάτο ἐν ὑπαίθρῳ, εἶδε καθ' ὕπνου κλίμακα φθάνουσαν ἀπὸ τῆς γῆς ἕως τὸν οὐρανὸν καὶ ἀγγέλους ἀναιθαίνοντας καὶ καταβαίνοντας ἐπ' αὐτῆς, ὑπεράνω δ' ἴστατο ὁ Θεός, ὅστις εἶπε πρὸς αὐτόν: «Ἐγὼ εἶμαι Κύριος ὁ Θεὸς τῶν πατέρων σου. Θὰ σὲ φυλάττω, ὅπου καὶ ἂν ὑπάγῃς. Θὰ σὲ ἐπαναφέρω ἐδῶ, ὅπου κοιμάσαι· ἡ γενεὰ σου θὰ εἶναι εὐλογημένη καὶ θὰ πληθυνθῇ ὡς τὴν ἄμμον τῆς θαλάσσης». ἐξυπνήσας ὁ Ἰακώβ ἔντρομος εἶπεν· «ἄληθώς ὁ τόπος οὗτος εἶναι οἶκος Θεοῦ καὶ ἡ πύλη τοῦ οὐρανοῦ καὶ μετ' εὐλαβείας λαβὼν τὸν λίθον, τὸν ὁποῖον εἶχε προσκεφάλαιον καὶ ἀλείψας με ἔλαιον, ἔστησεν ὄρθιον καὶ ἀφίερωσεν αὐτόν εἰς τὸν Θεόν, καὶ ὠνόμασε τὴν παρακειμένην πόλιν Βαιθὴλ «οἶκον Θεοῦ», καὶ ἠύχθη, ἐὰν ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν πατρικὴν οἰκίαν, θὰ ἀνοικοδομήσῃ ἐνταῦθα θυσιαστήριον.

Παρατηρήσεις. «Ἐὰν καὶ πορευθῶ ἐν μέσῳ σκιᾶς θανάτου, οὐ φοβήσομαι κακὰ, ὅτι σὺ μετ' ἐμοῦ εἶ». (Ψαλ. 22, 4).

β') Ὁ γάμος τοῦ Ἰακώβ.

Ὁ Ἰακώβ πλήρης εὐλαβείας καὶ πίστεως πρὸς τὸν Θεὸν ὁδοπορῶν μικρὰν ὁδοπορίαν ἦλθεν εἰς Χαρρὰν τῆς Μεσοποταμίας πρὸς Λάβαν, ὅστις ὑπεδέχθη αὐτὸν ἀνοικταῖς ἀγκάλαις καὶ προσέλαβεν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν. Ὁ Λάβαν εἶχε δύο θυγατέρας, τὴν Λεῖαν καὶ τὴν Ραχήλ, μικροτέραν καὶ ὀραιοτέραν καὶ ὑψηλοῦ ἀναστήματος Ὁ Ἰακώβ συνεφώνησε μὲ τὸν Λάβαν ἐν δώσῃ εἰς αὐτὸν μετὰ 7 ἐτῶν ὑπηρεσίαν τὴν Ραχήλ γυναίκα. Ἀλλ' οὗτος μετὰ τὰ 7 ἔτη ἔδωκε τὴν Λεῖαν ἀντὶ τῆς Ραχήλ, ἀπατήσας αὐτόν. Ὁ Ἰακώβ ὑπηρετήσας ἄλλα 7 ἔτη ἔλαβε καὶ τὴν Ραχήλ.

Παρατηροῦσιν. Ὁ Θεὸς ἠγάπα τὸν Ἰακώβ διὰ τὰς ἀρετὰς του· ἀλλὰ τιμωρεῖ αὐτόν, διότι μετεχειρίσθη ψεῦδος καὶ ἀπάτην· ὁ Ἰακώβ ἀνεγνώρισε τὸ πταίσμα του, ἀναλογιζόμενος δὲ τοῦτο, μετενόησε δι' ὅσα ἔπραξεν. *Ἄ Ἐν ᾧ κρίματι κρίνετε, κριθήσεσθε· καὶ ἐν ᾧ μετρεῖτε ἀντιμετρηθήσεται ὑμῖν.* (Ματθ. 5' 2).

γ') Ἐπίστροφὴ Ἰακώβ εἰς Χαναάν.

Ὁ Ἰακώβ ἐγέννησε 12 υἱοὺς τὸν Ρουβὴμ, Συμεὼν, Λευί, Ἰούδας, Δάν, Νεφθαλεὶμ, Γάδ, Ἀσήρ, Ἰσάχαρ, Ζαβουλὼν καὶ Βενιαμίν. Ὁ Ἰακώβ μετὰ 28 ἐτῶν διαμονὴν ἐνταῦθα κατὰ διαταγὴν τοῦ Θεοῦ, ὅστις εὐλόγησεν αὐτόν, αὐξήσας τὴν περιουσίαν του κατ' ὑπερβολὴν ἀνεχώρησε μετὰ τῶν γυναικῶν καὶ τῶν τέκνων του, τῶν δούλων καὶ τῶν ζώων, ἵνα ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν πατρίδα του.

Ὁ Ἰακώβ ἀποστείλας δούλους τινὰς ἀνήγγειλεν εἰς τὸν Ἡσαῦ τὴν ἔλευσίν του. Ὁ Ἡσαῦ μαθὼν ὅτι ἔρχεται ὁ ἀδελφός του, ἔσπευσε πρὸς συνάντησίν του, ἰδὼν δὲ τοῦτον ἐνηγκαλίσθη καὶ κατεφίλησεν αὐτόν καὶ οἱ δύο δὲ ἀδελφοὶ ἔκλυσαν ἐκ χαρῆς. Προχωρῶν δὲ ὁ Ἰακώβ ἔφθασεν εἰς τὸν τόπον, ὅπου εἶδε τὴν οὐράνιον κλίμακα, ἐνταῦθα ἀνήγειρε θυσιαστήριον καὶ προσήνεγκε θυσίαν πρὸς τὸν Θεόν, κατὰ τὴν ὑπόσχεσίν του. Μετὰ τοῦτο παρουσιάσθη ὁ Θεὸς τῷ Ἰακώβ καὶ εἶπε «Ἰσραὴλ (=μικητῆς Θεοῦ) θὰ εἶναι τὸ ὄνομά σου, καὶ τὴν γῆν, ἣν ἔδωκα τῷ Ἀβραάμ καὶ Ἰσαάκ, θὰ δώσω εἰς σέ». Ἀναχωρήσας ἐντεῦθεν ἦλθεν εἰς Ἐφραθ, ἐνθα ἐγέννησεν ἡ Ραχήλ τὸν Βενιαμίν καὶ

δυστοκήσασα απέθανεν, και ἔστησεν ἐπὶ τοῦ τάφου ὁ Ἰακῶβ στήλην. Ἐπανήλθεν ὁ Ἰακῶβ πρὸς τὸν πατέρα εἰς Μαβοῦ και ἐγένετο ὁ οἶκος Ἰσαάκ, οἶκος χαρᾶς και ἀγαλλιᾶσεως. Ἀπέθανε δ' ὁ Ἰσαάκ εἰς βαθὺ γῆρας (180 ἐτῶν), και ἔθαψαν αὐτὸν οἱ υἱοὶ αὐτοῦ Ἡσαῦ και Ἰακῶβ. Ὁ Ἰακῶβ ἔγεινε διάδοχος τοῦ πατρὸς του ἐν Χαναάν.

Παρατηρήσεις. Τῇ προσευχῇ προσκαριτερεῖτε, γοηγοροῦντες ἐν αὐτῇ ἐν εὐχαριστίᾳ. (Κολασ. 4, 2).

4. Ὁ Ἰωσήφ.

α') Τὰ ὄνειρα τοῦ Ἰωσήφ.

Ὁ Ἰακῶβ ἠγάπη δὺ ἐκ τῶν 12 υἱῶν του, τοὺς γεννηθέντας ἐκ τῆς Ραχὴλ, τὸν Ἰωσήφ και τὸν Βενιαμίν. ἦσαν δὲ και οἱ δύο καλλιστοὶ τὴν ὄψιν και ὅλως ἀφωσιωμένοι εἰς τοὺς γονεῖς των, οἱ ὅποιοι διὰ τοῦτο ἠγάπων αὐτοὺς περισσότερον και τὸν Ἰωσήφ ἔτι περισσότερον τοῦ Βενιαμίν, διότι ἦτο πολὺ καλλίτερος και φρονιμώτερος. Ὁ Ἰακῶβ ἀγαπῶν περισσότερον τὸν Ἰωσήφ, διέταξε και κατεσκευάσαν δι' αὐτὸν ποικιλόχρου ἱμάτιον. Οἱ ἀδελφοὶ ἰδόντες τὴν ἐξαιρετικὴν ἀγάπην και διακρίσιν ταύτην τοῦ πατρὸς ἐμίσησαν τὸν Ἰωσήφ τόσο, ὥστε οὐδέποτε φιλικὴν λέξιν ἀντήλλαξαν μετ' αὐτοῦ. Ἐφθόνησαν δ' ἔτι μᾶλλον τοῦτον, ὅταν ἡμέραν τινὰ διηγήθη αὐτοῖς δύο ὄνειρα, τὰ ὅποια εἶδε. Ἀκούσατε, εἶπεν αὐτοῖς: «Ἐίδον ἐνύπνιον ὅτι ἔδενον δράγματα (χειρόβολα) ἐν μέσῳ τοῦ ἀγροῦ· και τὴ δρᾶγμα μου ἐστάθη ὀρθόν, και περιστραφέντα τὰ ἰδικά σας, προσεκύνησαν αὐτό». Εἶπον δ' οἱ ἀδελφοὶ μετ' ὀργῆς, «μη θὰ βασιλεύσης εἰς ἡμᾶς;» Καὶ ἄλλοτε πάλιν ὁ Ἰωσήφ διηγήθη ἐνύπνιον πρὸς τὸν πατέρα και τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ, ἀενυπνιάσθην και μοὶ ἐφάνη τάχα, ὅτι εἶδον, ὅτι ὁ ἥλιος και ἡ σελήνη και οἱ ἔνδεκα ἀστέρες τοῦ οὐρανοῦ με προσεκύνησαν». Ἀκούσας τὸ ἐνύπνιον τοῦτο ὁ πατὴρ εἶπεν: «μη θὰ ἔλθωμεν ἐγὼ και ἡ μήτηρ και οἱ ἀδελφοὶ σου γὰρ σε προσκυνήσωμεν;» Τότε ἔτι μᾶλλον ἐφθόνησαν αὐτόν· ἀλλ' ὁ πατὴρ διετήρησεν εἰς τὴν μνήμην του και τὰ 2 ἐνύπνια και ἔλεγε καθ' ἑαυτόν: «Ὁ Ἰωσήφ θὰ ἀναβιβασθῆ εἰς μέγα ἀξίωμα».

Παρατηρήσεις. Ὁ Ἰωσήφ δὲν ἦτο ἀγαπητός υἱὸς μόνον τοῦ πα-

πρὸς αὐτοῦ, ἦτο ἀγαπητὸς καὶ παρὰ τοῦ Θεοῦ διὰ τὴν ἀρετὴν, τὴν χρηστότητα καὶ τὸ γλυκὺ ἦθός του.

Παρατηρήσεις. «Ὁπου ζῆλος καὶ εὐρίθεια, ἐκεῖ ἀκαταστασίαι καὶ πᾶν φαῦλον πρᾶγμα». (Ἰακώβ. 3, 16).

6') Πώλησις τοῦ Ἰωσήφ.

Οἱ ἀδελφοὶ τοῦ Ἰωσήφ ἐβοσκόν ποτε τὰ πρόβατα μακρὰν τῆς οἰκογενείας καὶ ὁ Ἰακώβ εἶπε πρὸς τὸν Ἰωσήφ «πορευθεὶς ἴδε, εἰ ὑγιαίνουσιν οἱ ἀδελφοὶ σου καὶ τὰ πρόβατα καὶ ἀνάγγειλόν μοι», καὶ ἦλθεν ἀπὸ τῆς κοιλάδος Χεβρών εἰς Συχέμ· εὗρε δὲ αὐτοὺς εἰς Δωθαεῖμ. Οὗτοι ἰδόντες αὐτὸν ἐρχόμενον εἶπον «ἰδοὺ ὁ ἐνυπνιαστής, τώρα ἄς φονεύσωμεν αὐτὸν καὶ ἄς εἴπωμεν ὅτι θηρίον ἀγρίον ἔφαγεν αὐτὸν καὶ ἄς ἴδωμεν τί σημαίνουσι τὰ ἐνύπνια του»· ἀλλὰ ὁ Ρουβὴμ ὁ μεγαλύτερος ἀδελφὸς ἀκούσας ταῦτα ἀπέτρεψεν αὐτούς, εἰπὼν: «ἀδελφοί, μὴ φονεύσητε τοῦτον, ἀλλὰ ρίψατε εἰς λάκκον τῆς ἐρήμου». Ὁ Ρουβὴμ, λέγων ταῦτα, ἐσκόπευε τὴν νύκτα νὰ ἐξαγάγῃ τοῦτον καὶ ἀποστείλῃ πρὸς τὸν πατέρα. Ὅταν δὲ ἔφθασεν ὁ Ἰωσήφ, ὤρμησαν ὅλοι, καὶ ἐκδύσαντες αὐτὸν ἔριψαν εἰς λάκκον τῆς ἐρήμου· ἀλλ' ἰδόντες Ἰσμαηλίτας ἐμπόρους διερχομένους ἐκεῖθεν καὶ μεταβαίνοντας εἰς Αἴγυπτον, φέροντας πρὸς πώλησιν θυμιάματα καὶ ἀρώματα, ἐπώλησαν αὐτὸν ὡς δούλον πρὸς αὐτούς. Ὁ Ρουβὴμ τότε δὲν ἦτο παρὼν, ἐπιστρέψας δὲ καὶ μὴ εὐρών τὸν Ἰωσήφ διέμνηξε τὰ ἱμάτια του. Σφάξαντες δ' οἱ ἄλλοι ἀδελφοὶ ἐρίφιον διὰ τοῦ αἵματος αὐτοῦ ἔχρισαν (ἐβαψαν) τὰ ἱμάτια τοῦ Ἰωσήφ καὶ πέμψαντες αὐτὰ αἰμόφυρτα ἀνήγγειλαν πρὸς τὸν πατέρα ὅτι «ἀγρίον θηρίον κατέφαγε τὸν Ἰωσήφ». Ὁ Ἰακώβ γνωρίσας τὸ ἱμάτιον ἐθρήνησε τὸν Ἰωσήφ καὶ ἐνεδύθη πένθιμα καὶ κλαίων ἔλεγε· «θὰ κλαίω, ἕως ὅτου ἐνωθῶ μετὰ τοῦ υἱοῦ μου».

Παρατηρήσεις. Τὸ ἐν κακὸν γεννᾷ ἕτερον κακόν. Ἡ ψευδὴς εἰδησις προξένησε λύπην εἰς τὸν πατέρα. — Ἐντολὴ Ε'. Οὐ φονεύσεις.

γ') Ὁ Ἰωσήφ ἐρμηνευτὴς ὀνείρων.

Οἱ ἔμποροι εἰ ἀγοράσαντες τὸν Ἰωσήφ, ἀφ' οὗ ἦλθον εἰς Αἴγυπτον ἐπώλησαν αὐτὸν εἰς πλούσιόν τινα, ὅστις ἦτο ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ τοῦ

Βασιλέως, τὸν Πετεφρῆν. Ὁ Ἰωσήφ ἐκεῖ ἐξηκολούθει πάντοτε νὰ εἶναι ταπεινόφρων καὶ εὐσεβὴς καὶ ἐπικαλούμενος ἐν τῇ προσευχῇ του τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ· δι' ὃ εἶχε τὴν βοήθειαν καὶ τὴν εὐλο- γίαν τοῦ Θεοῦ. Ἐκεῖ διὰ τὴν καλὴν αὐτοῦ διαγωγὴν καὶ νοημοσύνην ἔγεινεν οἰκονόμος ὅλης τῆς περιουσίας τοῦ Πετεφρῆ καὶ ἀπήλασε πολὺ τὴν εὐνοίαν τοῦ κυρίου του· ἀλλὰ ἐρραδιουργήθη ὑπὸ τῆς γυναι- κὸς τοῦ Πετεφρῆ, ὅστις πεισθεὶς εἰς τοὺς ψευδεῖς λόγους καὶ τὰς ρα- διουργίας τῆς συζύγου, ἔρριψεν αὐτὸν εἰς τὰς φυλακάς· Ὁ Ἰωσήφ ἐν τῇ φυλακῇ ἐξετιμῆθη ὑπὸ τοῦ ἀρχιφύλακος, ἠγαπήθη καὶ εἶχε τὰ πιστά. Ἐκεῖ ἐν τῇ φυλακῇ ἦσαν καὶ δύο ὑπηρέται τοῦ Φαραῶ (= τοῦ βασιλέως) ὁ ἀρχιοινοχόος καὶ ὁ ἀρχισιτοποιός (μάγειρος), ἑκάτερος τούτων εἶδεν ὄνειρον καὶ τὴν πρῶϊαν ἦσαν σκυθρωποί. Ὁ Ἰωσήφ, ἐπειδὴ ἦτο φιλάν-θρωπος, ἠρώτησε τί ἔχουσιν· αἰδομεν ὄνειρα καὶ δὲν ὑπάρχει τις νὰ μᾶς ἐξηγήσῃ ταῦτα». Ὁ Ἰωσήφ εἶπε· διηγήθητέ μου ταῦτα· καὶ ὁ ἀρχιοινοχόος εἶπε· «εἶδον τρία κλήματα, τὰ ὁποῖα ἐβλάστησαν, ἤνθι-σαν καὶ ὠρίμαξαν, κόψκς δὲ τὰς σταφυλὰς ἐθήλυκα καὶ ἔδωκα τῷ Φα-ραῶ». Ὁ Ἰωσήφ εἶπεν, ἡ ἐξήγησις τοῦ ὀνείρου εἶναι αὕτη· μετὰ τρεῖς ἡμέρας θὰ λάθῃς τὸ πρότερον ἀξίωμά σου. Νὰ ἐνθυμηθῆς δὲ καὶ ἐμὲ τότε. Ὁ δὲ ἀρχισιτοποιός εἶπεν· «εἶδον ὅτι ἔφερον ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τρία κἀνιστρα, ἐξ ὧν τὸ ἄνωθεν περιεῖχε παντοδαπὰ πλακούντια διὰ τὸν Φαραῶ καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ ἐρχόμενα ἔτρωγον αὐτά». Ὁ Ἰωσήφ περιλυτὸς εἶπεν, ἡ ἐξήγησις τοῦ ὀνείρου εἶναι αὕτη· μετὰ τρεῖς ἡμέρας· ὁ Φαραῶ θὰ σὲ θανατώσῃ καὶ τὰ πετεινὰ θὰ φάγωσι τὰς σάρκας σου». Μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἦσαν τὰ γενέθλια τοῦ Φαραῶ καὶ τὰ ὄνειρα ἐπληρώθησαν ἀκριβῶς ὡς ἐξήγησε ταῦτα ὁ Ἰωσήφ.

¶ Παρατηρήσεις. «Φύλαττε ἀκακίαν καὶ ἰδὲ εὐθύτητα». (Ψαλμ. 36, 37). — «Φῶς ἀνέτειλε τῷ δικαίῳ, καὶ τοῖς εὐθέσι τῇ καρδίᾳ εὐφρο-σύνη». (Ψαλμ. 96, 11).

δ') Ὁ Ἰωσήφ ἐξηγεῖ τὰ ὄνειρα τοῦ Φαραῶ.

Μετὰ δύο ἔτη ἀπὸ τῆς ἐξόδου ἐκ τῆς φυλακῆς τοῦ ἀρχιοινοχόου, εἶδεν ὁ Φαραῶ ὄνειρον· ἰσχυόμενος πρὸς τὸν Νεῖλον εἶδεν 7 ὥρας καὶ πρῆξις· ἀγέλας, κίτρινες ἀνέβκινον καὶ ἔβρισκον ἀνὰ τὰς ὄχθας

τοῦ Νείλου, μετ' αὐτὰς ἄλλας 7 ἀσχήμους καὶ ἰσχνάς, αἵτινες κατέφαγον τὰς πρώτας. Ὁ Φαραὼ ἔντρομος ἠγέρθη, εἶτα δὲ πάλιν ἀπεκοιμήθη, ὅτε εἶδε δεύτερον ὄνειρον· εἶδε βλαστήσαντας 7 ὠραίους καὶ παχείς στάχους, μετ' αὐτοὺς δ' ἄλλους 7 λεπτούς, οἵτινες κατέπιον τοὺς πρώτους· τὰ ὄνειρα ταῦτα ἐτάραξαν καὶ ἀνησύχησαν τὸν Φαραὼ πολὺ, προσεκάλεσε δὲ πάντας τοὺς σοφοὺς καὶ μάγους, ἀλλ' οὐδεὶς ἠδυνήθη νὰ ἐξηγήσῃ αὐτῷ ταῦτα. Ὁ δὲ Φαραὼ ἔλυπεῖτο καὶ συνεχῶς ὠμίλει περὶ αὐτῶν· τότε κατὰ τύχην ἦλθεν εἰς τὸν νοῦν τοῦ ἀρχινοχοῦ ὁ Ἰωσήφ καὶ διηγήθη οὗτος εἰς τὸν Φαραὼ τὰ περὶ τοῦ ὀνείρου, τὸ ὅποιον εἶχεν ἰδεῖ ἐν τῇ φυλακῇ ὧν. Ὁ Φαραὼ ἀκούσας τὴν διήγησιν ταύτην καὶ θαυμάσας προσεκάλεσεν ἐκ τῶν φυλακῶν τὸν Ἰωσήφ καὶ εἶπεν «ἤκουσα ὅτι ἠρμήνευσας ὄνειρα»· ὁ Ἰωσήφ ἀπεκρίθη «διὰ τῆς δυνάμεως τοῦ Θεοῦ». Ὁ Φαραὼ διηγήθη τότε τὰ ὄνειρα, ὁ δὲ Ἰωσήφ ἀκούσας ταῦτα εἶπε· «Βασιλεῦ, καὶ τὰ δύο ὄνειρα ἔχουσι τὴν αὐτὴν ἔννοιαν. Ὁ Θεὸς ἔκαμε γνωστὸν εἰς σὲ τὸ ἅγιον θέλημά του· θὰ ἐπέλθωσιν 7 ἔτη εὐφορίας καὶ μετὰ ταῦτα 7 ἔτη ἀφορίας μεγάλης· Φρόντισον, βασιλεῦ, ἵνα διορίσῃς ἀνθρώπους συνετοὺς νὰ συλλέξωσι τοὺς καρποὺς κατὰ τὰ ἔτη τῆς εὐφορίας, ἵνα ὑπάρχωσι τὰ εἰς διατροφήν κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ἀφορίας.

Παρατηρήσεις. Ὁν ἀγαπᾷ ὁ Θεός, σώζει. Ἀγαπᾷ δὲ ὁ Θεὸς τοὺς τηροῦντας τὰς ἐντολάς του. — «Σωτηρία τῶν δικαίων παρὰ Κυρίου, καὶ ὑπερασπιστὴς αὐτῶν ἐστὶν ἐν καιρῷ θλίψεως». (Ψαλμ. 36. 39).

ε') Ὁ Ἰωσήφ διοικητὴς τῆς Αἰγύπτου.

Ἡ ἐξήγησις τῶν ὀνείρων καὶ ἡ συμβουλὴ τοῦ Ἰωσήφ ἤρесе πολὺ εἰς τὸν Φαραὼ καὶ εἰς ὅλους τοὺς παρευρεθέντας· ὁ Φαραὼ τότε εἶπε πρὸς τὸν Ἰωσήφ «καὶ τίς ἄλλος εἶναι ἀμροδιώτερος καὶ συνετώτερος σοῦ;» Κατέστησεν αὐτὸν διοικητὴν ὅλης τῆς Αἰγύπτου καὶ ἐξήγαγεν ἀπὸ τοῦ δακτύλου αὐτοῦ δακτύλιον, εἰς σημεῖον τῆς βασιλικῆς ἐξουσίας, καὶ ἔβαλεν εἰς τὸν δάκτυλον τοῦ Ἰωσήφ καὶ ἐνέδυσεν λαμπρὰν στολὴν καὶ ἔζωσεν αὐτὸν χρυσοῦν ἕξφος. Ἐπειτα δ' ἀνεβίβασεν εἰς βασιλικὴν ἄμαξαν καὶ κήρυξ περιφέρων αὐτὸν ἐκήρυττεν, ὅτι ὁ

Φαραώ διορίζει τὸν Ἰωσήφ ἄρχοντα καὶ διοικητὴν ὅλης τῆς Αἰγύπτου. Μετὰ τοῦτο ἔδωκε γυναῖκα τὴν Ἀσινέθ, θυγατέρα τοῦ Πετεφρῆ, τοῦ ἱερέως τῆς Ἡλιουπόλεως.

Παρατηρήσεις.—«Κύριος πωρίζει καὶ πλουτίζει, ταπεινοὶ καὶ ἀνυποῖ». (Α΄ Βασ. 2, 7).

5.) Οἱ ἄδελφοὶ τοῦ Ἰωσήφ προσκυνοῦσιν αὐτόν.

Ὁ πύργος Ἰωσήφ ἀνακλιθὼν τὴν ὑπηρεσίαν του προσεπάθει νὰ φανῆ ἄξιος τῆς ἀγάπης καὶ ἐμπιστοσύνης τοῦ Φαραώ. Ὁ Ἰωσήφ ἠτοίμασε κατὰ τὰ ἔτη τῆς εὐφορίας σιτοβολῶνας καὶ ἀποθήκας καὶ ἐγένισεν αὐτὰς σίτου. Ὅτε δὲ ἦλθον τὰ ἔτη τῆς ἀφορίας καὶ ἐκ τούτου λιμὸς μέγας, ὁ Ἰωσήφ ἤνοιξε τὰς ἀποθήκας καὶ ἐπώλει τὸν ἀναγκαιοῦντα σίτον εἰς ὅλας τὰς ἐπαρχίας τῆς Αἰγύπτου· ἀλλὰ καὶ ἀπ' ἄλλων χωρῶν, διότι ἡ ἀφορία καὶ ὁ λιμὸς ἦτο γενικός, ἐρχόμενοι οἱ κάτοικοι ἠγόραζον σίτον ἐκ τῆς Αἰγύπτου. Λιμὸς δ' ἦτο καὶ ἐν Χανακῶν μαθὼν ὁ Ἰακώβ ὅτι ἐν Αἰγύπτῳ ὑπάρχει σίτος καὶ πωλεῖται, ἀπέστειλε πρὸς ἀγορὰν σίτου τοὺς δέκα υἱοὺς του, κρατήσας τὸν Βενιαμίν, μὴ πάθῃ τίποτε. Ἀναχωρήσαντες οὗτοι ἦλθον εἰς τὴν Αἴγυπτον· ὁ Ἰωσήφ εἶχε διατάξει οἱ ἐρχόμενοι πρὸς ἀγορὰν σίτου νὰ παρουσιάσωνται πρὸς αὐτόν καὶ νὰ ζητῶσι τὴν ἀδειαν. Παρουσιάσθησαν δὲ καὶ οὗτοι πρὸς τὸν Ἰωσήφ, ἔπεσαν καὶ προσεκύνησαν αὐτόν καὶ παρεκάλουν νὰ δώσῃ ἀδειαν, ἵνα ἀγοράσωσι σίτον. Ὁ Ἰωσήφ ἰδὼν αὐτοὺς ἀνεγνώρισε καὶ συνεκινήθη, ἐκεῖνοι ὅμως δὲν ἀνεγνώρισαν αὐτόν, καὶ διότι διάφορα ἐνδύματα ἔφερε καὶ διότι διὰ διεμνηνέως διελέγετο· ἠρώτησε δὲ αὐτοὺς ἀπλῶς· «πόθεν εἴσθε» «εἴμεθα ἀπὸ τὴν Χανακῶν, εἶπον, εἴμεθα 12 ἀδελφοί, ὁ εἰς ἀπέθανεν, ὁ δὲ ἔμεινε μετὰ τοῦ πατρὸς ἡμῶν Ἰακώβ, οἱ ἄλλοι ἦλθομεν πρὸς ἀγορὰν σίτου».

«Ὅχι, δὲν λέγετε τὴν ἀλήθειαν, εἴσθε κατάσκοποι», εἶπεν· «ὄχι, δὲν εἴμεθα κατάσκοποι, εἴμεθα ἀπὸ τὴν Χανακῶν καὶ ἔχομεν πατέρα τὸν Ἰακώβ· εἴμεθα δώδεκα ἀδελφοί, ὁ μικρότερος ἔμεινε μετὰ τοῦ πατρὸς ἡμῶν καὶ εἰς ἄλλος ἀπέθανεν». Ὁ Ἰωσήφ τότε εἶπεν· «Θὰ μείνη εἰς ἐδῶ εἰς τὴν φυλακὴν, οἱ δὲ ἄλλοι ὑπάγετε εἰς τὴν πατρίδα ὑμῶν καὶ φέρετε τὸν μικρότερον ἀδελφόν, ὃν εἶπατε ὅτι ἔχετε καὶ τότε θὰ

πιστεύσω ὑμᾶς». Ἡ ἀνελπιστος αὐτῆ ἀυστηρότης ἐτάραξεν αὐτοὺς καὶ εἶπον καθ' ἑαυτοῦς· «Δικαίως μᾶς παιδεύει ὁ Θεός, διότι ἐπράξαμεν κακὸν εἰς τὸν ἀδελφὸν ἡμῶν. Δὲν σᾶς ἔλεγον ἐγώ, εἶπεν ὁ Ρουβὴμ, ἄς μὴ προῶμεν κακὸν εἰς τὸ παιδίον, ἐπειδὴ ὁ Θεός θὰ τιμωρήσῃ ἡμᾶς· ἰδοὺ τώρα καλὰ πάσχομεν». Αὐτοὶ ἐνόμιζον, ὅτι οὐδεὶς ἐνδοεῖ τὰ λεγόμενα, ἀλλ' ὁ Ἰωσήφ ἐνόησε τί ἔλεγον· τότε συνεκινήθη οὗτος, καὶ ἀπομακρυνθεὶς εἰς τὸ δωμάτιόν του ἔκλαυσεν· ἐκράτησε δὲ εἰς τὴν φυλακὴν τὸν Συμεὼν καὶ διέταξε νὰ γεμίσωσι τοὺς σάκκους σίτου καὶ νὰ ἀναχωρήσωσιν ἀμέσως. Διέταξε δὲ ἰδιαιτέρως τοὺς ἐπιστάτας νὰ θέσωσιν εἰς τὸν σάκκον ἐκείνων, χωρὶς νὰ ἐνοηθῶσι, τὰργύριά των καὶ τὰς τροφὰς διὰ τὴν ὁδοιπορίαν.

Παρατηρήσεις. Πᾶς τις ἐννοεῖ, πῶς ἡ θεία πρόνοια ὁδηγεῖ καὶ διευθύνει τὰ διαθήματα τῶν ἐγκαρδίως ἀγαπῶντων τὸν Θεόν. Πῶς βραβεύεται ἡ ἀρετὴ, πῶς ὁ διωγμὸς γίνεται πρὸς ἀγαθὸν καὶ σμῆρον τοῦ ἀγαθοῦ καὶ ἐναρέτου. Ὁ Ἰωσήφ ἔδειξεν ἀγαπὴν καὶ ἔλεος, ἐποίηε καλὸν ἀντὶ κακοῦ· διὸ κηλύγει αὐτὸν ὁ Θεός. — « Ὑποστηρίζει τοὺς δικαίους Κύριος». (Ψαλμ. 36, 39).

ζ') Ἰωσήφ φιλοφροσύνῃ πρὸς τοὺς ἀδελφοὺς.

Οἱ ἀδελφοὶ τοῦ Ἰωσήφ, φορτώσαντες τοὺς σάκκους ἐπὶ τῶν κτηνῶν, ἀνεχώρησαν εἰς Χαναὰν καὶ διηγήθησαν πρὸς τὸν πατέρα τὰ συμβάντα εἰς τὴν Αἴγυπτον· λέγουσιν ὅτι ὁ διοικητὴς τῆς Αἴγυπτου ἀπήτησεν ἐπιμόνως νὰ ὑπάγωμεν τὸν Βενιαμὴν πρὸς αὐτόν, ἄλλως θὰ κρατήσῃ ἐκεῖ τὸν Συμεὼν δούλον, καὶ δὲν θὰ δυνηθῶμεν πλέον νὰ ἀγοράσωμεν σίτον. Ὁ Ἰακώβ εἶπεν· « ὦ δυστυχὴς, ὅπου εἶμαι· μὲ στερεῖτε ὅλα μου τὰ τέκνα! Δὲν ἀφίνω τὸν ἀγαπητόν μου Βενιαμὴν· ὄχι, δὲν θὰ ἔλθῃ μετ' ὑμῶν, ἐπειδὴ ἀνπάθη κακὸν τι, θὰ ἀποθάνω εὐθὺς ἐκ τῆς λύπης μου». Ἡ ἔλλειψις ὅμως τοῦ ἀγορασθέντος σίτου ἐγένετο ἐπαίσθητή· τότε ὁ Ἰούδας ἐπεισε τὸν Ἰακώβ, ὅστις ἠναγκάσθη ἵνα μὴ πάθῃ ὅλη ἡ οἰαγένεια ἐκ τῆς πείνης νὰ δώσῃ τὸν Βενιαμὴν νὰ ὑπάγῃ πρὸς τὸν διοικητὴν, ἀφ' οὗ ἄλλως δὲν οἰκονομεῖται τὸ πρᾶγμα.

Οἱ ἀδελφοὶ τοῦ Ἰωσήφ ἔφθασαν ὅλοι εὐτυχᾶς εἰς Αἴγυπτον μετὰ πολλὰ δάρα καὶ τὸν Βενιαμὴν. Ὁ Ἰωσήφ μαθὼν, ὅτι ἦλθε καὶ ὁ Βε-

νιαμίν, υποδέχεται αυτούς φιλικώς και διατάσσει να εκβάλωσι τόν Συμεών εκ τῆς φυλακῆς και εἶπεν εἰς τόν οἰκονόμον να οδηγήσῃ αὐτούς εἰς τὸ μέγαρόν του και ἐτοιμάσῃ πολυτελέστατον γεῦμα, διότι θὰ φάγῃ μετ' αὐτῶν. Πρὶν δὲ εἰσαχθῶσιν εἰς τὸ ἀνάκτορον εἶπον πρὸς τόν οἰκονόμον, ὅτι «εὐρόμεν εἰς τοὺς σάκκους τὰ ἀργύρια τῆς ἀγορᾶς τοῦ πρώτου σίτου»· ὁ δὲ οἰκονόμος εἶπε, «μὴ φροντίζετε περὶ τούτου, διότι ἐγὼ ἔλαβον τὸν λογαριασμὸν ἀνελλιπῆ». Ἄφ' οὗ δὲ οὗτοι εἰσήλθον εἰς τὸ μέγαρον τοῦ Ἰωσήφ, ἔβαλον εἰς τὰξιν τὰ δῶρα, τὰ ὅποια ἕκαστος ἔφερε δι' αὐτόν. Κατὰ τὴν ὥραν τοῦ γεύματος ἠρώτησε, « πῶς ἔχει ὁ πατήρ σας ; ὑγιαίνει ; ζῆ ἀκόμη ὁ γέρον ; » Οὗτοι δὲ εἶπον «ζῆ και ὑγιαίνει». Ἰδὼν δὲ τὸν Βενιαμίν ἠρώτησεν· «οὗτος εἶναι ὁ νεώτερος ἀδελφός ; » και στραφείς πρὸς αὐτόν εἶπεν· «ὁ Θεός, τέκνον μου, να σὲ εὐλογῆσῃ». Τότε συγκινηθεὶς ἔδραμεν ἔξω και ἔκλαυσεν. Ἄφ' οὗ δὲ ἔνιψε τὸ πρόσωπόν του, ἐπέστρεψε και ἐκάθισεν εἰς τὴν τράπεζαν μετὰ τῶν ἀδελφῶν του.

η) Τὸ ποτήριον τοῦ Ἰωσήφ.

Ὁ Ἰωσήφ τὴν ἀκόλουθον ἡμέραν εἶπεν εἰς τόν οἰκονόμον· «γεμίσατε τοὺς σάκκους αὐτῶν σίτον και θέσατε τὰ χρήματα εἰς τοὺς σάκκους ἕκαστου· εἰς δὲ τὸν σάκκον τοῦ μικροτέρου θέσ και τὸ ἀργυροῦν μου ποτήριον»· τοῦτο ἐξέτελεσεν ἀκριβῶς ὁ οἰκονόμος. Τὴν ἀκόλουθον δὲ λίαν πρῶτὴ ἀνεχώρησαν οἱ ἀδελφοὶ τοῦ Ἰωσήφ, ὁ δ' οἰκονόμος, ἀφ' οὗ ἀπεμακρύνθησαν, ἔδραμε κατόπιν αὐτῶν και εἶπε πρὸς αὐτούς, «ὁ Κύριός μου σᾶς ἔκαμε πολλὴν καλοσύνην και φιλίαν, και σεῖς ἀντιεὐγνωμοσύνης, ἐκλέψατε τὸ ἀργυροῦν ποτήριόν του». Αὐτοὶ ἀπήντησαν, «τί λέγεις, κύριε μου· ἡμεῖς δὲν εἴμεθα τοιοῦτοι». Και ἀμέσως ἐξεφόρτωσαν τοὺς σάκκους, τοὺς ὁποίους ἦνοιξαν ἐνώπιον τοῦ οἰκονόμου. Ἐρείνης δὲ γενομένης εὐρέθη τὸ ποτήριον ἐν τῷ σάκκῳ τοῦ Βενιαμίν και ἠναγκάσθησαν ὅλοι να ἐπιστρέψωσι πρὸς τὸν Ἰωσήφ. Ὁ Ἰωσήφ ἰδὼν αὐτούς εἶπε, «τί εἶναι αὐτό, τὸ ὅποσον ἐπράξατε ; » Τότε ὁ Ἰούδας εἶπε· «Κύριε, δὲν ἔχομεν τί νάντεῖπώμεν. Ἰδοὺ ὅλοι εἴμεθα δούλοι σου». Ὁ Ἰωσήφ εἶπεν, «ἔχι, μόνος ὁ κλέπτης θὰ μείνῃ· οἱ ἄλλοι ἐπιστρέψατε πρὸς τὸν πατέρα ὑμῶν».

Παρατηρήσεις.—'Εντολή η'. «Οὐ κλέψεις».

θ') Ὁμιλία Ἰούδα πρὸς τὸν Ἰωσήφ.

Ὁ Ἰούδας ἀκούσας τὴν ἀπόφασιν τοῦ Ἰωσήφ, ὅτι μόνον ὁ Βενιαμὴν θὰ κρατηθῆ, εἶπε μετὰ θέρους πρὸς τὸν Ἰωσήφ «Κύριέ μου, τὴν πρώτην φράσιν, ὅταν ἤλθομεν ἐδῶ, σοὶ εἶπομεν ὅτι ἔχομεν πατέρα γέροντα καὶ ἀδελφὸν νεώτερον. Σὺ δὲ εἶπες εἰς ἡμᾶς νὰ μοὶ φέρετε τὸν νεώτερον ἀδελφὸν καὶ ἐκράτησας ἕνα τῶν ἀδελφῶν καὶ διέταξες ἡμᾶς, ἂν ὁ νεώτερός σας ἀδελφὸς δὲν ἔλθῃ μεθ' ὑμῶν, θὰ κρατήσω αὐτὸν καὶ ὑμεῖς νὰ μὴ τολμήσητε νὰ ἔλθητε πάλιν ταῦτα ἐπιστρέψαντες εἶπομεν πρὸς τὸν πατέρα ἡμῶν ὅταν δὲ ἦλθεν ὁ καιρὸς νὰ ἐπανέλθωμεν, ὁ πατὴρ δὲν ἤθελε νὰ μᾶς δώσῃ αὐτόν, διότι, ἔλεγεν, ὅτι φοβεῖται μήπως πάθῃ. Ἡμεῖς δὲ εἶπομεν ὅτι χωρὶς τὸν μικρότερον ἀδελφὸν εἶναι ἀδύνατον νὰ ἴδωμεν τὸ πρόσωπον ὑμῶν. Τότε τέλος πάντων μᾶς εἶπεν ὁ πατὴρ «Ἵμεῖς, παιδιὰ μου, ἤξεύρετε, ὅτι εἶχον δύο μικροὺς υἱούς, ὁ εἷς ἦλθε πρὸς ἐπίσκεψίν μου καὶ εἶπατε ὅτι θηρίον ἄγριον κτεσπάρχξεν αὐτόν. Ἐκτοτε ὁ δυστυχὴς δὲν εἶδον αὐτόν πλέον. Ἄν δὲ σήμερον λάβῃτε μὲξὶ σας τὸν Βενιαμὴν, καὶ ἂν συμβῆ δυστύχημά τι εἰς αὐτόν, τότε ἀρεύντως θὰ καταβῶ εἰς τὸν Ἄδην ἀπὸ τὴν λύπην μου.» Ἄν λοιπὸν, κύριέ μου, ἐπιστρέψωμεν χωρὶς τὸ παιδίον, ἀποθνήσκαι βεβαίως ὁ πατὴρ ἡμῶν καὶ ἡμεῖς εἴμεθα αἰτίοι τοῦ θανάτου, ἐγὼ μάλιστα, ὅστις ἔδωκα ἐγγύησιν νὰ φέρω τὸ παιδίον εἰς τὸν πατέρα μου χωρὶς ἄλλο». Ἀμέσως δὲ τότε ὁ Ἰούδας ἐγονάτισε καὶ ἐνηγκλισθῆ τὰ γόνατα τοῦ Ἰωσήφ καὶ εἶπεν αὐτῷ «Κύριέ μου, παρκακλώ, δι' ἀγάπην τοῦ Θεοῦ, ἄρξιν τὸν Βενιαμὴν καὶ ἐγὼ μένω δοῦλός σου ἐδῶ διότι εἶναι ἀδύνατον νὰ περυσιασθῶ πρὸς τὸν πατέρα μου χωρὶς τὸν Βενιαμὴν ὑπεσχέθην αὐτῷ, ὅτι θέλω φέρεν αὐτόν ὀπίσω δὲν ὑποφέρω δὲ νὰ ἴδω ἰδίους ὀφθαλμοῖς τὴν λύπην καὶ τοὺς ὀδύμους τοῦ πατρός μου».

Παρατηρήσεις. Ἡ γενναιοψυχία καὶ ἡ ἀρετὴ τοῦ Ἰούδα εἶναι θαυμασμοῦ ἄξια. Ἐν τῇ καρδίᾳ του ἀγαπᾷ πατέρα καὶ ἀδελφὸν περισσότερο ἑαυτοῦ καὶ προτιμᾷ νὰ καταστήσῃ ἑαυτὸν δυστυχῆ ἢ ἐκείνους.

ι') 'Ο 'Ιωσήφ φανερώνεται εἰς τοὺς ἀδελφούς του.

Ἐπειδὴ ἰσχυρῶς ἀκούσας τοὺς λόγους τοῦ 'Ιούδα, συνεκινήθη καὶ δὲν ἠδυνήθη νὰ κρατήσῃ ἑαυτὸν· οἱ ὀφθαλμοὶ του ἐπληρώθησαν δακρύων. Διέταξε δὲ τότε τοὺς ὑπηρέτας νὰ ἐξέλθωσι καὶ κλαίων εἶπε μεγαλοφώνως πρὸς αὐτούς· «'Εγὼ εἶμι ὁ 'Ιωσήφ· ὁ πατήρ μου ὑγιαίνει ; ὁ πατήρ μου ζῆ ; » Οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ τότε ἔντρομοι ἔπεσαν εἰς τὰ γόνατα τοῦ 'Ιωσήφ καὶ ἐφίλουν αὐτόν· ὁ δὲ 'Ιωσήφ ἤγειρε καὶ ἐνεθάρρουνεν αὐτούς, λέγων· «μὴ φοβείσθε, σὺς συγχωρῶ ἐξ ὅλης μου καρδίας· Θεοῦ θέλημα ἦτο νὰ σωθῶ. Διὰ τὸ καλὸν ὑμῶν με ἔστειλεν ὁ Θεὸς ἐδῶ. Ἐπιστρέψατε εἰς τὴν γῆν Χαναάν, εἶπατε εἰς τὸν πατέρα ἡμῶν, ὅτι ζῶ καὶ φέρετε αὐτόν μαζί σας, διότι ὁ λιμὸς θὰ διαρκέσῃ πέντε ἔτη». Τότε ἀρχόμενος ὁ 'Ιωσήφ ἀπὸ τοῦ Βενιαμίν, ἔπεσεν ἐπὶ τὸν τράχηλόν του, ἔκλαυσε καὶ κατεφίλησε με ὄντως ἀδελφικὸν φίλημα, ὁμοίως δὲ καὶ ἐκεῖνοι μετανοήσαντες ἐκ καρδίας δι' ὅσα κατὰ τοῦ 'Ιωσήφ ἔπραξαν. Ὁ Φαραὼ ἀκούσας τὰ γενόμενα ἐθαύμασεν· ἐχάρη δὲ μεγάλως διὰ ταῦτα, ἐνέκρινεν ὅλα, ὅσα ὁ 'Ιωσήφ ἔπραξε, καὶ διέταξε νὰ δοθῶσιν εἰς τοὺς ἀδελφούς αὐτοῦ βασιλικὰ ἄμαξαι καὶ ὅλα τὰνγκαῖα πρὸς μεταφορὰν τοῦ πατρὸς των εἰς Αἴγυπτον μεθ' ὅλης τῆς οἰκογενείας καὶ τῶν ὑπηρετῶν.

Παρατηρήσεις. Πόσον καλὸς καὶ πρὸς εἶναι ὁ 'Ιωσήφ ! Πόσον ἀληθῆ χαρὰν εἰδείξεν οὗτος, ἰδὼν τοὺς ἀδελφούς του ! Ὁ 'Ιωσήφ ἀνταπέδωκε καλὸν ἀντὶ κακοῦ· ἐχάρησάν καὶ οἱ ἀδελφοὶ του ἰδόντες αὐτόν.— «'Υμεῖς ἐβουλεύσασθε κατ' ἐμοῦ εἰς πονηρά, ὁ δὲ Θεὸς ἐβουλεύσατο περὶ ἐμοῦ εἰς ἀγαθά». (Γεν. 50, 20).— «'Εὰν ἁμάρτη εἰς σὲ ὁ ἀδελφός σου, ἐπιτίμησον αὐτῷ· καὶ ἐὰν μετανοήσῃ, ἄφες αὐτῷ». (Λουκ. 17, 3). — «'Αγαπᾶτε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν». (Ματ. 5, 11).

ια') 'Ο 'Ιακώβ ἀπέρχεται εἰς Αἴγυπτον.

Ἐπειδὴ ἰσχυρῶς ἀκούσας τοὺς λόγους τοῦ 'Ιούδα, συνεκινήθη καὶ δὲν ἠδυνήθη νὰ κρατήσῃ ἑαυτὸν· οἱ ὀφθαλμοὶ του ἐπληρώθησαν δακρύων. Διέταξε δὲ τότε τοὺς ὑπηρέτας νὰ ἐξέλθωσι καὶ κλαίων εἶπε μεγαλοφώνως πρὸς αὐτούς· «'Εγὼ εἶμι ὁ 'Ιωσήφ· ὁ πατήρ μου ὑγιαίνει ; ὁ πατήρ μου ζῆ ; » Οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ τότε ἔντρομοι ἔπεσαν εἰς τὰ γόνατα τοῦ 'Ιωσήφ καὶ ἐφίλουν αὐτόν· ὁ δὲ 'Ιωσήφ ἤγειρε καὶ ἐνεθάρρουνεν αὐτούς, λέγων· «μὴ φοβείσθε, σὺς συγχωρῶ ἐξ ὅλης μου καρδίας· Θεοῦ θέλημα ἦτο νὰ σωθῶ. Διὰ τὸ καλὸν ὑμῶν με ἔστειλεν ὁ Θεὸς ἐδῶ. Ἐπιστρέψατε εἰς τὴν γῆν Χαναάν, εἶπατε εἰς τὸν πατέρα ἡμῶν, ὅτι ζῶ καὶ φέρετε αὐτόν μαζί σας, διότι ὁ λιμὸς θὰ διαρκέσῃ πέντε ἔτη». Τότε ἀρχόμενος ὁ 'Ιωσήφ ἀπὸ τοῦ Βενιαμίν, ἔπεσεν ἐπὶ τὸν τράχηλόν του, ἔκλαυσε καὶ κατεφίλησε με ὄντως ἀδελφικὸν φίλημα, ὁμοίως δὲ καὶ ἐκεῖνοι μετανοήσαντες ἐκ καρδίας δι' ὅσα κατὰ τοῦ 'Ιωσήφ ἔπραξαν. Ὁ Φαραὼ ἀκούσας τὰ γενόμενα ἐθαύμασεν· ἐχάρη δὲ μεγάλως διὰ ταῦτα, ἐνέκρινεν ὅλα, ὅσα ὁ 'Ιωσήφ ἔπραξε, καὶ διέταξε νὰ δοθῶσιν εἰς τοὺς ἀδελφούς αὐτοῦ βασιλικὰ ἄμαξαι καὶ ὅλα τὰνγκαῖα πρὸς μεταφορὰν τοῦ πατρὸς των εἰς Αἴγυπτον μεθ' ὅλης τῆς οἰκογενείας καὶ τῶν ὑπηρετῶν.

λεῖ ἐκεῖ». Ὁ Ἰακώβ ἀκούσας τοὺς λόγους τούτους, κατ' ἀρχὰς δὲν ἔδωκε πίστιν εἰς τοὺς λόγους των, ἀλλ' ὅτε διηγήθησαν τὰ πάντα καὶ εἶδε τὰ λαμπρὰ δῶρα, τὰς βασιλικὰς ἀμαζᾶς, ἔμεινεν ἐκπληκτος ὑπο τῆς χαρᾶς του. Ὅταν δ' ἦλθεν εἰς ἑαυτόν, ἐδόξασε τὸν Θεὸν καὶ εἶπε· «τώρα πλέον ἰκανὸν μοῦ εἶναι, ὅτι ζῆ ὁ Ἰωσήφ, ὁ υἱός μου, θὰ ὑπάγω νὰ ἰδῶ αὐτὸν προτοῦ ἀποθάνω». Διέταξε δὲ ὁ Ἰακώβ τὰ διὰ τὴν ὁδοιπορίαν. Ἐτοιμασθέντες δ' ἀπῆλθον, ὄντες ὅλοι 75 ψυχὰι ἐκτὸς τῶν δούλων. Ἔβηκαν τὸν Ἰακώβ, τὰς γυναῖκας καὶ τὰ παιδιά των καὶ λοιπὰ πράγματα ἐπὶ τῶν ἀμαζῶν καὶ κτηνῶν καὶ ἐκίνησαν Ὅταν ἔφθασαν εἰς τὸ ἔσχατον ὄριον τῆς Χαναάν· ὁ Ἰακώβ ἐδίστασε νὰ προχωρήσῃ, διότι ἐγκατέλιπε τὴν γῆν, τὴν ὅποιαν ὑπέσχεθη εἰς αὐτὸν ὁ Θεός. Τότε ἐδεήθη πρὸς τὸν Θεὸν καὶ ὁ Θεὸς ἐλάλησε κατ' ὄναρ ταῦτα· «Ἰακώβ, Ἰακώβ, ἐγὼ εἶμαι ὁ παντοδύναμος Θεὸς τῶν πατέρων σου. Μὴ φοβοῦ νὰ καταβῆς εἰς Αἴγυπτον· διότι ἐκ σοῦ θελω κάμει μέγα ἔθνος». Τότε ἐνθαρρυνθεὶς ὁ εὐσεβὴς Ἰακώβ ἐξηκολούθησε τὴν πορείαν του. Ὅταν ἔφθασεν εἰς τὴν Αἴγυπτον, ὁ Ἰούδας ἀνήγγειλε πρὸς τὸν Ἰωσήφ τὴν ἀφίξιν τοῦ πατρὸς· ἔδραμεν ὁ Ἰωσήφ τότε εἰς προὔπαντησιν, ἔπεσεν ἐπὶ τὸν τράχηλον αὐτοῦ καὶ ἔκλαυσεν. Ὁ Ἰακώβ ἰδὼν τὸν πρὸ 22 ἐτῶν νομιζόμενον τεθνεῶτα υἱὸν του Ἰωσήφ, καὶ ἔχων ἤδη αὐτὸν εἰς τὰς ἀγκάλας του, εἶπε πρὸς αὐτόν· «Τώρα ἀποθνήσκω εὐχαρίστως, ἐπειδὴ σὲ εἶδον πάλιν ἐν τῇ ζωῇ». Ὁ Ἰωσήφ παρουσίασε τὸν Ἰακώβ πρὸς τὸν Φαραῶ· εὐχαριστηθεὶς δὲ οὗτος ἀπὸ τὸν σεβαστὸν γέροντα, ἐδώρησεν εἰς αὐτὸν καὶ τοὺς υἱούς του τὴν Γεσέν, χώραν τῆς Αἰγύπτου πλουσίαν, ἔχουσαν καὶ μεγάλους λειμῶνας διὰ τὰ κτήνη αὐτῶν.

Παρατηρήσεις. «Τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα σου». (Ἐξοδ. 20, 12).

16') Τελευτὴ τοῦ Ἰακώβ.

Ὁ Ἰακώβ ἔζησε 17 ἔτη ἐν Γεσέν ἐνοήσας τὸν θάνατόν του, ἐκάλεσε τὸν Ἰωσήφ, ὅστις ἔσπευσεν εἰς Γεσέν μετὰ τῶν δύο υἱῶν του, Μανασσῆ καὶ Ἐφραΐμ, ἵνα ἰδῆ αὐτούς· τότε ἠρώτησε· «τίνες εἶναι οὗτοι;» οἱ υἱί μου, τοὺς ὁποίους ἔδωκεν ὁ Θεός, ἀπεκρίθη ὁ Ἰωσήφ,

πλησίασον εἰς τὴν κλίνην μου, ἵνα εὐλογήσω αὐτούς· καὶ ἀνεκάθισεν ὁ Ἰακώβ ἐπὶ τῆς κλίνης καὶ ἐκτείνας τὰς χεῖρας σταυροειδῶς ἠλόγησεν αὐτούς, εἰπὼν οὕτω· «Ὁ Θεὸς Ἀβραάμ καὶ Ἰσαάκ, ὁ Θεὸς, ὅστις μὲ ἐλύτρωσεν ἀπὸ παντὸς κακοῦ καὶ μὲ ἀδήγησεν ἐνταῦθα ὡς ποιμὴν πιστὸς καὶ εὐκρινής, αὐτὸς ἄς εὐλογήσῃ τὰ παιδιά ταῦτα, ἵνα λέγωσιν οἱ ἄνθρωποι· ὁ Θεὸς νὰ σὲ εὐλογήσῃ ὡς τὸν Ἐφραΐμ καὶ τὸν Μανασσῆ.» πρὸς δὲ τὸν Ἰωσήφ εἶπεν· «Ἴδού ἐγὼ ἀποθνήσκω, ὁ Θεὸς θὰ εἶναι μεθ' ὑμῶν καὶ θὰ ἐπιστρέψῃ ὑμᾶς εἰς τὴν γῆν τῶν πατέρων ἡμῶν». Μετὰ ταῦτα καλέσας πάντας τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ, ἔδωκε τὰς εὐλογίας αὐτοῦ, εἰπὼν ἅμα πρὸς τὸν Ἰούδα τὴν περὶ Μεσσίου πρόρρησιν· «οὐκ ἐκλείπει ἀρχὼν ἐξ Ἰούδα· καὶ ἡγούμενος ἐκ τῶν μηρῶν αὐτοῦ (ἰσχυρὸς ἐκ τῶν ἀπογόνων αὐτοῦ), ἕως ἀνέλθῃ, ὃ ἀπόκειται καὶ αὐτὸς προσδοκία ἐθνῶν». Μετὰ τοῦτο λέγει· «θάψατέ με εἰς τὸ διπλοῦν σπήλαιον ἐν γῆ Χαναάν, ὅπου ἐτάφησαν ὁ Ἰσαάκ καὶ ἡ Ρεβέκκα καὶ ὅπου ἐγὼ ἔθαψα τὴν Λείαν». Ταῦτα δ' εἰπὼν παρέδωκε τὸ πνεῦμα ὁ εὐσεβὴς καὶ δίκαιος Ἰακώβ εἰς ἡλικίαν 117 ἐτῶν. Ὁ Ἰωσήφ ἰδὼν τὸν πατέρα του ἐκπνεύσαντα κατεφίλησεν αὐτὸν καὶ ἔκλαυσε. Μετὰ τοῦτο μετεκόμισε τὸ λείψανον συνοδεύσας αὐτὸ εἰς τὴν Χαναάν μετὰ τῶν ἀδελφῶν, ἐλθὼν δὲ εἰς Χεβρών ἐνεταφίασεν αὐτὸν εἰς τὸ σπήλαιον Μαβρῆ, μεθ' ὃ ἐπέστρεψεν εἰς Αἴγυπτον, ἔχων ἐν τῇ καρδίᾳ του ζῶσαν τὴν προσφιλεῖ μνήμην τοῦ πατρὸς.

Παρατηρήσεις. Ἡ θεία πρόνοια πάντοτε μεριμνᾷ περὶ τῶν εὐσεβῶν.— «Οἶδαμεν ὅτι τοῖς ἀγαπῶσι τὸν Θεὸν πάντα συνεργεῖ εἰς ἀγαθὸν τοῖς κατὰ πρόθεσιν κλητοῖς οὖσι». (πρὸς Ῥωμ. 8, 28).— «Γίνου πιστὸς ἄχρι θανάτου καὶ δώσω σοι τὸν στέφανον τῆς ζωῆς». (Ἀποκ. Ἰωάν. 2, 10).

17) Τελευτὴ τοῦ Ἰωσήφ.

Ὁ Ἰωσήφ ἐν Αἴγυπτῳ ἔζη ἀγαπώμενος καὶ τιμώμενος παρὰ πάντων, εἶδεν υἱοὺς υἱῶν εἰς τὸν οἶκόν του, ζήσας 110 ἔτη. Ὅτε δ' ἐπλησίασε τὸ τέλος τοῦ βίου, εἶπε πρὸς τοὺς ἀδελφοὺς· «ἐγὼ ἀποθνήσκω, ἀλλ' ὁ Θεὸς θὰ ἐπισκεφθῇ ἡμᾶς καὶ ἐπιστρέψῃ ἐκ τῆς γῆς ταύτης εἰς τὴν γῆν, ἣν ὑπεσχέθη εἰς τὸν Ἀβραάμ, Ἰσαάκ καὶ Ἰα-

κώβ, τοὺς πατέρας ἡμῶν. Τότε θὰ λάβετε μεθ' ὑμῶν καὶ τὰ ἴστα μου». Μετὰ ταῦτα ἀπέθανε τὸν θάνατον τοῦ δικαίου ὁ πάγκαλος Ἰωσήφ, πλήρης πίστεως καὶ ἐλπίδος εἰς τὰς ὑποσχέσεις τοῦ Θεοῦ. Πάντες δ' ἀνακαλοῦντες εἰς τὴν μνήμην αὐτῶν τὰς πολλὰς αὐτοῦ εὐεργεσίας ἐκλαυσαν πικρῶς.

Παρατηρήσεις. Ὁ Ἰωσήφ εἶναι εἰκὼν καλοῦ υἱοῦ, ἀγαπητοῦ ἀδελφοῦ καὶ ἀμνησικακού. Ἔτι δὲ ἀνθρώπου, ὅστις ἔζησε ζῶν, σώφρον· ἦτο ἀσπίλος καὶ καθαρὸς παντὸς κακοῦ. «Κατὰ πίστιν ἀπέθανον οὗτοι πάντες, μὴ λαβόντες τὰς ἐπαγγελίας, ἀλλὰ πόρρωθεν αὐτὰς ἰδόντες, καὶ πεισθέντες καὶ ἀσπασάμενοι, καὶ ὁμολογῆσαντες ὅτι ξένοι καὶ παρεπίδημοί εἰσιν ἐπὶ τῆς γῆς». (Ἐβρ. 11, 13). — «Τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα σου, ἵνα εὖ σοι γένηται καὶ μακροχρόνιος ἔσῃ ἐπὶ τῆς γῆς». (Ἐξοδ. 20, 12).

ΣΗΜ. Τὰ ἀπὸ τῆς δημιουργίας μέχρις ἐνταῦθα ἐξιστοροῦνται ἐν ἐκτάσει εἰς τὴν ἀγ. Γραφήν, εἰς τὸ βιβλίον τὸ λεγόμενον Γένεσις. Τὰ δύο πρῶτα κεφάλαια περιέχουσι τὰ μέχρι τοῦ Ἀβραάμ, τὰ ἄλλα 39 τὴν ἱστορίαν τοῦ Ἀβραάμ, Ἰσαάκ καὶ Ἰακώβ μέχρι τῆς τελευτῆς τοῦ Ἰωσήφ.

Γ' ΠΕΡΙΟΔΟΣ

Θεοκρατικὴ (ἀπὸ 1500 π. Χ.)

1. Μ ω ὕ σ ῆ ς.

α') Γέννησις τοῦ Μωϋσέως.

Οἱ υἱοὶ καὶ ἔγγονοι τοῦ Ἰακώβ οἱ ἐλθόντες εἰς τὴν Αἴγυπτον καὶ κατοικήσαντες ἐν Γεσὲν ἦσαν 75 ψυχαί. Ἐπὶ 4 δ' αἰῶνας διαμείναντες ἐνταῦθα ἐπληθύνθησαν τόσοι, ὥστε ἐσημάτισαν μέγα ἔθνος, ὃ πλέον ὀνομάζετο λαὸς Ἰσραήλ (Ἰσραηλίται). κύριος δὲ τοῦ λαοῦ Ἰσραήλ ἦτο ὁ Φαραὼ (= ὁ βασιλεὺς) τῆς Αἴγυπτου· ἀλλὰ πλὴν τοῦ Φαραὼ εἶχεν ὁ λαὸς καὶ ἄλλον κύριον· ὁ Θεὸς ἦτο κύριος τοῦ Ἰσραήλ ἐν Αἴγυπτῳ· οἱ Ἰσραηλίται, ἂν καὶ ἔζων μεταξὺ εἰδωλολατρῶν οὔτε τὰ ἤθη καὶ ἔθιμα, οὔτε τὴν θρησκείαν μετέβαλλον, ἀλλ' ἐλάτρευον πάντοτε τὸν Θεὸν τοῦ Ἀβραάμ, Θεὸν ἀγάπης καὶ εὐσπλαγχνίας, καὶ

τὴν παραδόσιν τῶν γονέων αὐτῶν ἠκολούθουν. Οὕτω πως παρεσκευά-
 σεν ὁ Θεὸς τὸν λαόν του ἔθνος ἅγιον καὶ μέγα κατὰ τὰς ἐπαγγελίας
 του. Οἱ ἀναβαίνοντες εἰς τὸν θρόνον βασιλεῖς φοβούμενοι τὸ πλῆθος τοῦ
 ἔθνους τῶν Ἑβραίων ἀφήρσαν τὰ προνόμια αὐτῶν, ἐπέβαλλον φόρους,
 κατέθλιβον αὐτοὺς κατὰ πάντα τρόπον καὶ διὰ σκληρῶν καὶ βαρειῶν
 ἐργασιῶν ἄνευ μισθοῦ. Πλὴν δὲ τούτων διέταξεν ὁ Φαραῶ, ἵνα τὰ ἀρ-
 ρενα νεογέννητα τῶν Ἑβραίων πνίγωνται εἰς τὰ ὕδατα τοῦ Νείλου,
 ἵνα μὴ ὀλοῦν πληθύνωνται. Τότε γυνὴ τις Ἑβραία, ἀγαθὴ καὶ θεοσε-
 βῆς ἐκ τῆς φυλῆς τοῦ Λευί, ἐγέννησε παιδίον, ὃ κατώρθωσε νὰ ἀπο-
 κρύψῃ ἐπὶ τρεῖς μῆνας· εἶτα δ' ἰδοῦσα τὸ ἀδύνατον τῆς ἀποκρύψεως ἐκ-
 τῶν κατασκόπων τοῦ βασιλέως, θέσασα εἰς θίβιν (κοφίνιον) ἀδιάβρο-
 χον, ἀφῆκεν ἐπὶ τῆς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ Νείλου, ἐλπίζουσα ὅτι ὁ
 Θεὸς θὰ σώσῃ αὐτό, ἐνεπιστεύθη εἰς τὸν Θεὸν τὴν σωτηρίαν του· πα-
 ρήγγειλε δὲ εἰς τὴν θυγατέρα αὐτῆς νὰ κρυφθῇ ἐκεῖ πλησίον διὰ νὰ
 ἴδῃ τί θὰ ἀπογενῆ ὁ μικρὸς ἀδελφός της. Ὁ Θεὸς ὠδήγησε τὴν θυ-
 γατέρα τοῦ βασιλέως Θερμουθίς νὰ καταβῇ εἰς τὸν ποταμὸν διὰ νὰ
 λουσθῇ· εἶδε τὴν θίβιν εἰς τὸ ἔλος καὶ ἐκ περιεργείας ἀπέστειλε τὴν
 ἄβραν (θεραπαινίδα) νὰ παραλάβῃ αὐτήν. Αὐτὴ ἔφερε τὴν θίβιν, καὶ
 ἀφοῦ ἠνέφξε αὐτήν, βλέπει τὸ βρέφος, κλαίον πολὺ· ἔχουσα δὲ ἐν τῇ
 καρδίᾳ τὴν ἀγάπην καὶ εὐσπλαγχνίαν, εἶπεν εἰς τὰς θεραπαινίδας· τὸ
 βρέφος τοῦτο δὲν θέλω νὰ ἀπολεσθῇ. «Εὐρετέ μοι τροφὸν Ἑβραίαν,
 ἵνα παραδώσω αὐτό». Τότε πλησιάζασα ἡ ἀδελφὴ τοῦ βρέφους εἶπεν,
 ὅτι γνωρίζει τινὰ καὶ ἔσπευσε καὶ ὠδήγησε τὴν μητέρα, πρὸς ταύτην
 ἡ θυγάτηρ τοῦ βασιλέως εἶπε· «Θήλασον τὸ παιδίον τοῦτο· ἐγὼ θὰ
 σοὶ δώσω μισθόν». ἔλαβεν ἡ γυνὴ τὸ παιδίον καὶ ἐθήλαζεν αὐτό, ὀνο-
 μασθὲν ὑπὸ τῆς βασιλοῦ παιδος Μωϋσῆς (=σεσωσμένος ἀπὸ τὸ ὕδωρ,
 ὑδατόσωστος). Ἐκ τούτου οὐδεὶς ἠδύνατο νὰ τὸ ἀφαιρήσῃ ἀπὸ τὴν
 μητέρα.

Παρατηρήσεις. Ὁ ἀγαθὸς καὶ χρηστὸς βασιλεὺς ἀγαπᾷ τὸν λαόν,
 του φροντίζει περὶ αὐτοῦ, ἵνα καταστήσῃ τοῦτον πλούσιον, καλὸν καὶ
 εὐτυχῆ. Ὁ Φαραῶ δὲν ἐφέρετο ὡς ἀληθὴς βασιλεὺς. Εὐτυχὴς ὁ λαὸς
 ὁ ἔχων ἀγαθὸν καὶ χρηστὸν βασιλέα.— Μιμούμεθα τὴν βασιλοῦ παιδα,

ἐὰν ἀγαπῶμεν τὸν πλησίον· τὴν δὲ μητέρα τοῦ Μωυσέως, ἐὰν πίστιν ἔχωμεν εἰς τὸν Θεόν.— α' *Ἐπὶ τῷ Θεῷ ἠλπισα, οὐ φοβηθήσομαι, τί, ποιήτοι μοι ἄνθρωπος*». (Ψαλμ. 35, 12). — *Εἰ ὁ Θεὸς ὑπὲρ ἡμῶν οὐδεὶς καθ' ἡμῶν*». (Ρωμ. 8, 31).

6') Κληῖς Μωυσέως.

Ἀφ' οὗ ἠλικιώθη ὁ Μωϋσῆς ἀνετρέφετο ὑπὸ τῆς θυγατρὸς τοῦ βασιλέως εἰς τὰ ἀνάκτορα, βασιλικῶς. Μαθὼν δ' ὁ Μωϋσῆς τὴν καταγωγὴν του ἔμεινε πιστὸς Ἰσραηλίτης, δὲν ὑπέμενε καὶ τὰς τυραννίας τῶν ὁμογενῶν του. Ἐγένετο δὲ τοῦτο γνωστὸν πρὸς τὸν Φαραῶ, ὅστις ἐζήτει τρόπον νὰ φονεύσῃ αὐτόν, διὰ τοῦτο ὁ Μωϋσῆς ἔφυγεν εἰς τὴν Πετραίαν Ἀραβίαν εἰς Μαδιάμ, ἐκεῖ δ' ἦτο ἱερεὺς τις θεοσεβῆς Ἰοθὴρ· τούτου τὴν θυγατέρα Σεπφώραν ἔλαβε γυναῖκα ὁ Μωϋσῆς καὶ ἔβασκε τὰ πρόβατα τοῦ πενθεροῦ του.

Ἡμέραν δὲ τινα βόσκων τὰ πρόβατα εἰς τὸ ὄρος Χωρήθ εἶδε ἀγγελον Κυρίου ἐντὸς πυρίνης φλογός· καὶ βλέπει βῆτον φλεγομένην ἀλλὰ μὴ κατκακιομένην· καὶ πλησιάζας ἀκούει· «Μωϋσῆ, Μωϋσῆ». «Τί εἶναι, εἶπεν ὁ Μωϋσῆς ;» Ὁ δὲ ἄγγελος εἶπε· «Μὴ ἐγγίσης ἐδῶ· λῦσον τὰ ὑποδήματα ἐκ τῶν ποδῶν σου, διότι ὁ τόπος οὗτος, ἐν ᾧ στέκεις, εἶναι γῆ ἁγία»· καὶ εἶπεν· «Ἐγὼ εἶμαι ὁ Θεὸς τοῦ πατρὸς σου, ὁ Θεὸς Ἀβραάμ καὶ Θεὸς Ἰσαὰκ καὶ Θεὸς Ἰακώβ». Ὁ Μωϋσῆς ἔπεσε κατὰ γῆς καὶ προσεκύνησεν αὐτόν· ὁ δὲ Θεὸς εἶπεν· «Εἶδον τὴν τυραννίαν τοῦ λαοῦ μου ἐν Αἰγύπτῳ, ἔκρινα καλὸν νὰ ἐλευθερώσω καὶ ἐξαγάγω αὐτόν ἐκ τῆς δουλείας εἰς τὴν γῆν Χαναάν, ἣτις ῥεεὶ μελι καὶ γάλα· εἰς τὸν τόπον, ὃν ὑπεσχέθην εἰς τὸν Ἀβραάμ. Εἶπέ ταῦτα ἐξ ὀνόματός μου πρὸς τὸν λαόν, καὶ εἰς τὸν Φαραῶ νὰ ἀφήσῃ αὐτόν. Ὁ Μωϋσῆς μετὰ ταπεινοφροσύνης ἐδέχθη καὶ παραλαβὼν τὴν γυναῖκά του ἀνεχώρησε. Καθ' ὁδὸν συναντήσας τὸν ἀδελφόν του Ἀαρῶν, τὸν Λευίτην, παρελαβε μεθ' ἑαυτοῦ ἀνακοινώσας τὸν σκοπὸν του καὶ τὰς διαταγὰς τοῦ Θεοῦ.

Παρατηρήσεις. «*Εὐλόγημένος ὁ ἄνθρωπος, ὃς πέποιθεν ἐπὶ Κύριον*». (Ἱερ. 17, 7).

γ') Αἱ 10 πληγαὶ τοῦ Φαραώ.

Ὁ Μωϋσῆς ἔλθων εἰς τὴν Αἴγυπτον ἀνεκοίνωσε πρὸς τοὺς προκρίτους τῶν Ἑβραίων τὰς παραγγελίας τοῦ Θεοῦ· ἔπειτα προσῆλθον πρὸς τὸν Φαραώ μετὰ τοῦ Ἀαρὼν καὶ εἶπε τὴν θέλησιν τοῦ Θεοῦ. Ἀλλ' ὁ Φαραώ ἠναντιώθη καὶ ἐσκληρύνθη ἔτι μᾶλλον καὶ ἐδιπλασίασε τὰς τυραννίας τῶν Ἑβραίων. Ἐκ τούτου ἀποθάρρυναι κατέλαβε τὸν λαὸν τοῦ Ἰσραήλ, οὐχὶ ὅμως καὶ τὸν Μωϋσῆν.

Ὁ Θεὸς διὰ τὴν μὴ ὑπακοὴν τοῦ Φαραώ εἰς τὴν θέλησίν του διὰ τοῦ Μωϋσεως ἐτιμώρησε τοὺς Αἰγυπτίους μὲ 10 συμφορὰς (πληγὰς τοῦ Φαραώ)· εἶναι δὲ αἱ ἐξῆς· α') τὸ ὕδωρ τοῦ Νείλου μετεβλήθη εἰς αἷμα β') βῆτραχοὶ ἐκάλυψαν ὅλην τὴν Αἴγυπτον· γ') σκνίπες ἐπέπεσον ἐπὶ τοὺς ἀνθρώπους καὶ τὰ ζῷα· δ') κυνόμυαι ἐπέπεσον ἐπὶ τὴν Αἴγυπτον· ε') θάνατος ἐπῆλθεν εἰς τὰ ζῷα· στ') ἔλκη διάφορα προσέβηλον ἀνθρώπους καὶ ζῷα· ζ') χάλαζα καταπεσοῦσα ἐφόνευσε πολλοὺς, ἀνθρώπους καὶ ζῷα· η') ἀκρίδες κατέφαγον τὰ φυτὰ καὶ τὰ δένδρα· θ') σκότος ἐπὶ 3 ἡμέρας ἐκάλυψεν ὅλην τὴν Αἴγυπτον· ι') θάνατος πάντων τῶν πρωτοτόκων Αἰγυπτίων. Ἐκ τούτων οὐδόλως ἐβλάβησαν οἱ Ἰσραηλῖται, ἀπόδειξις ὅτι ὁ Θεὸς ἐβοήθει αὐτοὺς. Περίλυπος δὲ καὶ ἔντρομος πλέον ὁ Φαραώ διὰ τὸν θάνατον τῶν πρωτοτόκων, παρεκάλεσε τὸν Μωϋσῆν, δοῦς τὴν ἄδειαν νὰ ἐξαγάγῃ τοὺς Ἑβραίους ἀπὸ τῆς Αἰγύπτου.

Παρατηρήσεις. Διὰ τῶν θαυμάτων ἔδειξεν ὁ Θεὸς ὅτι εἶναι Κύριος πάντων τῶν ἐπὶ τῆς γῆς, ὑδάτων, ζῶων, ἀστραπῶν κτλ. καὶ λοιπὸν παντοδύναμος.

δ') Ἐξοδος τῶν Ἰσραηλιτῶν.

Πρὸ τῆς τελευταίας πληγῆς ὁ Μωϋσῆς διέταξε τὴν ἑορτὴν τῆς ἐξόδου ἧτις ἐωρτάσθη τὴν 14 τοῦ μηνὸς Νισάν (καθ' ἡμᾶς Ἀπριλιον) διὰ τῆς θυσίας τοῦ πασχαλίου ἀμνοῦ, ἐνιαυσίου, ὑγιοῦς· διέταξε δὲ νὰ χρίσῃ διὰ τοῦ αἵματος τὸ ἀνώφλιον τῶν θυρῶν τῶν οἰκιῶν, νὰ φάγῃσιν ἄζυμον ἄρτον καὶ πικρὰ χόρτα, τὰ περισσεύματα δὲ νὰ καύσωσιν· ὦρσε δὲ τὴν ἑορτὴν ταύτην νὰ ἐορτάζωσι κατ' ἔτος ἐπὶ 7 ἡμέ-

ρας, ἐκάλεσε δὲ ταύτην Πάσχα (= ἀπαλλαγὴ), παρήγγειλε δὲ νὰ εἶναι ἔτοιμοι εἰς ὄδοιπορίαν.

Ὁ θεόπτης Μωϋσῆς, λαβὼν τοὺς Ἰσραηλίτας τὴν πρωτὴν μετὰ τὸ Πάσχα ἀνεχώρησεν ἐκ Γεσὲν. Οἱ Ἰσραηλίται ἐξῆλθον ἐκ τῆς Αἰγύπτου παραλαβόντες καὶ τὰ ὄστᾶ τοῦ Ἰωσήφ, μετὰ 4 αἰῶνων καὶ πλέον διατριβὴν καὶ φθάσαντες εἰς τὴν Ἐρυθρὰν θάλασσαν καὶ ἰδόντες τὸν Φαραῶ πύμψαντα κατ' αὐτῶν στρατὸν καὶ ἔχοντες τὴν θάλασσαν ἐνώπιόν των, ἠγανάκτησαν κατὰ τοῦ Μωυσέως, ὅστις εἶπεν, «θαρσαῖτε, στήτε καὶ ὁράτε τὴν σωτηρίαν τὴν παρὰ τοῦ Κυρίου». Ἐκτείνας δὲ κατὰ διαταγὴν τοῦ Κυρίου τὴν ράβδον ἐπὶ τὴν θάλασσαν, ἐποίησε ξηρὰν, διότι τὰ ὕδατα ὑποχωρήσαντα ἐστάθησαν ἐκατέρωθεν ὡς τοίχος καὶ διήλθον οἱ Ἰσραηλίται διὰ τῆς θαλάσσης ἀβρόχοις ποσίν. Ὅτε δὲ εἰσῆλθε καὶ ὁ τοῦ Φαραῶ στρατός, ἐξέτεινε πάλιν τὴν χεῖρα καὶ τὰ διεστώτα ὕδατα ἠνώθησαν καὶ ἀπέπνιξαν αὐτούς. Ἦσαν δὲ οἱ διαβάντες 22000 λεῦται καὶ 600000 μάχιμοι, πλὴν δηλ. γυναικῶν καὶ παιδῶν, οἱ σύμπαντες δὲ περὶ τὰ 2,000,000. (1) Ὁ Θεὸς ἠθῆεν ἵνα ὁ λαὸς τοῦ Ἰσραὴλ κατὰ τὴν δοθεῖσαν ὑπόσχεσιν πρὸς τὸν Ἀβραάμ, Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν ὠραίαν Χαναὰν ἔνθα ἦτο ἐλεύθερος, εὐσεβὴς καὶ εὐτυχὴς λαός. Τότε ὁ Μωϋσῆς καὶ οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ διὰ τὴν σωτηρίαν ταύτην ἔψαλλον πρὸς τὸν Θεὸν τὸν μεγαλοπρεπῆ ὕμνον: «*Ἀσωμεν τῷ Κυρίῳ, ἐνδόξως γὰρ δεδοξασται*».

Παρατηρήσεις. Ὁ Μωϋσῆς ἔχων ἀπειρον πίστιν εἰς τὸν Θεόν, ἐποίει θαυμάσια ἔργα. — «Ὁ Θεὸς ὑπερηφάνοις ἀντιπάσεται καὶ ταπεινοῖς δίδωσι χάριν. Καὶ ἐπικάλεσά με ἐν ἡμέρᾳ θλίψεως καὶ ἐξελοῦμαί σε». (Ψαλμ. 49, 15). — «Ἡ δεξιὰ σου, Κύριε, ἔθραυσεν ἐχθρούς». (Ἐξοδ. 15, 10).

ε') Πορεία εἰς τὴν ἔρημον.

Τοὺς Ἰσραηλίτας ἀπὸ τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης ὠδήγησεν ὁ Μωϋσῆς εἰς τὴν ἔρημον τῆς Ἀραβίας, ὅπου οὐδὲν ἄλλο ἔβλεπον ἢ ὄρη ἀπὸ ἄμμου: ἐνταῦθα αἱ τροφαὶ ἐτελείωσαν καὶ ἤρχισαν ὅλοι νὰ γογγύ-

(1). Εἰς σελ. 26 ἰδὲ πόσοι μετέβησαν εἰς Γεσὲν μετὰ τὸν Ἰακώβ.

ζωτι μετὰ τοῦ Μωυσεως καὶ τοῦ Ἀαρών. Ὁ Μωυσῆς πιστεύων εἰς τὰς βουλὰς τοῦ Θεοῦ, παρεκάλει τὸν Θεόν ν' ἀπαλλάξῃ τὸν λαόν ἐκ τῆς πείνης. Ὁ Κύριος ἐπήκουσε καὶ ἔθρεψε τὸν λαόν του, προμηθεύων καὶ ἐκάστην πρῶτον ὄρτυγας καὶ οὐράνιον ἄρτον, τὸ μάννα (= τί τοῦτο ;). Ἐκείθεν προχωρήσαντες ἔφθασαν εἰς μέρος, ἔνθα οὐδὲ ρανίς ὕδατος ὑπῆρχε, καὶ πάλιν ὁ λαὸς ἐγόγγυζε κατὰ τοῦ Μωυσεως. Ὁ Μωυσῆς προσηυχῆθη τότε καὶ παρεκάλει τὸν Θεόν νὰ συγχωρήσῃ αὐτὸν διὰ τὴν ἀχρηστίαν. Τότε ὁ Θεὸς διέταξε αὐτόν, «πορεύθητι ἔμπροσθεν τοῦ λαοῦ καὶ λάβε τὴν ράβδον σου εἰς τὴν χεῖρα καὶ κτύπησον τὴν πέτρην ἐκείνην καὶ θέλει ἀνθελύσει ὕδωρ διὰ νὰ πίνῃ ὁ λαός». Τοῦτο ἔπραξεν ὁ Μωυσῆς καὶ ἀνέβλυσεν ὕδωρ λαμπρὸν καὶ ψυχρὸν ἐκ τῶν βράχων τοῦ Χωρήθ, ἔπιον δὲ πάντες καὶ κατέπαυσαν τὴν δίψαν των.

Παρατηρήσεις. Ὁ Μωυσῆς ἔχει πεποιθήσιν εἰς τὸν Θεόν· ἡ δὲ φώτισις τοῦ Θεοῦ εἶναι θαυμασία καὶ ὀδηγεῖ ἐξαισίως. Ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ ὀδηγεῖ καὶ σήμερον ἡμᾶς ἡμέραν καὶ νύκτα ἐπὶ πασῶν τῶν ὁδῶν· ἡ δὲ ἁγία Γραφή εἶναι πλήρης ταιούτων ὀδηγιῶν.— «*Οἰκτιροῦμαι καὶ ἐλεῆμων ὁ Κύριος, μακροθύμος καὶ πολυέλεος*».— «*Μὴ μεριμνήσητε λέγοντες, τί φάγομεν ἢ τί πίωμεν ἢ τί περιβαλώμεθα· πάντα γὰρ ταῦτα τὰ ἔθνη ἐπιζητεῖ· οἶδε γὰρ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος ὅτι χρῆσεται τούτων ἀπάντων*». (Ματθ. 6, 31 κ. ε.)

δτ) Ὁ Θεὸς παραδίδει τὸν θεῖον νόμον.

Ὅταν οἱ Ἰσραηλιταὶ ἔφθασαν εἰς τὴν ἔρημον Σινᾶ, κατὰ διαταγὴν τοῦ Θεοῦ, ἀνέβη ὁ Μωυσῆς εἰς τὸ ὄρος Σινᾶ καὶ ὁ Θεὸς εἶπε πρὸς αὐτόν· «Ἴδετε, ὅσα ἔκαμα πρὸς τοὺς Αἰγυπτίους· ἤδη ἐὰν φυλάξῃτε τὴν διαθήκην μου, θὰ εἴσθε λαὸς περιούσιος εἰς ἐμὲ καὶ ἔθνος ἄγιον. Καταβάς ὄρκισον τὸν λαόν· ἄγνισον αὐτοὺς σήμερον καὶ αὔριον· ἄς πλύνωσι τὰ ἱμάτιά των καὶ ἄς εἶναι ἕτοιμοι τὴν τρίτην ἡμέραν». Τοῦτο καταβάς ὁ Μωυσῆς εἶπε καὶ ἐγένετο οὕτως· καὶ τὴν τρίτην ἡμέραν τὸ πρῶτ' ἐγένεον βρονταὶ καὶ ἀστραπαὶ καὶ νεφέλη πυκνὴ ἐκάλυψε τὸ ὄρος Σινᾶ καὶ φωνὴ σάλπιγγος ἤχει δυνατὰ καὶ ὁ Μωυσῆς τότε ἐξήγαγε τὸν λαόν ἐκ τοῦ στρατοπέδου εἰς συνάντησιν τοῦ Θεοῦ.

ΠΑΛΑΙΑ ΔΙΑΘΗΚΗ

Τὸ ὄρος ἐκκπνίζετο ὄλον, διότι κατέβη ὁ Κύριος ἀπὸ τὴν κορυφὴν τοῦ ὄρους καὶ ἐκάλεσε τὸν Μωυσῆν καὶ παρέδωκε τὰς ἐντολάς αὐτοῦ, ἵνα διδάξῃ τὸν λαὸν αὐτοῦ. Αἱ δοθεῖσαι ἐντολαὶ τῷ Μωυσῆ εἶναι αἱ δέκα αὐταί.

Α' Ἐγὼ εἰμὶ Κύριος ὁ Θεός σου, οὐκ ἔσονται σοι θεοὶ ἕτεροι πλὴν ἐμοῦ.

Β'. Οὐ ποιήσεις σεαυτῷ εἰδωλον, οὐδὲ παντὸς ὁμοίωμα, ὅσα ἐν τῷ οὐρανῷ ἄνω καὶ ὅσα ἐν τῇ γῆ κάτω, καὶ ὅσα ἐν τοῖς ὕδασι ὑποκάτω τῆς γῆς. Οὐ προσκυνήσεις αὐτοῖς οὐδὲ μὴ λατρεύσεις αὐτοῖς, ὅτι ἐγὼ εἰμὶ Κύριος ὁ Θεός σου.

Γ'. Οὐ λήψῃ τὸ ὄνομα Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου ἐπὶ ματαιῶν.

Δ'. Μνήσθητι τὴν ἡμέραν τοῦ Σαββάτου τοῦ ἁγιάζειν αὐτήν· Ἐξ ἡμέρας ἑργῶ καὶ ποιήσεις πάντα τὰ ἔργα σου τῇ δὲ ἡμέρᾳ τῇ ἑβδόμῃ σάββατα Κυρίῳ τῷ Θεῷ σου.

Ε'. Τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα σου, ἵνα εὖ σοι γένηται καὶ ἵνα μακροχρόνιος γένη ἐπὶ τῆς γῆς.

• ΣΤ'. Οὐ φονεύσεις.

Ζ'. Οὐ μοιχεύσεις.

Η'. Οὐ κλέψεις.

Θ'. Οὐ ψευδομαρτυρήσεις κατὰ τοῦ πλησίον σου μωρυριαν ψευδῆ.

Ι'. Οὐκ ἐπιθυμήσεις ὅτι τοῦ πλησίον σου ἐστίν. (Ἐξοδ. 20, 1-17).

Εἰς τὰς ἐντολάς τοῦ Θεοῦ διακρίνονται δύο κύρια καθήκοντα· ἀγάπα τὸν Θεὸν καὶ ἀγάπα τὸν πλησίον.

Παρατηρήσεις. Αἱ ἐντολαὶ τοῦ Θεοῦ ἦσαν γνωσταὶ καὶ πρὶν δοθῶσιν εἰς τὸν Μωυσῆν, διότι ἦσαν ἐγκεχαραγμέναι εἰς τὰς καρδίας τῶν ἀνθρώπων· ὁ Κεῖν φονεῖαι, ἀλλὰ φοβεῖται τὰς ἐντολάς. Ἐφυλάττει ὁ Ἀβραάμ, Ἰσαάκ, Ἰακώβ κλπ. τὰς ἐντολάς. Ἄλλ' ἔδωκε ταύτας ὁ Θεός, διότι ἤθελε καὶ οἱ κκακοὶ νὰ ἀκολουθῶσιν ἔχοντες αὐτὰς ἐνώπιόν των καὶ ἄνδρες γείνωνσιν εὐτυχεῖς. Αἱ ἐντολαὶ δὲν ἐδόθησαν μόνον εἰς τὸν λαὸν τοῦ Ἰσραήλ, ἀλλ' εἰς πάντας τοὺς λαοὺς ἰσχυον τότε (πρὸ 3,500 ἐτῶν), ἰσχύουσι καὶ σήμερον ἔτι καὶ θὰ ἰσχύωσιν εἰς αἰῶνα τὸν ἀπκντκ. Φυλάττοντες τὰς ἐντολάς θὰ εὐρωμέν χάριν καὶ εὐτυχίαν ἐν τῇ καρδίᾳ ἡμῶν· τότε ὁ λαὸς ἡμῶν θὰ εἶναι κτῆμα τοῦ Θ

Τότε και τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος θὰ εἶναι εὐλογημένον, ἐὰν βασιλεύῃ ὁ θεὸς ἴσως, ἤτοι ἐὰν βασιλεύῃ ὁ Θεός. — «*Αὕτη ἐστὶν ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ, ἵνα τὰς ἐντολάς αὐτοῦ τηρῶμεν*». (Α' Ἰωάν. 5. 3). — «*Ὁ τηρῶν τὰς ἐντολάς τοῦ Θεοῦ, ἐν τῷ Θεῷ μένει καὶ ὁ Θεὸς ἐν αὐτῷ*». (Α' Ἰωάν. 3, 24).

ζ') Περιπλάνησις εἰς τὴν ἔρημον.

Οἱ Ἰσραηλιταὶ ἀρνηθέντες τὸν ἀληθῆ Θεόν, κατεσκευάσαν χρυσοῦν μόσχον καὶ ἔλεγον «*ἰδοὺ ὁ Θεός, ὅστις ἐξήγαγεν ἡμᾶς ἐκ τῆς Αἰγύπτου*», διὰ τοῦτο κατεδικάσθησαν ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ ἐπὶ 40 ἔτη νὰ περιπλανάσθαι πρὸς τιμωρίαν εἰς τὴν ἔρημον Φαράν, ὅπου οὐδὲν πλέον ἔβλεπον ἢ ὄρη ἀπὸ ἄμμου, ἵνα οὕτω μετανοήσαντες ἀποβάλλωσι τὰς κακὰς ἐξεις.

Παρατηροῦσι. Οἰκτίρων, ἐλεήμων καὶ πλήρης χάριτος ὁ Θεὸς ἡμῶν ἐν τῇ δικαιοσύνῃ αὐτοῦ τιμωρεῖ τοὺς ἀσεβεῖς καὶ ἀχαρίστους. Ἡ ἐγκάρδιος λατρεία καὶ προσκύνησις εἶναι ἡ μόνη ἀγαπητὴ θυσία εἰς τὸν Θεόν. — «*Οἰκτίρων καὶ ἐλεήμων ὁ Κύριος*». (Ψαλ. 104, 7).

ΣΗΜ. Τὰ περὶ τοῦ ὑπουργήματος τῶν Λευιτῶν, τοὺς γογγυσμούς καὶ τὰς τιμωρίας τοῦ λαοῦ εἰς τὴν ἔρημον καὶ ἐν γένει τὴν ἱστορίαν 38 ἐτῶν, ἱστορεῖ τὸ βιβλίον τῆς ἀγ. Γραφῆς τὸ λεγόμενον Ἀριθμοί. Ὀνομάσθη δ' οὕτω ἀπὸ τὰς δύο ἀριθμήσεις τοῦ λαοῦ κατὰ τὸ δεύτερον καὶ τεσσαρακοστὸν ἔτος τῆς ὁδοπορίας. Τὰ ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ Ἰωσήφ, τὰ περὶ Μανασῆ, τὰ πρὸ τῆς ἐξόδου τῶν Ἰσραηλιτῶν ἐκ τῆς Αἰγύπτου, τὰ τῆς ἐξόδου καὶ τῆς περιπλάνησεως πραγματεύεται ἡ ἀγία Γραφή εἰς τὸ βιβλίον τὸ λεγόμενον Ἐξοδος τὴν περιγραφὴν τῆς ἀρχιερατικῆς στολῆς καὶ τῆς Κιβωτοῦ ἰδὲ ἐν Ἐξοδῷ 36-37-38.

η') Τελετουργικὸς νόμος.

Ὁ Θεὸς ἐκάλεσε τὸν Μωυσῆν καὶ συνέστησεν εἰς αὐτὸν νὰ ὀρίσῃ τὰ περὶ θυσιῶν, τὰ περὶ ἱεροτελεστιῶν καὶ ἑορτῶν, τὰ περὶ καθηκόντων τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὸν Θεὸν καὶ τὸν πλησίον. Ἑορτὰς ὄρισεν ὁ Μωυσῆς τὰς ἐξῆς α') τὸ σάββατον, ὃ ἐώρταζον εἰς κατάπαυσιν τοῦ Θεοῦ ἀπὸ τῶν ἔργων τῆς δημιουργίας· β') τὴν νομηνίαν· γ') ἑορτὴν τοῦ ἐξιλασμοῦ, κατὰ τὴν ὁποίαν εἰσῆρχετο ὁ ἀρχιερεὺς εἰς τὸ ἄδυτον καὶ ἑθυσίαζεν ὑπὲρ τοῦ ἱερατείου καὶ τοῦ λαοῦ· δ') τὸ πάσχα (ἑορτὴ τῶν

ἀζύμων) εἰς ἀνάμνησιν τῆς ἀπλλαγῆς ἐκ τῆς δουλείας τῆς Αἰγύπτου· ε) τὴν πεντηχοστήν, εἰς ἀνάμνησιν τοῦ δοθέντος νόμου ἐπὶ τοῦ Σινᾶ· ς') τὴν σκηνοπηγίαν, εἰς ἀνάμνησιν τῆς ὑπὸ τὰς σκηναὶς διατριβῆς ἐν τῇ ἐρήμῳ. Μετὰ τοῦτο ὀρίζει ὁ Κύριος τίνα ζῆα καθαρὰ εἰς τροφήν καὶ τίνα οὐ. Ὅριζει βαθμοὺς συγγενείας, καθ' οὓς ἐπιτρέπεται συναψις γάμου.

Διατάξας πάντα ὁ Κύριος τὸ ἐκκλησιαστικόν, τὸ οἰκογενειακόν καὶ τὸ πολιτικόν δίκαιον καὶ τὰ περὶ δικαστηρίων προσέθηκε «φυλάξεσθε πάντα τὰ προστάγματά μου καὶ πάντα τὰ κρίματά μου καὶ ποιήσετε αὐτά, ἃ ποιήσας ἄνθρωπος ζῆσεται ἐν αὐτοῖς».

ΣΗΜ.—Τὰς διατάξεις καὶ τὰ καθήκοντα τοῦ ἱερατείου, τὰ ἔθιμα καὶ τὰς θυσίας καὶ τὴν διάκρισιν τῶν καθαρῶν ἀπὸ τῶν ἀκαθάρτων ζῶων πραγματεῖται τὸ βιβλίον τῆς ἁγίας Γραφῆς τὸ λεγόμενον Δευτερικόν.

θ') Τελευτὴ τοῦ Μωυσέως.

Ὁ Θεὸς προσεκάλεσε τὸν Μωυσῆν εἰς τὸ ὄρος Ναβαῦ, ἀπέναντι τῆς Ἱεριχοῦς· καὶ ἔδειξε τὴν χώραν, τὴν ὅποιαν ὑπεσχέθη εἰς τὸν Ἀβραάμ, Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβ καὶ τοῦ εἶπε· «δὲν θὰ εἰσελθῆς εἰς αὐτήν. Ἀπόθανε αὐτοῦ, ὡς ὁ Ἀαρὼν ἐπὶ τοῦ ὄρους τῆς Ἰδουμαίας Ὄρ». Τότε ὁ Μωυσῆς παρεκάλεσε τὸν Θεὸν νὰ ἐκλέξῃ διαδοχόν του, ἵνα ὀδηγήσῃ τὸν λαόν, καὶ ὁ Θεὸς εἶπεν αὐτῷ· «λάβε τὸν Ἰησοῦν τοῦ Ναυῆ, καὶ δός αὐτῷ τὸ ἀξίωμα σου». Τότε ἐκάλεσε τὸν Ἰησοῦν τοῦ Ναυῆ καὶ εἶπεν· «Ὁ Κύριος μετὰ σοῦ καὶ δὲν θὰ σὲ ἐγκαταλείπῃ». Ἀνέβη ὁ Μωυσῆς εἰς μίαν τῶν κορυφῶν τοῦ ὄρους Ναβαῦ τὴν καλουμένην Φασογὰ καὶ ἐύχρησθήθη ἐκ τῆς θεᾶς ταύτης, καταστήσας δὲ διαδοχόν του τὸν Ἰησοῦν τοῦ Ναυῆ, ἀνεκάλεσε τὰς εὐεργεσίας τοῦ Θεοῦ καὶ ἀπέθανεν εἰς ἡλικίαν 120 ἔτων, ἐκλασε δὲ ταῦτον ἐπὶ 30 ἡμέρας ὁ λαός.

Παρατηρήσεις. «Μνήμη δικαίων μετ' ἐγκωμίων, ὄνομα δὲ ἀσεβοῦς σβέννυται». (Παροιμ. 10, 7).— «Γίνου πιστὸς μέχρι θανάτου καὶ δώσω σοι τὸν στέφανον τῆς ζωῆς». (Ἀποκ. 2, 10).

ΣΗΜ. Τὴν ἀνάμνησιν τῶν εὐεργεσιῶν τοῦ Θεοῦ, τὴν ἐπανάληψιν τοῦ Θείου νόμου, τὰ τελευταῖα συμβάντα τῆς ζωῆς τοῦ Μωυσέως, διηγῆται ἡ ἁγία Γραφή εἰς τὸ βιβλίον τὸ λεγόμενον Δευτερονόμιον.

2. Ἰησοῦς τοῦ Ναυῆ.

Ὁ Ἰησοῦς τοῦ Ναυῆ ἀνέλαβε τὴν ἀρχηγίαν καὶ ᾠδήγησε τὸν λαὸν εἰς τὴν Χαναάν, ἐκυρίευσεν τὴν Ἱεριχώ καὶ εἰς 7 ἔτη ἐνίκησε 31 βασιλεῖς, κυριεύσας τὴν γῆν Χαναάν, διήρσεν αὐτὴν κατὰ παραγγελίαν τοῦ Θεοῦ εἰς 12 φυλάς, ὧν αἱ μὲν 10 ὠνομάσθησαν κατὰ τοὺς 10 υἱοὺς τοῦ Ἰακώβ· ἡ τοῦ Λευὶ καὶ Ἰωσήφ δὲν ἔλαβε κλῆρον· οἱ λευῖται ἐγένοντο ἱερεῖς καὶ συντηροῦντο ἐκ τῶν προσφροῶν καὶ τῆς δεκάτης καὶ διαιμοιράσθησαν ἀναλόγως εἰς ὅλην τὴν χώραν· ἡ δὲ τοῦ Ἰωσήφ ἐδόθη εἰς τοὺς ἀπογόνους αὐτοῦ, τὸν Ἐφραΐμ καὶ τὸν Μανασσῆ, ἐδόθη δ' εἰς τὸν Χάλεβ ἢ Χεβρών, ἐν μέσῳ Ἰουδα κατὰ διαταγὴν τοῦ Μωυσέως (Δευτ. 1, 31). Αἱ δώδεκ φυλαί, ἐκάστη ἔχουσα ἴδιον φυλάρχην, ἠνώθησαν διὰ τῆς κοινῆς λατρείας καὶ διὰ τοῦ ἐν Συχέμ συνεδρίου, εἰς μίαν ὁμόσπονδον πολιτείαν. Ὁ Ἰησοῦς τοῦ Ναυῆ, ὅταν ἐγήρασε, βλέπων τὸν θάνατον ἐγγίζοντα, συνεκάλεσεν ὅλας τὰς φυλάς τοῦ Ἰσραὴλ εἰς Συχέμ καὶ τοὺς πρεσβυτέρους καὶ γραμματεῖς καὶ τοὺς δικαστὰς καὶ διηγήθη πρὸς αὐτοὺς τὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ, καὶ λαβὼν λίθον μέγαν ἔστησεν ὑπὸ δένδρον εἰς μικτόριον τῶν λόγων του καὶ ἀπέθανεν εἰς ἡλικίαν 110 ἐτῶν, κυβερνήσας 25 ἔτη τὸν λαόν.

Παρατηρήσεις. «Φοβερός Κύριος καὶ σφόδρα μέγας καὶ θαυμαστή ἡ δύναμις αὐτοῦ». (Σηρ. 43, 29).

ΣΗΜ. Τὴν ἱστορίαν τοῦ Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ ἱστορεῖ ἐν ἐκτάσει ἡ ἁγία Γραφή εἰς τὸ βιβλίον τὸ λεγόμενον «Ἰησοῦς τοῦ Ναυῆ».

Δ' ΠΕΡΙΟΔΟΣ

Ἡ τῶν Κριτῶν (ἀπὸ 1440—1108 π. Χ.)

1. Κριταί.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ ἔμεινεν ὁ περιούσιος λαὸς τοῦ Ἰσραὴλ ἄνευ ἀρχηγοῦ, δὲν εἶχε δὲ κατορθώσῃ νὰ ἐκδιώξῃ πάντας τοὺς πρώτους κητοίκους ἐκ τοῦ κλήρου αὐτῶν· ἐλθὼν δὲ εἰς ἐπιμιξίαν μετὰ τῶν ἀπίστων ἐθνῶν τῶν κητοικούντων τὴν Χαναάν, ἐτρέπη

εις θεραπειάν τῶν εἰδώλων καὶ δὴ μετέπεσεν εἰς εἰδωλολατρείαν καὶ παρεδόθη εἰς τὰ ἑλαττώματα τῶν Χαναναίων· ἐν τῇ εὐτυχίᾳ του ἐλησμώνησε τὸν Θεὸν καὶ πιστεύσας εἰς τὸν Βάαλ προσέφερεν ὡς θυσίαν ὀλοκαυτώματα τοὺς ἰδίους παῖδας εἰς τὸν Μολύχ· δι' ὃ ἐγκατέλιπεν αὐτοὺς ὁ Θεὸς πρὸς τιμωρίαν καὶ ὑπέταξεν εἰς τοὺς πέριξ λαούς, ἀλλ' εἰς τὰς δεινὰς περιστάσεις πολλοὶ ἐστράφησαν πρὸς τὸν Κύριον, ὅστις ἀνεδείκνυε πιστοὺς εἰς τὴν θρησκείαν τοῦ Ἀβραάμ ἄνδρας, οἵτινες ἐγίνοντο ἥρωες καὶ σωτῆρες τῆς ἐθνικῆς τιμῆς καὶ ἐδίκαζον εἰς τὸν λαὸν κατὰ τὸν Μωσαϊκὸν νόμον καὶ ἐκυβέρνων αὐτὸν κατὰ τὸν νόμον Κυρίου. Οἱ ἄνθρωποι οὗτοι, τοὺς ὁποίους ὁ Θεὸς ἐξαπίστελλεν, ἐκαλοῦντο *Κριταί*. Τοιοῦτοι ἄνδρες σωτῆρες τῆς ἐθνικῆς τιμῆς καὶ τοῦ Μωσαϊκοῦ νόμου ἀναφαινόμενοι ἐπὶ 347 ἔτη κατὰ καιρὸν, ἦσαν πολλοί. Τούτων ὀνομαστότεροι εἶναι ὁ Γεδεών, ὁ Σαμφών, ὁ Ἡλί καὶ Σαμουήλ, ὁ τελευταῖος τῶν Κριτῶν.

Παρατηρήσεις. «*Δικαιοσύνη ὑποῖ ἔθνος, ἐλασσονοῦσι δὲ φυλάς ἁμαρτία*». (Παροιμ. 14, 34).

α') *Γεδεών*. Ἐλευθερωθέντες οἱ Ἰσραηλῖται ὑπὸ τῆς Δεββώρα μετὰ 40 ἔτων εἰρήνην ἠττήθησαν καὶ ὑπεδουλώθησαν εἰς τοὺς Μαδιανίτας καὶ πολλὰ καὶ φοβερὰ κακὰ ἔπαθον ἐπὶ 20 ἔτη, ἠλευθερώθησαν δὲ ὑπὸ τοῦ Γεδεών, ὅστις θερίζων τὸν σῖτον του εἶδεν ἐξαιφνης ὑπὸ δρυὸν ἄνθρωπον Κυρίου, ὅστις λέγει πρὸς αὐτόν· «Γεδεών, ὁ Κύριος μετὰ σοῦ, ἄνδρετε ἄνερ». Καὶ ὁ Γεδεών εἶπεν· «Ἐὰν ὁ Κύριος μετ' ἡμῶν, διατί πάσχομεν τόσα δεινά; Μᾶς ἐγκατέλιπεν ὁ Κύριος». Ἀνάστα, εἶπεν οὗτος ὅστις, ἦτο ἄγγελος Κυρίου, σὺ θὰ ἐλευθερώσῃς τὸν λαὸν τοῦ Ἰσραήλ». Ὁ Γεδεών ἐπίστευσεν εἰς τὴν συνδρομὴν τοῦ Θεοῦ καὶ λαβὼν 13 ἄλλους κατέστρεψε τὸν βωμὸν τοῦ Βάαλ. Μετὰ τοῦτο ἐξελεξε 300 στρατιώτας, ἐπέτεθη κατὰ τοῦ ἐκ 13500 ἐχθροῦ ὃν ἐνίκησε διὰ στρατηγήματος καὶ μὴ σύνθημα «*Θεὸς καὶ Γεδεών*». Ἐλαβε δὲ τότε ὁ Γεδεών τὸ ἀξίωμα τοῦ Κριτοῦ καὶ ἐκυβέρνησε τὸν λαὸν πολὺ συνετῶς.

Παρατηρήσεις. «*Ἀγαθὸν πεποιδέναι ἐπὶ Κύριον ἢ πεποιδέναι ἐπ' ἄνθρωπον*» (Ψαλμ. 118, 8).

β') *Σαμφών*. Οἱ Ἰσραηλῖται ὑποπεσόντες εἰς τὴν εἰδωλολατρείαν

υπεδουλώθησαν ἐπὶ 40 ἔτη εἰς τοὺς Φιλισταίους. Μετανοήσαντες διὰ τὸ ἀμάρτημα ἔκλασαν πικρῶς, καὶ ὁ Θεὸς ἔστειλε σωτῆρα τὸν ἐκ τῆς φυλῆς Δὴν Σαμφῶν. Ἦτο δὲ ὁ Σαμφῶν ὑψηλὸς καὶ μεγαλοπρεπῆς καὶ ἀνδρεῖος, ἀλλὰ καὶ εὐσεβὴς καὶ εὐγνώμων πρὸς τὸν Θεόν. Ὁ Σαμφῶν ἔσχισε λέοντα, ἐφόνευσε 30 Φιλισταίους καὶ ἔκαυσε τὰ σπαρτά των· πρᾶξοις εἰς τοὺς Φιλισταίους διέσπασε τὰ δεσμὰ καὶ λαβῶν σιαγόνα ὄνου ἐφόνευσε 1000 ἐχθρούς. Μαθόντες δ' οἱ Φιλισταῖοι ἔτι ἦτο εἰς τὴν Γάζαν, ἐπολιόρησαν αὐτήν, ἵνα τὸν συλλάβωσιν· ἀλλ' οὗτος λαβῶν ἐν καιρῷ νυκτὸς τὰς πύλας τῆς πόλεως ἐπ' ὤμων ἔφερον ἐπὶ τοῦ ὄρους. Ὁ Σαμφῶν διὰ τὰ προτερήματά του ἔγεινε Κριτῆς, ἀλλ' ἔλαβε σύζυγον τὴν Δαλιδᾶ, ἀλλόφυλον Φιλισταίαν, τὴν ὅποιαν ἐνόμιζε πιστήν, ἀλλ' αὕτη ἐφάνη ἄπιστος καὶ πονηρὰ· ἐρωτήσασά ποτε αὐτὸν ποῦ ἔγκειται ἡ δύναμις του, ἔμαθεν ὅτι συνίσταται εἰς τὴν κόμην τῆς κεφαλῆς του· τότε ἡ Δαλιδᾶ, ἐν ᾧ ἔκοιμάτο ἐξύρισε τὴν κεφαλὴν του καὶ παρέδωκεν εἰς τοὺς Φιλισταίους, οἵτινες μετέφερον εἰς Γάζαν, ὅπου ἠνάγκασαν αὐτὸν νὰ στρέφῃ μύλον. Ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν, ἐν ᾧ ἐώρταζον οἱ Φιλισταῖοι ἔφερον τὸν Σαμφῶν, ἵνα χλευάσωσιν. Ἔστησαν αὐτὸν μεταξύ δύο στύλων καὶ ἐχλευάζον· ἀλλ' αἱ τρίχες του ἔρχισαν νὰ αὐξάνουν καὶ αἱ δυνάμεις νὰ ἐπανερχῶνται· προσευχθεὶς ἐνδομύχως εἰς τὸν Θεόν ἐνηγκαλίσθη τοὺς στύλους καὶ εἶπε «ἀποθανέτω ἡ ψυχὴ μου μετὰ τῶν ἀλλοφύλων», ἔσεισε δὲ τοὺς στύλους καὶ ἀμέσως κατέπεσαν καὶ μετ' αὐτῶν καὶ τὸ οἰκοδόμημα καὶ ἐφρονεύθησαν περὶ τὰς 3,000 Φιλισταίων καὶ ὁ Σαμφῶν, ὅστις ἐχρημάτισεν 20 ἔτη Κριτῆς.

Παρατηρήσεις. «Ἐνδυναμοῦσθε ἐν Κυρίῳ καὶ ἐν τῷ κράτει τῆς ἰσχύος αὐτοῦ». (Ἑβρ. 6, 10).

2. Ὁ Ἥλὶ καὶ Σαμουὴλ, ὁ μέγας ἱερεὺς.

Μετὰ τὸν Σαμφῶν κριτῆς ἦτο ὁ μέγας ἱερεὺς Ἥλὶ ἐκ τῆς γενεᾶς Ἀαρῶν κατοικῶν εἰς Σηλώμ καὶ ἐκοιμάτο, ὅπου ἦτο ἡ σκηνὴ τοῦ Μωρριουρίου. Ὁ Ἐλκανὰ καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ Ἄννα στεῖρα, ἦσαν θεοσεβεῖς καὶ ἐνάρετοι ἀμρότεροι. Ἐλθόντες εἰς Σηλώμ προσηυχῆθησαν καὶ παρεκάλεσαν τὸν Θεόν νὰ χαρίσῃ τέκνον καὶ νὰ καθιερώσῃ τοῦτο εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Κυρίου. Ὁ Θεὸς εἰσήκουσε τὴν παράκλησιν

καὶ ἡ Ἄννα ἐγέννησε τὸν Σαμουὴλ, τὸν ὅποιον καθιέρωσεν εἰς τὸν Κύριον. Ὁ Σαμουὴλ ἀνετράφη παρὰ τῷ Ἡλὶ καὶ ἐκοιμάτο εἰς τὴν σκητὴν τοῦ Μαρτυρίου, ὁ δὲ Ἡλὶ εἰς παρακείμενον δωμάτιον, εὐφρέσται δὲ ὁ Σαμουὴλ εἰς τὸν Θεόν. Τότε οἱ Φιλισταῖοι ἐπολέμουν πρὸς τοὺς Ἰσραηλίτας. Οἱ δὲ υἱοὶ τοῦ Ἡλὶ λαβόντες τὴν Κιβωτὸν ἦλθον εἰς τὸ στρατόπεδον. Οἱ Φιλισταῖοι ἰσχυρότεροι ὄντες ἐπέτεθσαν καὶ ἐφόνευσαν 300 ἄνδρας, καὶ τοὺς υἱοὺς τοῦ Ἡλὶ, καὶ ἐκυρίευσαν τὴν Κιβωτὸν. Τοῦτο μαθὼν ὁ Ἡλὶ πεσὼν ἐκ τοῦ δίφρου, ἐφ' οὗ ἐκάθητο, καὶ συντρίψας τὴν κεφαλὴν, ἀπέθανεν. Ἐν ᾧ πάντες οἱ Ἰσραηλίται ἦσαν ἀπελπίδες, διότι ἡ Κιβωτὸς ἦτο εἰς χεῖρας τοῦ ἐχθροῦ, ὁ Σαμουὴλ συναθροίζει τὸν λαὸν καὶ λέγει· «Μετανοήσατε καὶ ἐπιστρέψατε πρὸς Κύριον τὸν Θεὸν ἡμῶν, ἐξ ὅλης καρδίας καὶ πειθαρχεῖτε εἰς αὐτὸν καὶ ὁ Θεὸς θὰ ἀπαλλάξῃ ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ ἐχθροῦ». Ὁ λαὸς συνῆλθεν εἰς ἑαυτὸν, ἐνήστευσε, προσηυχήθη καὶ εἶπεν· «ἡμάρτομεν κατὰ Κυρίου». Τότε ὁ Σαμουὴλ προσηυχήθη καὶ ὁ Θεὸς ἐβούλησεν ἐξ οὐρανοῦ αὐτὸν καὶ ἔδωκε τὴν νίκην εἰς τὸν Σαμουὴλ καὶ ἔλαβε τὴν Κιβωτὸν τῆς Διαθήκης. Ὁ Σαμουὴλ ὡς κριτὴς ἐδίκασε 40 ἔτη. Ὑπῆρξε δὲ ὁ Σαμουὴλ ὁ τελευταῖος τῶν Κριτῶν. Ὁ Σαμουὴλ κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον διὰ τῆς βοήθειας τοῦ Θεοῦ, κατετρόπωσε τοὺς ἐχθροὺς τῆς πατρίδος, ὑπεστήριξε τὰς σχολὰς τῶν προφητῶν, αἵτινες πολὺ συνετέλεσαν εἰς τὴν ἠθικὴν τοῦ λαοῦ βελτίωσιν καὶ εἰς τὴν εὐσεβεστέραν παιδείωσιν τῶν Ἑβραίων.

Παρατηρήσεις. «Τὰ ὀνόματα τῆς ἁμαρτίας θάνατος» — «Υἱὸς ἀνήκοος ἐν ἀπωλείᾳ ἔσται». (Παροιμ. 15, 20).

ΣΗΜ. Τὰ τοῦ βίου τῶν Κριτῶν, τὴν εὐσέβειαν τῶν Ἰσραηλιτῶν ἱστορεῖ ἡ ἁγ. Γραφή εἰς τὸ βιβλίον τὸ λεγόμενον Κ ρ ι τ α ἰ καὶ τὰ περὶ Ἡλὶ καὶ Σαμουὴλ εἰς τὸ Β α σ ι λ ε ι ὠ ν Α'.

Ἱ σ τ ο ρ ί α τ ῆ ς Ρ ο ῆ θ.

Ὅταν οἱ Κριταὶ ἐκυβέρον τὴν Χαναὰν ἐγένετο λιμὸς μέγας καὶ ἀπέθνησκον πολλοὶ καθ' ἑκάστην, ἄλλοι πάλιν ἀνεχώρουν ἐκ τῆς πατρίδος αὐτῶν διὰ τὴν ζήσασιν εἰς ἄλλον τόπον. Μεταξὺ τῶν ἀναχωρούντων ἦτο καὶ εἰς ἐκ τῆς φυλῆς τοῦ Ἰούδα ὁ Ἐλιμέλεχ, ὅστις λαβὼν

τὴν γυναῖκα αὐτοῦ Νωεμὶν καὶ τοὺς δύο υἱούς του Μακαλὼν καὶ Χελαιῶν ὑπῆγεν εἰς τοὺς Μωαβίτας, ἀλλ' ἐκεῖ ἀπέθανε μετ' ὀλίγους μῆνας καὶ ἔμεινεν ἡ Νωεμὶν χήρα. Καὶ οἱ υἱοὶ αὐτοῦ ἐνυμφεύθησαν γυναικῆς Μωαβιτιδῶς ἔθνηκας, τὴν Ὀρρὰ καὶ τὴν Ροῦθ, ἀλλὰ καὶ οὗτοι ἀπέθανον μετὰ δέκα ἔτη, ὥστε ἡ Νωεμὶν ἔμεινε ξένη καὶ ἔρημος προστασίας εἰς ξένην γῆν. Μαθοῦσα δὲ ὅτι ὁ λιμὸς ἔπαυσεν εἰς τὴν πατριδα τῆς ἀπεφάσισε νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς αὐτὴν καὶ εἶπε τοῦτο εἰς τὰς χήρας νύμφας αὐτῆς· αὐταὶ δὲ συνώδυσαν αὐτὴν ἕως εἰς τὸν δρόμον, ὅστις ὀδηγεῖ εἰς τὴν χώραν τοῦ Ἰούδα· ἐκεῖ δ' ἠπάσθη αὐτάς. Καὶ ἡ μὲν Ὀρρὰ κλιούσα ἀπεχαιρέτισεν αὐτὴν καὶ ἐπέστρεψεν εἰς τὸν οἶκον, ἡ δὲ Ροῦθ δὲν ἠθέλησε νὰ ἐπιστρέψῃ, ἀλλ' εἶπε πρὸς τὴν Νωεμὶν· «Ἄφες μὲ νὰ σὲ ἀκολουθήσω, καλὴ μου μῆτερ, ὅπου καὶ ἂν ὑπάρχῃς, θὰ ἔλθω μετὰ σοῦ, μόνος ὁ θάνατος δύναται νὰ μὲ διαχωρίσῃ ἀπὸ σοῦ· ὁ λαὸς σου εἶναι λαὸς μου καὶ ὁ Θεὸς σου Θεὸς μου, ὅπου καὶ ἂν ἀποθάνῃς, θὰ ἀποθάνω καὶ ἐγὼ ἐκεῖ». Τότε ἡ Νωεμὶν ἀφῆκε τὴν Ροῦθ νὰ ἀκολουθήσῃ αὐτήν. Ἡ Νωεμὶν καὶ ἡ Ροῦθ ἀκολουθήσασαι τὸν δρόμον ἔφθασαν εἰς Βηθλεέμ, ὅπου καὶ ἔμειναν. Ὅτε δὲ ἦλθεν ὁ καιρὸς τοῦ θερισμοῦ τῶν κριθῶν, ἡ Ροῦθ εἶπεν εἰς τὴν πενθεράν αὐτῆς· «καλὴ μου μῆτερ, ἂν θέλῃς πηγαίω νὰ μαζεύσω στάχους». Ἀφ' οὗ δὲ ἔλαβε τὴν ἀδειαν, ὑπῆγε καθ' ὀδηγίαν τοῦ Θεοῦ εἰς τὸν ἀγρὸν τοῦ Βοῶζ, ἦτο δ' οὗτος Ἰσραηλίτης καὶ συγγενὴς τοῦ Ἐλιμελεχ. Ὅτε κατόπιν ἦλθεν ὁ Βοῶζ εἰς τὸν ἀγρὸν, εἶδεν αὐτὴν καὶ ἐρωτήσας ἔμαθε παρὰ τῶν θεριστῶν, ὅτι ἦτο τῆς Νωεμὶν νύμφη, ἔμαθε δὲ καὶ τὴν ἱστορίαν αὐτῆς καὶ τὴν ἀγάπην πρὸς τὴν πενθεράν· τότε ἐπλησίασεν αὐτὴν καὶ εἶπε· «Κόρη μου, δύνασαι ἐλευθέρως νὰ σταχυολογήσῃς· μὴ ὑπάγῃς εἰς ἄλλον ἀγρὸν». Τότε ἡ Ροῦθ προσκυνήσασα τὸν Βοῶζ, ἠρώτησε μετὰ συγκινήσεως, καὶ πόθεν ἡ χάρις, τὴν ὁποίαν εὗρον παρὰ σοῦ. Ὁ Βοῶζ ἀπεκρίθη· «Ἐμαθον τὴν ἀγάπην σου καὶ τὴν καλὴν διαγωγὴν, ἣν ἔδειξας πρὸς τὴν πενθεράν σου. Ὁ Θεὸς δὲν ἀφίνει πράξιν καλὴν χωρὶς ἀνταμοιβῆν». Ἡ Ροῦθ, ἀφ' οὗ ἐμάζευσε μέχρις ἑσπέρας στάχους, ἀνεχώρησε καὶ ἦλθε πρὸς τὴν Νωεμὶν καὶ διηγήθη πάντα, ὅσα συνέβησαν καὶ ἐξηκολούθη

νά σταχυολογή εἰς τὸν ἀγρὸν τοῦ Βούζ μέχρι τέλους τοῦ θερισμοῦ τῶν κριθῶν καὶ σίτων. Ὁ Βούζ ἀνεγνώρισεν, ὅτι ἡ Ρούθ ἦτο γυνὴ ἐνάρετος καὶ ἔλαβε ταύτην γυναῖκα τῇ συγκαταθέσει τῶν πρεσβυτέρων τοῦ λαοῦ. Ὅλος δὲ ὁ κόσμος ἐπήνεσε τὸ συνοικέσιον αὐτὸ καὶ ὅλοι ἐνεκωμιάζον τὴν ἀρετὴν τῆς Ρούθ καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Βούζ καὶ ἔλεγον πρὸς αὐτόν· «Ὁ Θεὸς νὰ εὐλογῆσῃ τὴν γυναῖκά σου, ὅπως εὐλόγησῃ τὴν Ραχὴλ καὶ τὴν Λείαν». Ἐζῆσεν ὁ Βούζ κατὰ τὰς εὐχὰς τοῦ λαοῦ εὐτυχῆς, ἔτη πολλὰ καὶ ἀπέκτησεν υἱόν, ὃν ἐκάλεσεν Ὠβήδ· Ὠβήδ δὲ ἐγέννησε τὸν Ἰεσσαί, Ἰεσσαί δὲ ἐγέννησε τὸν Δαβὶδ τὸν βασιλέα.

Παρατηρήσεις. «Μακάριοι οἱ καθαροὶ τῇ καρδίᾳ ὅτι αὐτοὶ τὸν Θεὸν ὄνουνται». (Ματθ. 5, 7). — «Ἀγαθαὶ γυναῖκες φηκοδόμησαν οἴκους». (Παροιμ. 14, 1).

ΣΗΜ. Τὴν διδακτικὴν ἱστορίαν τῆς Ρούθ ἀναφέρει ἡ ἀγ. Γραφή εἰς τὸ ὁμώνυμον βιβλίον. Τοῦτο θεωρεῖται παράρτημα τοῦ βιβλίου τῶν Κριτῶν καὶ ἐγράφη ὑπὸ τοῦ Σαμουὴλ.

Ε΄ ΠΕΡΙΟΔΟΣ

Ἡ τῶν Βασιλέων (1100 - 975 π. Χ.)

1. Ὁ Σαοὺλ Ἀ΄ Βασιλεύς.

Ὁ Σαμουὴλ διώρισε Κριτὰς τοὺς υἱοὺς του, ἀλλ' οὗτοι ἦσαν βίαιοι καὶ ἐδικάζοντο ὡς δικασταὶ καὶ ὡς ἱερεῖς ἦσαν εἰς τὰ τοῦ πολέμου ἀνεπιτήδευτοι. Ὁ δὲ λαὸς βλέπων τὴν κακὴν διοίκησιν τῶν Κριτῶν ἐζήτηε ἀπὸ τῶν Σαμουὴλ Βασιλέα. Ὁ Σαμουὴλ κατὰ διαταγὴν τοῦ Θεοῦ ἔχρισε βασιλέα τὸν Σαοὺλ, ἐκ τῆς φυλῆς τοῦ Βενιαμίν. Ὁ Σαοὺλ ζητῶν ποτὲ μετὰ δούλου τοὺς ὄνους τοῦ πατρὸς του ἦλθε πρὸς τὸν Σαμουὴλ, ὅστις ἰδὼν τοῦτον καὶ φωτισθεὶς ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἔλαβε τὸν φακὸν τοῦ ἐλαίου καὶ ἔχυσεν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν τοῦ Σαοὺλ ἔλαιον, ἐφίλησεν αὐτὸν καὶ εἶπεν· «Ἴδου ὁ Κύριος σε χρεῖε βασιλέα τῶν Ἰσραηλιτῶν». Τότε ἀνεχώρησεν ὁ Σαοὺλ χωρὶς νὰ μάθῃ τὸ ὄνομα τῆς βασιλείας. Πνεῦμα δὲ Κυρίου ἐφάτισεν αὐτὸν καὶ προσφήτησεν. Οἱ δὲ

γνωρίζοντες αὐτὸν ἔλεγαν «καὶ Σαοὺλ ἐν προφήταις». Ὅτε δὲ συνήθροισεν ὁ Σαμουὴλ τὰς φυλάς τοῦ Ἰσραὴλ διὰ νὰ βάλωσι κλῆρον ἐκ τίνος φυλῆς πρέπει νὰ ἐκλέξωσι βασιλέα, ὁ κλῆρος ἔπεσεν εἰς τὴν φυλὴν τοῦ Βενιαμίν, ἣτις ἔφερε τὸ σκῆπτρον πρὸς τὸν Σαοὺλ, τότε ὁ λαὸς ἐφώνησεν εἰπὼν «Ζήτω ὁ βασιλεὺς». Ὁ Σαοὺλ ἦτο ὑψηλοῦ ἀναστήματος, μίαν σπιθαμὴν ὑψηλότερος τῶν ἄλλων ἀνθρώπων, εἶχεν ἀνδρικὸν κάλλος, ἦτο δὲ καὶ ἀνδρεῖος. Ὁ Σαοὺλ στεφθεὶς βασιλεὺς τῶν Ἰσραηλιτῶν, ἀνέβη εἰς τὸν Ἠρόνον, διέπρεψε δὲ εἰς τὸν πόλεμον τῶν Ἀμμωνιτῶν καὶ ἐσπούδασε νὰ καταστήσῃ ὅλως ἀνεξάρτητον τὴν βασιλικὴν ἀρχήν. Ἐφ' ὅσον δὲ ἐξετέλει τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, ἦτο ὁ Θεὸς μετ' αὐτοῦ· ἀλλ' ἔπειτα ὑπερηφανεύθη, ἔγεινεν ἄρπαξ τῶν ξένων πραγμάτων, τὸ ὅποσον εἶχεν ἀπαγορεύσει ὁ Θεὸς εἰς αὐτόν. Τότε ἦλθε πρὸς αὐτόν ὁ Σαμουὴλ καὶ εἶπε· «Διατί δὲν ἤκουσες τὴν φωνὴν τοῦ Θεοῦ; Διὰ τοῦτο ὁ Θεὸς ἀφαιρεῖ ἀπὸ σοῦ τὸ βασιλικὸν ἀξίωμα» καὶ δίδει αὐτὸ εἰς ἄλλον καλλίτερον καὶ ἐναρετώτερον». Ὁ Σαοὺλ μετενόησεν, ἀλλ' ἦτο πλέον πολὺ ἄργα.

Παρατηρήσεις. «Ὁ ἐὰν σπείρη ἄνθρωπος, τοῦτο καὶ θερίσει» (Γαλ. 6, 1).

2. Δ α β ῖ δ.

α' Χρῖστος τοῦ Δαβὶδ εἰς βασιλέα.

Ὁ Θεός, ἀφ' οὗ ἀπέριψε τὸν Σαοὺλ, εἶπε πρὸς τὸν Σαμουὴλ· «Ὑπαγε εἰς Βηθλεὲμ καὶ χρίσον ἓνα τῶν υἱῶν τοῦ Ἰεσσαὶ ἐκ τῆς φυλῆς Ἰούδα, ὃν ἂν σοὶ εἴπω». Ἐλθὼν δ' ἐκεῖ ὁ Σαμουὴλ ἐκάλεσε τὸν Ἰεσσαὶ καὶ τοὺς ἑπτὰ υἱοὺς αὐτοῦ εἰς τὸ τῆς θυσίας δεῖπνον καὶ λαθὼν τὸ κέρως τοῦ ἐλαίου ἔχρισε τὸν Δαβὶδ βασιλέα καὶ διάδοχον τοῦ Σαοὺλ καὶ τὸ πνεῦμα τοῦ Θεοῦ ἀπὸ τῆς στιγμῆς ἐκείνης ἀπῆλθεν ἀπὸ τοῦ Σαοὺλ καὶ ἦτο μετ' αὐτοῦ. Οὐδεὶς ἐκ τῶν οἰκείων ἐνόησεν, ὅτι ἡ χρῖσις τοῦ Δαβὶδ ἐδήλου τὴν μέλλοντα βασιλέα. Διὸ ὁ Δαβὶδ ἔμενε καὶ πάλιν παρὰ τὰ ποιμνίον, βόσκων τὰ πρόβατα.

Παρατηρήσεις. «Πεινῶντας ἐπέπλησεν ἀγαθῶν καὶ πλουτοῦντας ἐξαπέστειλε κενούς». (Λουκ. 1, 53).

6' Ὁ Δαβὶδ καὶ ὁ Γολιάθ.

Ὁ Γολιάθ ἦτο Φιλιστῆος, εἶχεν ἀνάστηκτα γιγαντιαῖον, ἔφερε βαρεῖαν πνοοπλίαν. Ὅτε τὰ δύο ἐχθρικὰ στρατεύματα τοῦ Σαούλ καὶ τῶν Φιλιστῆων ἦσαν περριτεταγμένα ἐπὶ 40 ἡμέρας, ὁ Γολιάθ ἐξερχόμενος τῆς τάξεώς του προσεκάλει εἰς μονομαχίαν πᾶντα Ἰσραηλίτην, ἵνα ἐκ ταύτης κριθῆ ὅλη ἡ μάχη. Ἄλλ' οὐδεὶς ἐτόλμα νὰ παλαίσῃ πρὸς αὐτόν, εἰ καὶ ὁ Σαούλ ὑπέσχετο εἰς τὸν νικητὴν πλούσια δῶρα καὶ τὴν θυγατέρα του γυναῖκα. Ὁ Δαβὶδ ἐλθὼν πρὸς τοὺς ἀδελφούς του, ἵνα ἴδῃ αὐτούς, ὄντας ἐν τῷ στρατοπέδῳ καὶ μαθὼν τὰ λεγόμενα περρισιάζθη ὡς ἀντίπαλος τοῦ Γολιάθ· ὁ Σαούλ προσέφερεν αὐτῷ τὴν πνοοπλίαν, ἀλλ' ἀδυνατῶν νὰ φέρῃ αὐτήν, ἐξεδύθη, καὶ λαβὼν μόνον τὴν ποιμενικὴν του ράβδον, σφενδόνην καὶ 5 λίθους, προὐχώρησεν ἀρόπως πρὸς τὸν ἐχθρόν, πεποιθὼς εἰς τὸν Θεόν. Ὁ Γολιάθ ἰδὼν αὐτὸν εἶπε: «Κύων εἶμαι ἐγώ, καὶ ἔρχεσαι πρὸς με κρατῶν ράβδον;» ὁ δὲ Δαβὶδ εἶπε: «Σὺ ἔρχεσαι κατ' ἐμοῦ μὲ ρομφαίαν, δόρυ καὶ ἀσπίδα, ἐγὼ δὲ ἔρχομαι κατὰ σοῦ πεποιθὼς εἰς τὸν Θεόν τοῦ Ἰσραὴλ». Μετὰ τοῦτο ἐσφενδονίσας λίθον ὁ Δαβὶδ, ἔρριψεν αὐτὸν ἄπνουν καὶ ἀπέκασε τὴν κεφαλὴν του διὰ τῆς ἰδίας αὐτοῦ μαχαίρας. Οἱ Φιλιστῆοι ἰδόντες τὸν Γολιάθ πεσόντα ἐτρέπησαν εἰς φυγὴν· οἱ δὲ Ἰσραηλίται καταδιώξαντες αὐτούς μετὰ χιρᾶς καὶ διασκορπίσαντες, ἐτίμησαν μεγάλως τὸν Δαβὶδ.

Παρατηρήσεις. «Κύριος ὑπερηφάνους ἀντιπάσσειται, ταπεινοὺς δὲ δίδωσι χάριν». (Παροιμ. 3, 34). — «Εἰ ὁ Θεὸς μετ' ἡμῶν, τίς καθ' ἡμῶν;» (Ρωμ. 8, 31).

γ') Δαβὶδ καὶ Ἰωνάθαν.

Ὁ Σαούλ μετὰ τὴν νίκην ταύτην ζηλοτυπήσας ἐφθόνησε τὸν Δαβὶδ· συνεδέθη δὲ ὁ Δαβὶδ στενωπὸς διὰ φιλίας μετὰ τοῦ Ἰωνάθαν υἱοῦ τοῦ Σαούλ, ὅστις ἔσωζε τὸν Δαβὶδ ἀπὸ τοὺς διωγμούς τοῦ Σαούλ, ὅστις ἤθελε νὰ φονεύσῃ τὸν Δαβὶδ· ὁ Δαβὶδ διὰ τοῦτο ἀνεχώρησεν εἰς τὴν ἔρημον καὶ διημέρευεν εἰς τὰ δάση· ὅταν δ' ἐπεμψεν ὁ Σαούλ τὸν στρατὸν κατ' αὐτοῦ, ὁ Δαβὶδ ἀπῆλθεν ἐκεῖθεν. Τέλος ἐξῆλθεν αὐτὸς ὁ Σαούλ μετὰ 3 χιλιάδων στρατιωτῶν κατὰ τοῦ Δαβὶδ, ὅστις ἐν

καιρῷ νυκτός εἰσῆλθε μετὰ τοῦ φίλου του Ἀβισαί εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ Σαοὺλ κοιμημένου· ὁ Δαβὶδ δὲν ἀφῆκεν αὐτὸν νὰ φονεύσῃ τὸν Σαοὺλ, ἀλλ' ἔλαβε μόνον τὴν λόγχην καὶ τὸ ποτήριόν του καὶ ἀπῆλθε. Τότε ὁ Σαοὺλ συνεφιλιώθη μετὰ τὸν Δαβὶδ. Μετὰ τινα δὲ χρόνον ἔγεινε πόλεμος μεταξύ Ἰσραηλιτῶν καὶ Φιλισταίων καὶ ἐφονεύθησαν εἰς τὴν μάχην οἱ τρεῖς υἱοὶ τοῦ Σαοὺλ, μεταξύ αὐτῶν καὶ ὁ Ἰωνάθαν. Ὁ δὲ Σαοὺλ ἐπληρώθη καὶ συλληφθεὶς ζῶν ἔπηξε τὸ ξίφος εἰς τὴν καρδίαν καὶ ἀπέθανεν. Ὁ Δαβὶδ πολὺ ἐλυπήθη διὰ τὸ τοιοῦτον τέλος τοῦ Σαοὺλ καὶ μάλιστα διὰ τὴν πίστιν αὐτοῦ Ἰωνάθαν.

Παρατηρήσεις. «*Ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν, ἐδλογεῖτε τοὺς καταρωμένους ὑμᾶς, καλῶς ποιεῖτε τοὺς μισοῦντας ὑμᾶς καὶ προσέχεσθε ὑπὲρ τῶν ἐπηρεαζόντων ὑμᾶς καὶ διωκόντων ἡμᾶς.*»

ΣΗΜ. Τα μέχρι τοῦδε τῆς περιόδου ταύτης ἦτοι τὰ περὶ Σαμουήλ, Ἡλὶ καὶ τὰ περὶ Σαοὺλ ἱστορεῖ τὸ Α' βασιλείων γραφὴν ὑπὸ τοῦ Σαμουήλ· περιέχει δ' ἱστορίαν 80 ἐτῶν.

3. Δ α β ῖ δ Β' Β α σ ι λ ε ὑ ς.

α) Δαβὶδ βασιλεὺς.

Μετὰ τὴν θάνατον τοῦ Σαοὺλ, ὁ λαὸς ἐνθυμεῖται τὰς λαμπρὰς νίκας τοῦ Δαβὶδ, τὰς γενναίας πράξεις του, μάλιστα δὲ τὴν τελευταίαν νίκην του κατὰ τῶν Φιλισταίων ἐκλέγει τὸν Δαβὶδ βασιλέα. Ὁ Δαβὶδ γίνεται βασιλεὺς τοῦ Ἰούδα, ἔπειτα καὶ ὅλου τοῦ Ἰσραήλ. Ὁ Δαβὶδ καταλαμβάνει τὴν ἀκρόπολιν τῆς Ἱερουσαλήμ, τὴν Σιών, ἀνεδείξεν αὐτὴν πρωτεύουσαν ὅλου τοῦ κράτους καὶ κατέστησεν αὐτὴν ἱερὰν.

Ὁ Δαβὶδ γενόμενος βασιλεὺς ἀνεδείχθη ἀνὴρ ἔξοχος ὡς προφήτης καὶ ποιητὴς καὶ στρατηγός· ἐπ' αὐτοῦ ἐδοξάζετο καὶ ἐλατρεύετο ὁ Θεὸς εἰς ὅλην τὴν χώραν.

Παρατηρήσεις. «*Ταπεινώθητε ὑπὸ τὴν κραταιὰν χεῖρα τοῦ Θεοῦ, ἵνα ὑμᾶς ὑψώσῃ ἐν καιρῷ.*» (Α' Πέτρ. 5, 6).— «*Ἐπὶ σοί, Κύριε, ἤλπισα, μὴ καταισχυνθῆῖν εἰς τὸν αἰῶνα.*» (Ψαλ. 31).

6' Δ α β ῖ δ ἁ μ α ρ τ ῖ α.

Ὁ Δαβὶδ ἐνίκησεν ἔχων βοηθὸν τὸν Θεόν, πολλοὺς λαοὺς ἐκυβέρνησε καλῶς φρονιζὼν πολὺ περὶ ἀπανομιῆς δικαιοσύνης, ὅλος δὲ ὁ λαὸς Ἰσ-

ρχήλ ἠγάπη καὶ ἐτίμα αὐτόν, ὡς πετέρα αὐτοῦ φιλόστοργον, καὶ ἐν ᾧ ἦτο εἰς ὅσην δόξαν μεγάλην περιέπεσεν εἰς διπλοῦν ἀμάρτημα. Ἐράσθη τὴν Βηρσαβιέ, γυναῖκα τοῦ ἀξιωματικοῦ Οὐρία καὶ τοῦτον ἐθανάτωσε, θέσας εἰς ἐπικίνδυνον θέσιν μάχης, οὕτω καὶ τὸν λαὸν δυσηρέστησε καὶ τὴν ὀργὴν τοῦ Θεοῦ προσέκαλεσε. Ἐκ τούτου δεινὰ ἐπηκολούθησαν εἰς τὸν οἶκόν του. Ὁ ἐκ τῆς Βηρσαβιέ υἱὸς ἀπέθανε· ἄλλος υἱὸς του ὁ ζωηρὸς Ἀβισκλώμ, θέλων νὰ γείνη βασιλεὺς, συνήγαγε στρατὸν καὶ ἐπνευστήθησεν κατὰ τοῦ πατρός· ἠναγκάσθη δὲ ὁ Δαβὶδ νὰ πέμψῃ κατ' αὐτοῦ στρατὸν, δώσας διαταγὴν νὰ μὴ φονεύσῃ τὸν Ἀβισκλώμ, ἀλλ' ἀγνοῶν τις τῶν στρατιωτῶν τὴν διαταγὴν, ἐφόνευσεν αὐτόν. Μελὼν τὸν θάνατόν του ὁ Δαβὶδ ἐλυπήθη καὶ κλαίων ἔλεγεν· «Ἀβισκλώμ, υἱέ μου, υἱέ μου Ἀβισκλώμ. Εἶθε νὰ ἀπέθνησκον ἐγὼ ἀντὶ σοῦ, Ἀβισκλώμ, υἱέ μου».

Ὁ Δαβὶδ θρηνῶν καὶ κλαίων διὰ τὸ διπλοῦν ἀμάρτημά του καὶ μετμεληθεὶς ἐποίησε τὸν 50 ψαλμὸν «Ἐλέησόν με ὁ Θεός, κατὰ τὸ μέγα ἔλεός σου καὶ κατὰ τὸ πλῆθος τῶν οἰκτιρισμῶν σου ἐξάλειψον τὸ ἀνόμημά μου καὶ ἐ.» (Ψαλ. 61) καὶ ἐζήτησε συγχώρησιν παρὰ τοῦ Θεοῦ καὶ ἔλαβεν αὐτήν. Ἐτιμωρήθη δὲ τότε ὁ Δαβὶδ ἀπολέσας υἱούς.

Παρατηρήσεις. «Οὐ βούλομαι τὸν θάνατον τοῦ ἀσεβοῦς, ὡς ἐπιστρέφαι τὸν ἀσεβῆ ἀπὸ τῆς ὁδοῦ αὐτοῦ». (Ἰεζεκ. 33, 11).—«Καθὼς οἰκτιεῖται πατὴρ υἱούς, φκτιεῖρησε Κύριος τοὺς φοβουμένους αὐτόν». (Ψαλμ. 103, 13). — «Τὰ ὀφώνια τῆς ἀμαρτίας θάνατος».

γ') Τελευτὴ τοῦ Δαβὶδ.

Ὁ Δαβὶδ ἐγήρασε καὶ με κηχερὰν συνειδήσιν καὶ εὐγνωμοσύνην διὰ τὴν ἀγχιότητά καὶ τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ ἠθέλησε πρὸ τοῦ θανάτου του νὰ οἰκοδομήσῃ ναόν, ἀλλ' ὁ Θεὸς διὰ τοῦ προφήτου Νάθαν τὸν ἠπέδισεν, εἰπὼν· «Δὲν σοῦ ἐπιτρέπω νὰ οἰκοδομήσῃς σὺ τὸν οἶκόν μου, διότι εἶσαι στρατιωτικὸς καὶ ἔχουσας πολὺ αἷμα. Ἐφύλαξα τοῦτο διὰ τὸν υἱόν σου, διότι αὐτόν ἐξελέξα διὰ νὰ βασιλεύσῃ. Ἄς τηρήσῃ ἀκριβῶς τὰ προστάγματά μου καὶ θὰ βασιλεύσῃ εἰς τοὺς αἰῶνας». Τότε καλέσας τὸν υἱόν του Σολομῶν εἶπεν· «Γιέ μου Σολομῶν, σὺ νὰ γνωρίζῃς καὶ λατρεύῃς τὸν Θεόν με καρδίαν τελείαν καὶ πρόθυμον

ψυχὴν, διότι ὁ Θεὸς εἰξεύρει καὶ αὐτὰ τὰ διανοήματά μας. "Ἄν ζητήσης, θὰ εὕρῃς αὐτόν· ἂν ἀφήσης αὐτόν, θὰ σὲ ἀφήσῃ διὰ παντός. Μάθε δὲ ὅτι ὁ Θεὸς σὲ ἐξέλεξε διὰ νὰ οἰκοδομήσῃς οἶκον διὰ τὸ ἁγιαστήριον αὐτοῦ. Θάρρει καὶ ἐκτέλεσον τοῦτο». Παρεδωκε δὲ τότε μεγάλην ποσότητα χρυσοῦ, ἀργύρου, σιδήρου, ξύλα καὶ λίθους, τὰ ὅποια εἶχεν ἔτοιμα διὰ τὸν ναόν. Ὁ λαὸς μετ' ἀγαλλιᾶσεως καὶ ὁμοφώνως ἐκλέγει βασιλέα τὸν Σολομῶνα, υἱὸν τοῦ Δαβίδ. Παραδούς δὲ ὁ Δαβὶδ τὴν κυβέρνησιν τοῦ κράτους εἰς τὸν Σολομῶνα, ἀπέθανεν εἰς βαθύτατον γῆρας.

Παρατηρήσεις. Ὁ Δαβὶδ ἦτο μέχρι τῆς τελευταίας στιγμῆς τοῦ βίου του κῆρυξ τοῦ θείου λόγου καὶ τῆς ἀγαθότητος καὶ τῆς παντοδυναμίας τοῦ Θεοῦ, ἐξ οὗ πᾶσα δόσις ἀγαθῆ καὶ πᾶν δῶρημα τέλειον. Ὁ Δαβὶδ καὶ δι' ἡμᾶς τοὺς χριστιανούς εἶναι διδάσκαλος καὶ ὁδηγός, διότι τὰ ρητά του ἐν τοῖς ψαλμοῖς ἰσχύουσι καὶ δι' ἡμᾶς καὶ εἶναι ἐν χρήσει εἰς τὴν Ἐκκλησίαν.

«Ὁ καυχώμενος ἐν Κυρίῳ καυχάσθω.» (Β' Κορινθ. 10, 17).

ΣΗΜ. Τὴν ἱστορίαν τοῦ Δαβίδ ἤτοι τὴν εἰς τὸν θρόνον ἀνάρρησιν τοῦ Δαβίδ, τὰς νίκας, τὰ ἁμαρτήματα καὶ τὰ ἐκ τούτων δεινὰ καὶ τὴν μετάνοιάν του πραγματεύεται τὸ Β' Βασιλειῶν, συμπληρούμενον καὶ ἐκ τοῦ βιβλίου τῶν Α' Παραλειπομένων (11—29). Τὸ Β' τῶν Βασιλειῶν ἐγράφη ὑπὸ τοῦ Σαμουὴλ καὶ διηγεῖται ἱστορίαν 40 ἐτῶν.

3. Σολομῶν Γ' Βασιλεύς.

α') Ὁ Σολομῶν ζητεῖ σοφίαν.

Ὁ Σολομῶν ἦτο νεώτερος τῶν υἱῶν τοῦ Δαβίδ, ἐστολισμένος διὰ πολλῶν προτερημάτων, φίλος δὲ πολὺ τῆς δικαιοσύνης καὶ πιστὸς εἰς τὰς νοουσίας τοῦ πατρὸς του καὶ ἀγαπῶν πολὺ τὸν Θεόν. Ὁ Σολομῶν χρισθεὶς βασιλεὺς καὶ διαδεχθεὶς 17 ἐτῶν τὸν πατέρα, γενόμενος βασιλεὺς, ἱκετεύει τὸν Θεόν καὶ ζητεῖ τὴν συμβουλήν καὶ εὐλογίαν του· ἤκουσε δὲ κατὰ τὸν ὕπνον του τὴν φωνὴν τοῦ Θεοῦ λέγουσαν· «Ζήτησόν μοι ὅ,τι θέλῃς νὰ σοὶ δώσω». Ὁ δὲ Σολομῶν εἶπεν· «δός μοι σοφίαν, νοῦν καὶ σύνεσιν, διὰ νὰ γείνω ἱκανὸς νὰ κυβερνῶ τὸν λαόν σου καὶ νὰ κρίνω ὀρθῶς τὸ καλὸν ἀπὸ τὸ κακόν». Τότε ἡ φωνὴ εἶπε·

«Ἐπειδὴ προετίμησας σοφίαν καὶ οὐχὶ θησαυροὺς καὶ ἄλλα ἀγαθὰ τῆς γῆς, διὰ τοῦτο ἔκαμα ὅτι μοῦ ἐζήτησες: ὥστε θὰ γείνης ὁ σοφώτατος βασιλεὺς ἀλλὰ καὶ πλουσιώτερος καὶ δυνατώτερος πάντων τῶν τῆς γῆς». Ἀφ' οὗ ἐξύπνησεν ὁ Σολομῶν, ἐνεθυμήθη τὸ ὄνειρον καὶ προσέφερεν θυσίαν εἰς τὸν Θεὸν πρὸς εὐχαρίστησιν. Ἐπὶ Σολομῶντος εἰρήνη ἐπεκράτει εἰς ὅλην τὴν χώραν καὶ διὰ τῆς εἰρήνης ἐφρόντισε νὰ κλείσῃ ἑαυτὸν καὶ προήγαγε τὸ βασίλειον διὰ τῆς παραγωγῆς τῶν τεχνῶν καὶ ἐν γένει τῶν ἀσχολιῶν τῆς εἰρήνης, ἐκ τούτου πλοῦτος μεγάλως εἰσέφερεν πολὺς εἰς τὸ κράτος. Ὁ Σολομῶν ἐτετέλεσε τὴν παραγγελίαν τοῦ πατρὸς του Δαβὶδ ὑποδόμησε ναὸν εἰς τὸν Θεόν. Ὁ ναὸς οὗτος κληθεὶς «ναὸς τοῦ Σολομῶντος» ἦτο ὁ μεγαλοπρεπέστατος καὶ ὁ λαμπρότατος πάντων τῶν τοῦ κόσμου.

Παρατηρήσεις. Ἡ σοφία καὶ ἡ ἀρετὴ εἶναι τὸ καλλίτερον τῶν ἀγαθῶν ταύτας πρέπει δι' ὅλου ἡμῶν τοῦ βίου νὰ ζητᾶμεν.—«Τοὺς ἀγαπῶντας σοφίαν ἀγαπᾷ ὁ Θεός». (Σιρ. 4, 14).—«Ἀρχὴ σοφίας φόβος Κυρίου». (Ψαλ. 111, 10).—«Ὁ κρατῶν σοφίαν κληρονομήσει δόξαν, καὶ οὗ εἰσπορεύεται εὐλογίῃσι Κύριος». (Σοφ. Σιρᾶχ 4, 13).—«Κύριε, ἡγάπησα εὐπρέπειαν οἴκου σου καὶ τόπον σκηνώματος δόξης σου». (Ψαλμ. 25, 8).

6') Δόξα καὶ θάνατος τοῦ Σολομῶντος.

Ὁ Σολομῶν διεκρίθη ὑπὲρ πάντας τοὺς βασιλεῖς τῆς γῆς καὶ κατὰ τὴν σοφίαν καὶ κατὰ τὸν πλοῦτον. Οἱ βασιλεῖς ὅλων τῶν ἔθνων ἔθαύμαζον, ἐσέβοντο καὶ προσέφερον αὐτῷ δῶρα. Ἐν τούτοις ἂν καὶ ἐμεγαλύνθη ὁ Σολομῶν ὑπὲρ πάντας τοὺς βασιλεῖς καὶ κατὰ τὴν σοφίαν καὶ τὸν πλοῦτον, δὲν ἠδυνήθη ὅμως νὰ ἀντιστῇ εἰς τοὺς πειρασμούς, ἐξέκλιεν εἰς ἀσέβειαν καὶ ἀκολασίαν, ἐλησμόνησε τὸν Θεόν καὶ ἐθυσίασεν εἰς τὸν Μολὺχ χάριν τῆς γυναικὸς του καὶ ὠργίσθη ὁ Κύριος ἐπὶ Σολομῶντα. Ἐκτοτε ἀποστασία καὶ ἐπανάστασις ἐσάλευσεν τὸν θρόνον, ὀλίγῳ δὲ πρὸ τοῦ θανάτου εἶδε τὴν ματαιότητα τοῦ κόσμου, τότε ἔγραψε τὸν Ἐκκλησιαστήν, ἔνθα ἀριθμῶν ὅσα καλὰ ἀπέκτησεν εἰς τὸν βίον του ἐπιλέγει: «Ἴδου τὰ πάντα ματαιότης». Ὀλίγον δὲ μετὰ τὴν

σύνταξιν τοῦ βιβλίου τούτου ἀπέθανεν ὁ ὄντως σοφὸς Σολομῶν, ἄγων τὸ 58 ἔτος τῆς ἡλικίας καὶ 40 τῆς βασιλείας.

Παρατηρήσεις. Κακὸν ἦτο εἰς τὸν Σολομῶντα νὰ λάβῃ μέρος εἰς τὴν λατρείαν τῶν εἰδώλων· ἐγνώρισε τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ, εἶχεν ἀκούσει συμβουλὰς παρὰ τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ Θεοῦ, ἐγίνωσκεν ἐκ τῆς ἱστορίας πόσον σκληρῶς ἐτιμώρησεν ὁ Θεὸς τοὺς εἰδωλολάτραι. Δεικνύει δ' ὁ Θεὸς τὴν τιμωρίαν τοῦ Σολομῶντος διὰ τῆς ἐλαττώσεως τῆς βασιλικῆς ἰσχύος. Ρίπτοντες βλέμμα ἐπὶ τοῦ βίου τοῦ Σολομῶντος βλέπομεν· λαμπρὰν ἀρχήν, ἐξαισίαν ἐξακολούθησιν, θλιβερὸν τέλος. — « Ἡ ἀνῶθεν σοφία πρῶτον μὲν ἀγνή ἐστιν, ἔπειτα εἰρημική, ἐπιεικής, εὐπειθής, μετῆ ἐλέους καὶ καρπῶν ἀγαθῶν, ἀδιάκριτος καὶ ἀνυπόκριτος » (Ίάκ. 3, 17). — « Ὁ ποιῶν τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ μένει εἰς τὸν αἰῶνα ». (Α' Ἰωάν. 2, 17). — « Ὁ ὑπομείνας εἰς τέλος, οὗτος σωθήσεται ». (Ματθ. Γ2, 13).

ΣΗΜ. Τὴν ἱστορίαν τοῦ θανάτου τοῦ Δαβὶδ, τὴν εἰς τὸν θρόνον ἀνάρρησιν τοῦ Σολομῶντος, τὰ τῆς βασιλείας καὶ τῆς οἰκοδομῆς τοῦ ναοῦ καὶ τὴν διαίρεσιν τοῦ βασιλείου εἰς δύο, τὰ περὶ τοῦ Ἁλιῦ τοῦ προφήτου, ἦτοι ἱστορίαν 120 ἐτῶν ἱστορεῖ τὸ Γ'. Βασιλειῶν παρβ. Β'. Παραλειπ. 1, 2.

Γ' ΠΕΡΙΟΔΟΣ

Διαμελισμὸς τῶν Ἑβραίων καὶ αἰχμαλωσία.

(975 - 588 π. Χ.)

1. Βασιλείον τοῦ Ἰσραήλ.

Μετα τὸν θάνατον τοῦ Σολομῶντος αἱ πλείυτεραι φυλαὶ ἀνηγόρευσαν ἴδιον βασιλεῖα τὸν Ἱεροβοάμ καὶ ἀπετέλεσαν τὸ βασιλεῖον τοῦ Ἰσραήλ. Αἱ δὲ φυλαὶ τοῦ Ἰούδα καὶ ἡ μικρὰ τοῦ Βενιαμὴν ἀπετέλεσαν τὸ βασιλεῖον Ἰούδα, ἦτοι τὸ Ἰουδαϊκὸν λεγόμενον βασιλεῖον, ἔχον πρωτεύουσαν τὴν Ἱερουσαλήμ, ἔχοντες βασιλεῖα τὸν Ροβοάμ, υἱὸν τοῦ Σολομῶντος.

Οἱ ἀποτελοῦντες τὸ βασιλεῖον τοῦ Ἰσραήλ ἔχοντες πρωτεύουσαν τὸ πρῶτον τὴν Συχέμ, ἔπειτα τὴν Σαμάρειαν, ἀπώλεσαν τὴν λα-

ΠΑΛΑΙΑ ΔΙΑΘΗΚΗ

τρείαν τῶν πατέρων αὐτῶν· διότι ὁ Ἱεροβοὰμ ἀπήγαγε τὴν κατὰ τὰς ἐριτάς μετὰθασιν εἰς Ἱερουσαλήμ. Τοῦτο ἐπήνεγκε μῖσος ἀδιάλλακτον μεταξύ τῶν δύο βασιλείων καὶ φυλῶν τούτων καὶ προεκάλεσε ξένος ἐπίδρομάς καὶ πολέμους. Καὶ οὕτω τὸ βασίλειον τοῦ Ἱεροβοὰμ ὑπέστη πολλά. Ὁ Σαλμανάσαρ βασιλεὺς τῶν Ἀσσυρίων, πέμψας στρατὸν κατὰ τῶν Ἰσραηλιτῶν, ἐνίκησεν αὐτοὺς καὶ ἐξεπόρθησε τὴν Σαμάρειαν καὶ ἀπήγαγε τοὺς καλλιτέρους πολίτας αἰχμαλώτους εἰς Ἀσσυρίαν, καὶ ἄλλους δὲ διεσκόρπισεν εἰς ἄλλας χώρας, ἀποστείλας εἰς Σαμάρειαν ἀλλοφύλους. Οὕτω κατελύθη τὸ βασίλειον τοῦ Ἰσραήλ. Οἱ Σαμαρείται ἀναμιχθέντες μετ' ἀλλοφύλων ἀπέβαλον τὴν γνησιότητα τῆς καταγωγῆς των καὶ διὰ τοῦτο ἐμισοῦντο ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων.

Παρατηρήσεις. «Πᾶσα βασιλεία μερισθεῖσα καθ' ἑαυτῆς ἐρημοῦται, καὶ πᾶσα πόλις ἢ οἰκία μερισθεῖσα καθ' ἑαυτῆς οὐ σταθήσεται». (Ματθ. 12, 25). — «Ὁ οπειρῶν φαῦλα, θεοῖσει κακά». (Παροιμ. 22, 8). — «Βασιλεὺς ἀπαίδευτος ἀπολεῖ τὸν λαὸν αὐτοῦ». (Σιρ. 10, 2).

Ἰ ω β.

Ἀνθρωπὸς τις ἦτο εἰς τὴν Ναυσίτιδα τῆς Ἀραβίας, ὀνομαζόμενος Ἰώβ, καὶ ἦτο ὁ ἄνθρωπος ἐκαῖνος ἀληθινός, ἀμεμπτος, δίκαιος, θεοσεβής, ἀπέχων ἀπὸ κάθε πονηρόν· οὗτος εἶχεν 7 υἱοὺς καὶ 3 θυγατέρας· ἦσαν δὲ πάντες ἡγαπημένοι καὶ ἔζων μετὰ πολλὴν ὁμόνοιαν. Ὁ δὲ Ἰώβ κάθε ἐβδομάδα προσέφερε θυσίαν ὑπὲρ αὐτοῦ. Ὁ Θεὸς θέλων νὰ δοκιμάσῃ αὐτόν, στέλλει πολλὰ καὶ ἀλλεπάλληλα δυστυχήματα. Ἦλθέ τις καὶ ἀνήγγειλε πρὸς τὸν Ἰώβ, ὅτι ἐν ᾧ οἱ βόες ἤροτριων καὶ αἱ θήλειαι ἔβοσκον, ἦλθον λησταὶ καὶ ἔλαβον αὐτάς, ἔσφαξαν δὲ τοὺς ὑπηρέτας, ἐγὼ δὲ σωθεὶς ἀναγγέλλω εἰς σὲ ταῦτα». Ἐν ᾧ οὗτος ἔλεγε ταῦτα, ἄλλος ἀνήγγειλεν, ὅτι πῦρ ἔπεσεν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καὶ κατέκαισε τὰ πρόβατα καὶ τοὺς ποιμένους αὐτοῦ· ἄλλος δὲ ἀνήγγειλεν, ὅτι ἵππεῖς ἤρπασαν τὰς καμήλους καὶ ἐφόνευσαν τοὺς ὑπηρέτας. ἄλλος δὲ ἀμέσως ἀναγγέλλει εἰς τὸν Ἰώβ, ὅτι ἐν ᾧ οἱ υἱοὶ του καὶ αἱ θυγατέρες του διεσκέδαζον εἰς τὴν οἰκίαν, αἰφνης σφοδρὸς ἀνεμὸς ἐπνευσεν εἰς τὰς 4 γωνίας καὶ ἡ οἰκία ἔπεσεν ἐπάνω εἰς τὰ παιδιά του καὶ ἀπέθανον.

Ὁ Ἰώβ ἀκούσας ταῦτα, διέρρηξε τὰ ἱμάτιά του, ἔκειρε τὴν κόμην του, ἔπεσε χαμικί καὶ προσεκύνησε τὸν Θεὸν λέγων· «Γυμνὸς ἐξῆλθον ἐκ τῆς κοιλίας τῆς μητρός μου καὶ γυμνὸς ἀπελεύσομαι. Ὁ Κύριος ἔδωκεν, ὁ Κύριος ἀφείλετο. Εἶη τὸ ὄνομα αὐτοῦ εὐλόγημένον». Ἡ ὑπομονὴ τοῦ Ἰώβ καὶ ἡ ἐλπίς καὶ ἡ πίστις πρὸς τὸν Θεὸν ἦτο μεγάλη. Ὁ Ἰώβ προσβάλλεται ἀπὸ λέπρα καὶ ὅλον του τὸ σῶμα καλύπτεται ἀπὸ ποδῶν μέχρι κεφαλῆς καὶ ἀφήσας τὴν οἰκίαν του, ἐκάθητο ἔξω τῆς πόλεως, ξύνων δι' ὀστροῦ καὶ τὰς πληγὰς του. Ἡ γυνή του συνεβούλευεν αὐτὸν νὰ εἴπῃ λόγον κατὰ τοῦ Θεοῦ καὶ νὰ ἀποθάνῃ. «Μέχρι τίνος κερτερήσεις, ἔλεγε, περιμένων τὴν ἐλπίδα τῆς σωτηρίας σου· ἰδοὺ ἠρκύσθη τὸ μνημόσυνόν σου ἐπὶ τῆς γῆς· τὰ τέκνα σου ἀπέθανον, σὺ ἐν σαπρία σκολήκων κάθησαι, εἰπὲ ρῆμα κατὰ τοῦ Κυρίου καὶ τελεύτα».

Εἰς ταύτην ρίψας τὸ βλέμμα του ὁ Ἰώβ εἶπε· «ὡς μία τῶν ἀφρόνων γυναικῶν ἐλάλησας, ἐὰν ἐδέχθημεν ἐκ τῆς χειρὸς τοῦ Κυρίου τὰ καλὰ, δὲν θὰ ὑπομείνωμεν καὶ τὰ κακὰ ;» Ἀκούσαντες δὲ τρεῖς φίλοι τοῦ Ἰώβ τὰ παθήματά του, ἦλθον ἕκαστος ἐκ τῆς χώρας του νὰ τὸν ἐπισκεφθῶσιν. Ἰδόντες αὐτὸν ἔκλαυσαν. Ἐκάθησαν δὲ πλησίον του 7 ἡμέρας καὶ 7 νύκτας καὶ οὐδεὶς ἐλάλησέ τι, βλέποντες τὴν δεινὴν πληγὴν του· τότε ὁ Ἰώβ κατηράσθη τὴν ἡμέραν τῆς γεννήσεώς του, τοῦτο ἦτο ἀμαρτημα, ἠκούσθη δὲ φωνὴ ἐλέγχουσα αὐτόν. Τότε ὁ Ἰώβ ἐνόησε τὸ ἀμαρτημα του, μετανοήσας ἐλυπήθη καὶ ἐζήτησε συγχώρησιν καὶ δι' ἑαυτὸν καὶ διὰ τοὺς τρεῖς φίλους, μετὰ τῶν ὁποίων συνωμίλει. Εἶπε δὲ πρὸς τὸν Κύριον, «εἰξεύρω ὅτι πάντα δύνασαι, ἀδυνατεῖ δὲ σοι οὐδέν». Ὁ Κύριος ἀντήμειψε τὸν Ἰώβ· ἑθεραπεύθη οὗτος τῆς νόσου, ἀπέκτησεν ἄλλους 7 υἱοὺς καὶ 7 θυγατέρας, καὶ τὰ διπλάσια τῶν κτηνῶν, τὰ ὅποια εἶχε. Ζήσας δὲ ἐν εἰρήνῃ, θαυμαζόμενος διὰ τὴν θεοσέβειαν καὶ ὑπομονὴν του, ἐτελεύτησεν εἰς ἡλικίαν 240 ἐτῶν.

Παρατηρήσεις. «Μακάριοι οἱ πρᾶεῖς, διὲ αὐτοὶ κληρονομήσουσι τὴν γῆν». (Ματθ. 5, 5).

Τωδίτ.

α') Τωδίτ: ἐνάρετος καὶ εὐτυχής.

Μεταξὺ τῶν αἰχμαλώτων Ἰσραηλιτῶν, τοὺς ὁποίους ὁ βασιλεὺς τῶν Ἀσσυρίων Σαλμανάσαρ ἔπεμψεν εἰς Νινευί, πρωτεύουσαν τοῦ κράτους, ἦτο καὶ τις ἄνθρωπος Τωδίτ καλούμενος, ὅστις ἐλάτρευεν ἐκ καρδίας τὸν ἀληθῆ Θεόν, ἀπεστρέφετο τὰ εἰδωλὰ καὶ μεταβαίνων εἰς Ἱεροσόλυμα κατὰ τὰς ἑορτὰς προσέφερε θυσίαν ἀφύθως· ἐπειδὴ ὁ Τωδίτ ἦτο ἄνθρωπος μὲ πολὺ καλὴν ὑπόληψιν, ἀπέκτησε τὴν ἀγάπην τοῦ βασιλέως, ὅστις τοῦ ἔδωκε πολλὰ χρήματα καὶ ἄδειαν νὰ πηγαίνῃ πανταχοῦ. Τὰ χρήματα τὰ ἐδάνεισεν εἰς πτωχῶν Ἑβραίων εἰς Ραγούς τῆς Μηδείας, τὸν Γαθαήλ, ἔλαβε δὲ ὀμόλογον. Ὁ Γαθαήλ ἦτο συγγενὴς τοῦ Τωδίτ καὶ εὐσεβὴς πολὺ. Τὸν Σαλμανάσαρ διεδέχθη ὁ υἱὸς του Σεναχηρείμ, ὅστις ἦτο σκληρὸς, διέταξε δὲ τὰ σώματα τῶν Ἑβραίων νὰ μὴ ἐνταφιάζωνται, ἀλλὰ νὰ ρίπτωνται ἔξω τῆς πόλεως διὰ νὰ τρώωσι τὰ ὄρνεα καὶ οἱ κύνες· ὁ Τωδίτ ὅμως εὐσεβὴς ὢν καὶ ἀγαπῶν τοὺς ὁμοθρήσκους ἐψώμιζε καὶ περιποιεῖτο τοὺς ἀσθενεῖς καὶ ἔθαπτε τοὺς τεθνεῖστας καὶ φονευμένους. Τότε ὁ Σεναχηρείμ διέταξε νὰ φονεύσῃ τὸν Τωδίτ καὶ δημεύσῃ τὴν περιουσίαν του. Ὁ Τωδίτ ἐσώθη κρυβείς.

β') Τωδίτ ὑπομονὴ ἐν δυστυχίᾳ.

Ὁ βασιλεὺς Σεναχηρείμ ἐφρονεύθη καὶ ὁ Τωδίτ ἐπέστρεψεν εἰς τὴν οἰκίαν του καὶ ἀνέλαβε τὴν περιουσίαν του· ἡμέραν τινα κεκοπιακῶς ὁ γέρον Τωδίτ ἐξῆπλώθη πλησίον τοῦ τοίχου, ὅπως ἀναπαυθῆ, ἔχων τὸ πρόσωπόν του ἐστραμμένον πρὸς τὰ ἄνω· ἐκεῖ τότε κόπρος θερμὴ πτηνοῦ πεσοῦσα ἐτύφλωσεν αὐτόν· δὲν ἔχασεν ὅμως ὁ ἅγιος οὗτος ἄνθρωπος οὔτε τὴν πρὸς τὸν Θεὸν πίστιν, οὔτε τὸ θάρρος του καὶ ὅταν οἱ συγγενεῖς καὶ ἡ σύζυγός του κλαίουσα τοῦ ἔλεγε, «τί ἐκέρδησας ἀπὸ τὰ καλὰ ἔργα, τὰ ὁποῖα ἔκαμες εἰς τοὺς ὁμοθρήσκους» ἔλεγε «μὴ πρὸς Θεοῦ ὀμιλεῖτε οὕτως· εἰς τὸν Θεὸν μόνον ἔχω τὰς ἐλπίδας μου, αὐτὸς θὰ ἀνταμείψῃ τοὺς ἀκολουθοῦντας τὰς ἐντολάς του καὶ πιστοὺς μένοντας εἰς αὐτόν». Ὁ Τωδίτ γηράσας καὶ προβλέπων τὸ τέλος ταῦ

βίου του, ἤρχιστε νὰ κλαίη καὶ παρακκλῶν τὸν Θεὸν ἔλεγε· «Δίκαιος εἶσαι, Κύριε, δίκαια καὶ αἱ κρίσεις σου καὶ αἱ ἀποφάσεις σου. Κύριε, μὴ μὲ παιδεύσης διὰ τὰς ἀμαρτίας μου. Κύριε, ἐλέησόν με καὶ λάβε τὴν ψυχὴν μου ἐν εἰρήνῃ» Εἰς τὴν δυστυχίαν του εὐρισκόμενος ἐκάλεσε τὸν υἱὸν του καὶ παρήγγειλεν εἰς αὐτόν, πῶς πρέπει νὰ διέλθῃ τὸν βίον του· εἶπε δὲ τὰ ἑξῆς· «Γιέ μου, ἀκουσον τοὺς λόγους μου καὶ φύλαξον αὐτούς. Τίμα τὴν μητέρα σου, ἐν ὧσφ ζῆ, νὰ ἐνθυμηθῆς, ὅτι πολλὰ ἐδρασανίσθη διὰ σέ καὶ ὅταν ἀποθάνῃ, θάψον αὐτὴν εἰς τὸν αὐτὸν τάφον, ὅπου καὶ ἐμέ· ὅλας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς σου νὰ ἐνθυμῆσαι τὸν Κύριον καὶ πρόσεχε μὴ παραβῆς τὰς ἐντολάς του». Τότε ὁ υἱὸς του Τωβίας μὲ συγκινητικὴν καρδίαν εἶπεν· «ὅλα ὅσα μοῦ εἶπες θὰ φροντίζω προθύμως νὰ πράττω».

γ') Τωβίτ δάνειον.

Ὁ Τωβίτ πρὸ τοῦ θανάτου αὐτοῦ ἐκάλεσε καὶ πάλιν τὸν υἱὸν του Τωβίαν καὶ εἶπε· «Τέκνον του, πρέπει νὰ σοὶ εἴπω ἀκόμη, ὅτι ἐδάνεισα εἰς τὸν Γαβριὴλ 10 τάλαντα, λάβε τὸ ὁμολογόν, τὸ ὅποῖον, ἀφ' οὗ δεῖξῃς, θὰ σὲ πληρώσῃ· εὐρὴ δὲ ἀνθρωπον πιστὸν νὰ σὲ συνοδεύσῃ ἕως τὴν Μηδεῖαν, διὰ νὰ λάβῃς τὰ χρήματα.» Ὁ Τωβίας, ἀφ' οὗ ἐξῆλθε τῆς οἰκίας, εὗρεν ἕνα νέον, ὅστις εἶχεν ἐξαισίαν καλλονὴν καὶ ὅστις ἦτο ἔτοιμος διὰ νὰ ὁδοιπορήσῃ. Τοῦτον ἠρώτησεν ὁ Τωβίας, ἐὰν γνωρίζει τὸν δρόμον, ὁ ὅποιος πηγαινέει εἰς Μηδεῖαν. «Ναί, εἶπεν οὗτος, τὸν γνωρίζω πολὺ καλὰ καὶ πολλάκις ἐταξείδευσα καὶ κατέλυσα ἐκεῖ εἰς τὸν Ραγουήλ εἰς Ραγούς». Ὁ Τωβίας τότε εἶπε, περίμενε, σὲ παρακκλῶ, νὰ εἴπω τοῦτο εἰς τὸν πατέρα μου. Ἀφ' οὗ ὁ Τωβίας εἶπε τοῦτο εἰς τὸν πατέρα του, ἀπεχαίρετίσεν αὐτόν καὶ ἐκίνησε. Τὴν ἐσπέραν ὁδοιποροῦντες ἔφθασαν εἰς τὸν Τίγγρην ποταμὸν, ἐκεῖ δὲ ἀνεπαύθησαν. Ὁ Τωβίας ἐτρόμαξεν ἐκεῖ ἀπὸ μέγαν ἰχθύον, ἀλλ' ὁ συνοδοιπὸρος εἶπεν εἰς αὐτόν· «Μὴ φοβοῦ, λάβε αὐτόν, ἐξάγαγε ἐκ τοῦ ποταμοῦ καὶ στίσον, λάβε τὴν καρδίαν, τὴν χολὴν καὶ τὸ ἥπαρ του καὶ φύλαξον αὐτά, διότι εἶναι ἰαμακτικά». Ἐφαγον ἐκεῖ μέρος τοῦ ἰχθύος καὶ τὸ ἄλλο ἔλαβον διὰ τὴν ὁδοιπορίαν· ἀναχωρήσαντες ἔφθασαν εἰς τὴν πάλιν καὶ κατέλυσαν εἰς τὸν οἶκον τοῦ Ραγουήλ. Κατὰ

συμβουλὴν δὲ τοῦ συνοδοιπόρου, ἐζήτησεν ὁ Τωβίας τὴν θυγατέρα τοῦ Ραγουὴλ Σάρραν εἰς γάμον· οὗτος δὲ κατὰ συμβουλὴν τοῦ ξένου ἔδωκε ταύτην σύζυγον εἰς τὸν Τωβίαν. Ὁ Τωβίας τότε παρεκάλεσε τὸν συνοδοιπὸρον του νὰ μεταβῆ παρὰ τῷ Γαβαήλ διὰ τὰ χρήματα καὶ νὰ τὸν παρακαλέσῃ νὰ ἔλθῃ εἰς τοὺς γάμους του. Ἔσπευσεν οὗτος καὶ ἐπανῆλθε ταχέως μετὰ τοῦ Γαβαήλ, τὸν ὅποιον πολὺ περιποιήθη ὁ Τωβίας. Ἐτελέσθησαν οἱ γάμοι καὶ τὸ πρωὶ ὁ Ραγουὴλ ἠὲχαρίστησε τὸν Θεόν, διότι δὲν ἔπαθε τίποτε ὁ γαμβρὸς του καὶ ἐδόξασε τὸ μέγα αὐτοῦ ἔλεος· ἀφ' οὗ παρῆλθον αἱ ἡμέραι τοῦ γάμου, ἐζήτησεν ὁ Τωβίας νὰ ἀναχωρήσῃ διὰ νὰ μὴ λυπηταὶ καὶ στενοχωρηταὶ ὁ πατήρ του ἐκ τῆς βραδύτητός του. Ἀνεχώρησεν ὁ Τωβίας, ὁ δὲ Ραγουὴλ ἔδωκε τὸ ἥμισυ τῆς περιουσίας ὡς προῖκα εἰς τὴν κόρην του Σάρραν.

δ') Τωβίτ ἱασις καὶ εὐτυχία.

Ἡ βραδύτης τῆς ἐπιστροφῆς τοῦ Τωβίου ἐλύπησε πολὺ τοὺς γονεῖς του, κλαίοντας καὶ θρηνοῦντας τὴν ἀπώλειάν του. Ἀλλ' ὁ Τωβίτ δὲν ἀπηλπίζετο καὶ παρηγορῶν τὴν γυναῖκά του, ἔλεγε· «μὴ λυπησῶ, ὁ υἱός μας ὑγιαίνει· ὁ ἄνθρωπος ὁ συνοδεύων αὐτόν, εἶναι πολὺ τίμιός καὶ πιστός· ἡμέραν τινα, ἀναβῆσα εἰς λόφον ἢ μῆτηρ εἶδεν ἐρχόμενον τὸν Τωβίαν καὶ ἔσπευσε νὰ ἀναγγείλῃ εἰς τὸν Τωβίτ. Ὁ Τωβίας καὶ ὁ συνοδοιπὸρος του ἐπροχώρουν πολὺ πρὸ τῆς ἄλλης ἀκολουθίας· ὅτε δὲ ἐπλησίασαν, εἶπεν ὁ συνοδοιπὸρος· «ἄμα φάσῃς εἰς τὸν οἶκον τοῦ πατρὸς σου, νὰ προσευχηθῆς εἰς τὸν Θεόν καὶ νὰ εὐχαριστήσῃς αὐτόν, διότι κατευδῶσε τὰ ἔργα σου· ἄσπασαι τοὺς γονεῖς σου καὶ χεῖσον μετὰ τὴν χολὴν τοῦ ἰχθύος τοὺς ὀφθαλμούς τοῦ πατρὸς σου». Ὁ Τωβίτ μαθὼν ὅτι ἔρχεται ὁ υἱός του, ἔσπευσε κλονούμενος εἰς ἀπάντησίν του· τότε ἔρχεται ὁ Τωβίας, κάμνει κατὰ τὴν παραγγελίαν τοῦ συνοδοιπόρου καὶ ἀμέσως διελύθη τὸ λεῦκωμα τοῦ ὀφθαλμοῦ καὶ ἐπανῆλθε τὸ φῶς του· καὶ παρευθὺς ἀνέκραξεν· «Κύριε, ὁ Θεὸς τοῦ Ἰσραὴλ, σοὶ πρέπει αἶνος καὶ εὐχαριστία. Με ἐτιμώρησας, ἀλλὰ με ἰάτρυσάς· καὶ ἰδοὺ βλέπω πάλιν τὸν υἱόν μου». Ἐν τῷ μεταξύ ἔρχεται καὶ ἡ Σάρρα ἢ γυνὴ τοῦ Τωβίου μετὰ τῆς ἀκολουθίας τῆς. Ὁ Τωβίας διηγεῖται τὰ τῆς ὁδοπορίας, πάντες δὲ εὐχαρίστησαν καὶ ἐδό-

Ξασαν τὸν παντοδύναμον Θεόν. Τότε ὁ Γωβίτ εἶπεν, ὅτι πρέπει νὰ πληρώσωσι τὸν συνοδοιπόρον του· ὁ δὲ Γωβίας ἀπεκρίθη, βεβαίως, πάτερ μου, πῶς θὰ δυνηθῶμεν νὰ ἀνταμείψωμεν γενναίως τὸν πιστὸν τοῦτον συνοδοιπόρον, διὰ τὰ κτλὰ τὰ ὅποια μᾶς ἔκαμεν. Ὁ πατὴρ ἐνέκρινε καὶ ἔφερον τὸ ἥμισυ τῆς περιουσίας· τότε δὲ ὁ συνοδοιπόρος τοῦ Γωβίου εἶπε πρὸς τὸν Γωβίτ· «αἰνεῖτε τὸν Θεὸν ἐν τοῖς ὑψίστοις· εἰς αὐτὸν ὁμολογεῖτε χάριν· αὐτὸς ἔκαμε τὰ πάντα· ὑμνεῖτε τὸν Κύριον καὶ κηρύττετε τὰ θαυμάσια αὐτοῦ» καὶ ἔγεινεν ἀφαντος. Τότε ἐγνώσθη ὅτι ἦτο ὁ ἄγγελος Ραφαήλ.

Ὁ Γωβίτ ἔζησε μετὰ ταῦτα 42 ἔτη ἐν χαρᾷ καὶ ἀγαλλίασει· μέλλων δὲ νὰ ἀποθάνῃ συνεβούλευσε τὸν υἱὸν του καὶ τοὺς ἐγγόνους του νὰ λατρεύωσιν ἄνευ ὑποκρισίας τὸν Θεὸν καὶ νὰ κάμνουν πάντοτε ἀρεστὰ εἰς αὐτὸν καὶ νὰ δίδωσιν ἐλεημοσύνην. Ταῦτα εἰπὼν ἐκοιμήθη τὸν ὕπνον τοῦ δικαίου ἐν εἰρήνῃ.

Παρατηρήσεις. «Κύριος δίδωσι πάντα τὰ ἀγαθὰ καὶ ὃν ἐὰν θέλῃ ταπεινοῖ, καθὼς βούλει» (Ἰωβ 4, 19). — «Ὁ πεποιδῶς ἐπὶ Κύριον σωθήσεται». (Ἰωβ 27, 8).

2. Βασίλειον τοῦ Ἰούδα.

α') Αἰχμαλωδία Βαβυλῶνος.

Τὸ βασίλειον τοῦ Ἰούδα διετηρεῖτο ἔτη 390 ὑπὸ 20 βασιλεῖς. Τὸ βασίλειον τοῦτο ἔμεινε σταθερὸν εἰς τὴν κληρονομικὴν διαδοχὴν τοῦ δαυιδικοῦ θρόνου, διότι πάντες οἱ βασιλεῖς αὐτοῦ εἶναι ἐκ τῶν ἀπογόνων τοῦ Ροβοᾶμ. Ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Ἰωακείμ ἐπελθὼν ὁ Ναβουχοδονόσορ εἰς Ἱερουσαλὴμ καὶ λαφυραγωγῆσας τὸν ναὸν καὶ πολλοὺς ἐπιφανεῖς, ἐν οἷς καὶ τὸν προφήτην Δανιήλ, ἀπήγαγεν εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς Βαβυλωνίας καὶ ἠνάγκασε τὸν βασιλέα Ἰωακείμ νὰ γείνη φόρου ὑποτελής· ἔπειτα δὲ ὄλην τὴν βασιλικὴν οἰκογένειαν, ἀπόκισε καὶ περὶ τοὺς δεκακισχιλίους ἀρχοντας, ἐμπόρους, τεχνίτας καὶ τὸν προφήτην Ἰεζεκιήλ. Ἐπειτα δὲ πάλιν κατέσκαψε τὴν πόλιν ὁ Ναβουχοδονόσορ μετακομίσας πάντα τὰ σκεύη τοῦ ναοῦ· οἱ μείναντες παρέλαβον τὸν προφήτην Ἱερεμίαν καὶ ἤλθον εἰς Αἴγυπτον.

Παρατηρήσεις. «*Ἄσεβῶν πόλις εἰς τὸν αἰῶνα οὐ μὴ οἰκοδομηθῆ*». (Παροιμ. 12, 7).

ΣΗΜ. Ἐκτενέστερον ἰδὲ τὰ περὶ τούτων εἰς τὰ βιβλία τῆς ἁγ. Γραφῆς τὰ ἐπιγραφόμενα Βασιλείων καὶ Παραλειπομένων καὶ τὸν Ἱερεμίαν.

6) οἱ προφῆται.

Ἐπὶ Ἀζαρίου καὶ Ἱεροβοάμ Β' καὶ τὰ δύο βασιλεία τοῦ Ἰσραὴλ ἕνεκα τῆς διακρίσεως ἔδκινον εἰς τὸν ὄλεθρον. Ἄνδρες ἱεροὶ καὶ ἅγιοι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἀπειλοῦσι τοὺς νοεροὺς αὐτῶν ὀφθαλμοὺς εἰς τὸν Θεὸν καὶ ἐμπνεόμενοι ὑπ' αὐτοῦ προσφύτευσον τὸν Σωτῆρα (τὸν Μεσσίαν), ὅστις ἐμελλε νὰ ἀναστήσῃ νέαν βασιλείαν. ἔλεγον δὲ ὅτι ὁ ἐρχόμενος Μεσσίας θὰ σώσῃ τοὺς ἀνθρώπους ἀπὸ τὴν εἰδωλολατρείαν καὶ τὴν ἁμαρτίαν, θὰ ὀδηγήσῃ δὲ εἰς τὴν λατρείαν τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ καὶ εἰς τὴν ἀρετὴν. Ἀπὸ τοῦδε τὸ λαλῆσαν πνεῦμα διὰ τῶν προφητῶν ἤρπασεν εἰς ἡμᾶς τὴν αἰώνιον παρακαταθήκην. Οἱ προφῆται μετὰ θάρρους ἐκήρυσσον τὴν ἀλήθειαν ἐπιπλήττοντες καὶ αὐτοὺς τοὺς βασιλεῖς διὰ τὰς παρεκτροπὰς αὐτῶν. Διὸ κατεδιώκοντο, ἐβασανίζοντο, ὑπέμενον τὰ πάντα καὶ αὐτὸν τὸν θάνατον. 1

Παρατηρήσεις. «*Μακάριοι οἱ δεδιωγμένοι ἕνεκεν δικαιοσύνης, ὅτι αὐτῶν ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. Οὕτω γὰρ ἐδίωξαν τοὺς προφήτας.*» (Ματθ. 5, 11).

1) ΔΑΝΙΗΛ.

Μεταξὺ τῶν αἰχμαλώτων εἰς Βαβυλῶνα ἀπήχθη μερικάκιον ὢν ὁ Δανιήλ, ἐξ ἐπιφανῶν καταγόμενος γονέων. Ὁ βασιλεὺς Ναβουχοδονόσορ ἐφέρετο πρὸς τοὺς αἰχμαλώτους φιλανθρώπως καὶ ἐπέτρεψε νὰ ἔχωσιν ἰδίους κριτάς. Μετὰ τινα δὲ καιρὸν διέταξε νὰ ἐκλέξωσι τοὺς καλῶς ἀνατεθρακμμένους νέους, τοὺς ἄμεμπτον διαγωγὴν ἔχοντας καὶ

1 Ἦκμασαν δὲ 16 προφῆται (1 Ἐξῆς: 1) Ὡσηέ, 2) Ἀμώς, 3) Ἰωηλ, 4) Ἰωνᾶς, 5) Ὀβδιού, 6) Μιχαίας, 7) Ἠσαίας, 8) Ναούμ, 9) Ἀβδακούμ, 10) Σοφονίας, 11) Ἱερεμίας, 12) Ἰεζεκιήλ, 13) Δανιήλ, 14) Ἀγγαῖος, 15) Ζαχαρίας, 16) Μαλαχίας, ὁ ἔσχατος τῶν προφητῶν. Ἐκ τούτων τῶν προφητῶν ἐπισημότεροι εἶναι ὁ Ἠσαίας, ὁ Ἱερεμίας, ὁ Ἰεζεκιήλ καὶ ὁ Δανιήλ.

εὐφραεῖς, καὶ νὰ παραδώσωσιν εἰς παιδαγωγούς Βαβυλωνίους διὰ νὰ ἐκμάθωσι τὴν γλῶσσαν τὴν ἐγγώριον τῶν Χαλδαίων καὶ ἀνατραφῶσιν οὕτως, ὥστε νὰ παρίστανται εἰς τὴν τράπεζαν τοῦ βασιλέως ὑπηρετοῦντες καὶ πρὸς τοῦτο ἐδίδετο τροφή ἀπὸ τῆς τραπέζης τοῦ βασιλέως. Μεταξὺ τῶν ἐκλεχθέντων ἦσαν καὶ 4 νέοι, Δανιήλ, Ἀνανίας, Ἀζαρίας καὶ Μισαήλ. Οἱ 4 ὅμως οὗτοι νέοι ἐθεώρουν εὐτυχίαν οὐχὶ τὰ βασιλικὰ φαγητὰ καὶ τὰς περιποιήσεις, ἀλλὰ τὴν τήρησιν τοῦ θεοῦ νόμου καὶ ἐθεώρουν καθήκον των νὰ νηστεύωσι καὶ νὰ τρώγωσι μόνον ὄσπρια καὶ νὰ πίνωσι μόνον ὕδωρ, οὐχὶ δὲ ἀπηγορευμένα κρέατα καὶ οἶνον. Παρεκίλεσαν δὲ τὸν ἀρχιευνοῦχον, ὅστις συγκατένευσεν, ἐπίσης καὶ ὁ παιδαγωγός Μετὰ 3 ἐτῶν ἐκπαίδευσιν παρουσιάσθησαν εἰς τὸν βασιλέα καὶ ἀνέλαβον οἱ 4 παῖδες τὴν ὑπηρεσίαν των καὶ μετέπειτα ἀνῆλθον εἰς μεγάλα ἀξιώματα.

Παρατηρήσεις. Ἡ εὐλάβεια αὕτη εἰς τὰ πάτρια ἐχόρισε τὴν εὐλογίαν τοῦ Θεοῦ, ἣτις ἐνίσχυεν αὐτοὺς εἰς πᾶσαν δοκιμασίαν, δι' ἃ τὰ ὄσπρια καὶ τὸ ὕδωρ ἔτρεφον αὐτούς. Πνευματικὸς ἄρτος ἐνισχύει περισσότερον, ἢ δὲ πεποιθήσις εἰς τὸν Θεὸν ἔτι μᾶλλον.

«*Λὸς ἡμῖν σήμερον τὸν ἄστρον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον*».

2) **Σύννεθις καὶ σοφία Δανιήλ.**

Ὁ Δανιήλ εἶχε φυσικὴν σύνεσιν καὶ σοφίαν, ἔτι δὲ προφητικὸν χάρισμα, τὰ ὁποῖα ἐφάνησαν εἰς τὰς ἐξῆς περιστάσεις:

1) Ἐν ᾧ ἔτι ἦτο νέος ἔζη εἰς τὴν Βαβυλώνα Ἰουδαῖός τις Ἰωακείμ, ὅστις εἶχε γυναῖκα ἐξόχου καλλονῆς, ὀνομαζομένην Σωσάναν, ἣν οἱ γονεῖς τῆς ἀνέθρεψαν ἐν παιδείᾳ καὶ νοουθεσίᾳ Κυρίου. Ταύτην δύο τῶν πρεσβυτέρων, οἵτινες εἶχον διορισθῆ καὶ κριταὶ τοῦ Ἰουδαικοῦ λαοῦ, ἐκ μνησικακίας ἐσυκοφάντησαν καὶ ψευδομαρτύρησαν εἰς τοὺς γονεῖς τὰ τέκνα καὶ οἱ συγγενεῖς ἔκλαιον διὰ τὴν συκοφαντίαν αὐτῆ δὲ ἐπεκκαλεῖτο μάρτυρα τὸν Θεὸν ἐναντίον τῶν ψευδομαρτύρων ἀνθρώπων τουτων· ὁ λαὸς πιστεύσας, κατεδίκασεν εἰς θάνατον καὶ ἐν ᾧ ἀπήγετο εἰς τὸν τόπον τῆς καταδίκης, ὁ Δανιήλ φωνάζει· «νίπτομαι τὰς χεῖρας, ἐγὼ εἶμαι ἀθῶος ἀπὸ τὸ αἷμα τοῦτο». Ὁ λαὸς τοῦ Ἰσραὴλ κατεδίκασεν ἀθῶαν γυναῖκα καὶ ἐπέστρεψαν ὅλοι· ὁ δὲ Δανιήλ

ἐξήτκασε χωριστὰ τοὺς δύο πρεσβυτέρους, τῶν ὁποίων αἱ μαρτυρίαι εὐρέθησαν ἀντιφατικαί, ἐξ οὗ ἀνεκαλύφθη ἡ ἀβιόφτης τῆς Σωσάννας. Τότε κατεδικάσθησαν οἱ δύο πρεσβύτεροι, ὡς ψευδομάρτυρες. Ὁ δὲ Δανιὴλ ἐγένετο μέγας ἐνώπιον τοῦ λαοῦ.

2) Εἶπεν ἐνύπνιον καὶ ἠρμήνευσεν αὐτό. Ἰδοὺ πως ὁ Ναβουχοδονόσορ εἶδεν ἐνύπνιον, τὸ ὁποῖον πολὺ ἐτάραξεν αὐτόν, ἀλλ' ἐγερωθεὶς τὸ πρῶτον ἐλησημόνησεν αὐτό. Κηλίσας τοὺς Χαλδαίους σοφοὺς καὶ μάγους, ἐζήτησε παρ' αὐτῶν νὰ εἰπωσι τὸ ἐνύπνιον καὶ τὴν ἐρμηνείαν του, ἀλλ' οὐδεὶς ἠδύνατο νὰ εἴπῃ τι. Ὁργισθεὶς ὁ βασιλεὺς διέταξε νὰ φονευθῶσι πάντες οἱ σοφοὶ καὶ οἱ μάγοι, μετὰ τούτων καὶ ὁ Δανιὴλ μὲ τοὺς συντρόφους του. Τότε ζητήσας ὁ Δανιὴλ προθεσμίαν, παρακαλεῖ τὸν Θεόν, ὅστις ἀπεκάλυψε τὸ ἐνύπνιον. Προσελθὼν δὲ πρὸς τὸν βασιλέα, εἶπε· «Μόνος ὁ Θεὸς ἀποκαλύπτει μυστήρια, ὁποῖον ἦτο τὸ ἐνύπνιον σου, αὐτὸς ἐγνώρισεν εἰς σὲ τὴν θά σμυβῆ». Διηγεῖται ὁ Δανιὴλ τὸ ἐνύπνιον μετ' ἀκριθείας καὶ δίδει καὶ τὴν ἐξήγησίν του. Ὁ Ναβουχοδονόσορ μαθὼν τὸ ἐνύπνιον, ἐταπεινώθη καὶ εἶπεν· « Ὁ Θεὸς σου εἶναι Θεὸς Θεῶν καὶ Κύριος τῶν βασιλείων, ἀποκαλύπτων μυστήρια». Ἐκτοτε ἐβασίλευε λαμπρότερον καὶ κατέστησε τὸν Δανιὴλ ἄρχοντα τῶν στρατῶν, διώρισεν δὲ καὶ τοὺς τρεῖς παῖδας ἄρχοντας εἰς διαφόρους ἐπαρχίας τῆς Βαβυλώνας. Βεβαίως οἱ Ἰουδαῖοι πολλῶν ἀγαθῶν τότε ἔτυχον.

Παρατηρήσεις. «Βουλὴν δέ σου τίς ἔγνω, εἰμὴ σὺ ἔδωκας σοφίαν καὶ ἐπεμφας τὸ ἄγιόν σου πνεῦμα ἀπὸ ὑψίστων». (Σ. Σολ. 9, 12).

3) Οἱ ἐν καμίνῳ τοῦ πυρὸς 3 παῖδες.

Ὁ ἐξαιρετός διορισμός τοῦ Δανιὴλ καὶ τῶν 3 παιδῶν διηγεῖρε τὸν φθόνον τῶν ἄλλων αὐλικῶν, οἵτινες ἐζήτουν ἀφορμὴν νὰ καταστρέψωσιν αὐτούς καὶ εὐρέθη αὕτη. Ὁ Ναβουχοδονόσορ κατεσκεύασεν ἀνδριάντα χρυσοῦν μέγαν καὶ προσεκάλεσεν ὅλους τοὺς ἐπιφανεῖς νὰ παρευρεθῶσι κατὰ τὰ ἐγκαίνια καὶ διέταξε διὰ κήρυκος· «Ἄμα ἀκούσητε τὸν ἦχον τῶν σάλπιγγων νὰ πέσητε καὶ προσκυνήσητε τὴν εἰκόνα, ἣν ἔστησεν ὁ βασιλεὺς. Ὅστις δὲ δὲν προσκυνήσῃ αὐτήν, θά ριφθῇ εἰς κιομένην καμίνον ζῶν». Οὐδεὶς ἐτόλμησε νὰ παρακούσῃ, μό-

νον οἱ τρεῖς ἀξιωματικοὶ ὁ Ἀνανίας, Ἀζαρίας καὶ Μισαήλ δὲν ὑπήκουσαν, διότι δὲν ἠθέλησαν νὰ παραβῶσι τὸν θεῖον νόμον καὶ προσκυνήσωσι τὸ εἰδωλον. Ὁ βασιλεὺς μαθὼν τοῦτο ὀργίσθη πολὺ καὶ προσεκάλεσεν αὐτοὺς ἐνώπιόν του καὶ εἶπεν· « Ὑμεῖς ἀνόητοι, ἐτολήμασθε νὰ μὴ προσκυνήσητε τὴν εἰκόνα μου· θὰ διατάξω αὐθωρεὶ νὰ ρίψωσιν ὑμᾶς εἰς τὴν καιομένην κάμινον καὶ τότε θὰ ἰδῆτε, τίς Θεὸς θὰ σώσῃ ὑμᾶς ἀπὸ ἐκεῖ. » Οὗτοι ἔχοντες πίστιν καὶ ἐλπίδα ἀκράδαντον εἰς τὸν Θεὸν εἶπον μὲ σέβας· « Βασιλεῦ, δὲν δυνάμεθα νὰ δώσωμεν ὑπόσχεσιν ὅτι θὰ ὑπακούσωμεν. Ὁ Θεός, ὃν λατρεύομεν, δύναται νὰ προφυλάξῃ ἡμᾶς ἀπὸ τῶν φλογῶν τῆς καμίνου· ἡμεῖς αὐτὸν μόνον προσκυνοῦμεν καὶ λατρεύομεν. Ὁ Ναβουχοδονόσορ ὀργισθεὶς διέταξε νὰ ρίψωσιν αὐτοὺς δεδεδμένους εἰς τὴν κάμινον. Ριφθέντες δὲ οἱ 3 οὗτοι παῖδες οὐδὲν κακὸν ἔπαθον, διότι ἄγγελος Κυρίου καταβάς ἐξ οὐρανοῦ ἐκάλυψε τὴν δύναμιν τοῦ πυρός τοῦ νὰ βλάψῃ αὐτούς, οἵτινες ἐν μέσῳ τῶν φλογῶν δοξολογοῦντες τὸν Θεὸν ἔψαλλον ὕμνους. Ὁ Ναβουχοδονόσορ δὲ ἐπίστευσε τὴν εἰδήσιν καὶ ἔλθων μόνος εἶδε τότε εἰς τὴν κάμινον 4 παῖδας ἀντὶ 3, φοβηθεὶς δὲ διέταξε νὰ ἐξέλθωσι καὶ τότε μετ' ἀπορίας εἶδεν ὅτι οὐδὲ θριξί τῆς κεφαλῆς των ἐλάη. Ὁ ἀγέρωχος δορυκτῆτωρ ὠμολόγησε τότε, ὅτι ὁ Θεὸς τοῦ Ἰσραὴλ εἶναι μέγιστος τῶν θεῶν. εἰπὼν· « Ἐδόλογητός ὁ Θεὸς τῶν τριῶν παιδῶν, οὐδεὶς νὰ μὴ βλασφημήσῃ εἰς αὐτούς, ἄλλως θὰ θανατωθῆ ». Μετὰ ταῦτα ἐτίμησεν αὐτοὺς καὶ ἀνύψωσεν εἰς μεγάλα ἀξιώματα.

Παρατηρήσεις. Ὁ ἔχων πίστιν ἀληθῆ οὐδεμίαν τιμωρίαν πρέπει νὰ φοβῆται. Διὰ τὴν πίστιν τῶν ἐτιμήθησαν αἰωνίως οἱ μάρτυρες τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ. Ὑπὲρ τῆς ὀρθοδόξου ἡμῶν πίστεως πρέπει καὶ τὴν ζωὴν μας νὰ θυσιάζωμεν καὶ ὁ Θεὸς θὰ μᾶς ἀνταμειψῇ. Καὶ σήμερον ἀκόμη ἡ ἐκκλησία ἡμῶν ὕμνεῖ τοὺς τρεῖς παῖδας· « Ἐῶς θανάτου ἀγώνισαι περὶ τῆς ἀληθείας, καὶ Κύριος ὁ Θεὸς πολεμήσει ὑπὲρ σου ». (Σοφ. Σειρ. 4, 28). — « Δάκκον ὄρυξε καὶ ἀνέσκαψεν αὐτόν, καὶ ἐμπεσεῖται εἰς βόθρον, ὃν εἰργάσατο ». (Ψαλμ. 7, 15).

ΣΗΜ. Τὰ συμβάντα τοῦ Ἰσραὴλ ὁμοῦ καὶ τὰ τοῦ Ἰουδα, τὴν ἀνάληψιν τοῦ Ἥλιου εἰς τοὺς οὐρανοὺς, τὴν διαδοχὴν τῶν βασιλέων, τὴν εἰς Ἀσσυρίαν αἰχμαλωσίαν τῶν 10 φυλῶν τοῦ Ἰσραὴλ καὶ τὴν τοῦ Ἰουδα.

εις Βαβυλῶνα, τὰ περὶ τῶν τριῶν παίδων, διηγείται τὸ Δ' Βασιλειῶν καὶ ὁ προφήτης Δανιὴλ.

4 . Δανιὴλ ἐρμηνεύει λέξεις μυστηριώδεις.

Τὸν Ναβουχοδονόσορα διεδήχθη ὁ υἱὸς τοῦ Βαλτάσαρ, ὅστις διήλθε τὸν βίον εἰς παντὸς εἶδους ἡδονᾶς καὶ ἀκολασίας. Εἰς τὴν ἀκμὴν τῆς μέθης εὐρεθεὶς ἐσπέραν τινά, κατὰ τὴν ὁποίαν εἶχε δεῖπνον εἰς 1000 μεγιστᾶνας αὐτοῦ, διέταξε καὶ ἔφερον ἐπὶ τῆς τραπέζης τὰ χρυσοῦ καὶ ἀργυροῦ σκεύη, τὰ ὅποια εἶχε λάβει ὁ πατήρ του ἐκ τοῦ ναοῦ τῆς Ἱερουσαλῆμ· ἐπινον δὲ ἀπ' αὐτῶν πάντες· τότε δὲ ἔλαμψε πάλιν ἡ σοφία τοῦ Δανιὴλ, διότι ἠρμήνευσε τὰς ἐπὶ τοῦ τοίχου διὰ σκιᾶς χειρὸς ἀνθρώπου γραφείσας ἐν τῇ ὥρᾳ τοῦ δείπνου ἐκείνου, λέξεις «*Μανή, Θεκέλ, Φαρές*», τὰς λέξεις τύχτας προσκληθέντες σοφοὶ καὶ μάγοι δὲν ἠδυνήθησαν νὰ ἐρμηνεύσωσι· προσκληθεὶς δὲ καὶ ὁ Δανιὴλ εἶπεν, ὅτι αὐταὶ σημαίνουσι· «*Ἐμετροῦθη, ἐξυγίσθη καὶ διενεμήθη ἡ βασιλεία τοῦ Βαλτάσαρ*» καὶ προαγγέλλουσι τὸν θάνατόν του καὶ τὴν καταστροφὴν τῆς Βαβυλῶνος. Καὶ πράγματι τὴν ἰδίαν νύκτα ὁ Δαρεῖος ἐκυρίευσεν τὴν Βαβυλῶνα καὶ ἐφόνευσεν τὸν Βαλτάσαρ καὶ παρέλαθε τὴν βασιλείαν.

5 . Ὁ Δανιὴλ ἐν τῷ λάκκῳ τῶν λεόντων.

Οἱ Ἰουδαῖοι ἐχαιρέτισαν τὸν κατακτητὴν τῆς Ἀσίας ὡς ἴδιον αὐτῶν ἐλευθερωτὴν. Δαρεῖος ὁ Μῆδος κατακτήσας τὴν Βαβυλῶνα, κατέστησεν ἄρχοντα τὸν Δανιὴλ, εἰς ὃν ἔπρεπε νὰ δίδωσι λόγον οἱ ἄλλοι. Τοῦτο δὲ διήγειρε τὸν φθόνον τῶν ἄλλων, διὸ καὶ ἐπεβουλεύετο ὁ Δανιὴλ ὁ Δαρεῖος ἐν τῇ ἀλαζονείᾳ του καὶ ἐπὶ τῆ συμβουλῇ τῶν ἐχθρῶν τοῦ Δανιὴλ ἐξέδωκε προσταγὴν, ὅστις ἐπὶ τριακόνα ἡμέρας ζητήσῃ τι παρ' ἄλλου ἢ ἀπὸ τοῦ βασιλέως θά ριφθῇ εἰς τὸν λάκκον τῶν λεόντων. Ὁ Δανιὴλ, ἂν καὶ ἀνετρέχη εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ Ναβουχοδονόσορος, ἐτήρησε τὴν πίστιν τῶν πατέρων του, ἠξέυρων δ' ὅτι οὐδεὶς βασιλεὺς ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ἐμποδίσῃ τὴν λατρείαν τοῦ Θεοῦ τοῦ κόσμου, ὑπῆγεν εἰς τὴν οἰκίαν του, τῆς ὁποίας τὰ παράθυρα ἔβλεπον πρὸς τὴν Ἱερουσαλῆμ καὶ ἀπὸ ἐκεῖ προσήυχετο τρεῖς τῆς ἡμέρας. Πληροφορηθεὶς τοῦτο ὁ βασιλεὺς παρὰ τῶν ἐχθρῶν τοῦ

Δανιήλ ὀργίσθη, καὶ διέταξεν εὐθὺς νὰ ρίψωσιν αὐτὸν ἐν τῷ λάκκῳ τῶν λεόντων. Ἐσκέπασαν δὲ τὸ στόμιον τοῦ λάκκου διὰ μεγάλου λίθου καὶ ἐσφράξισε παρῶν ὁ ἴδιος αὐτόν, διὰ νὰ μὴ τολμήσῃ τις ν' ἀνοιξῆ. Τὴν νύκτα δ' ὅμως μετενόησεν ὁ βασιλεὺς καὶ δὲν ἐκοιμήθη· ἦλθε δὲ λίαν πρωτὶ, ἵνα κλαύσῃ τὸν Δανιήλ, ἀλλὰ τί βλέπει μετ' ἐκπλήξεως καὶ θαυμασμοῦ, τὸν Δανιήλ νὰ καθίηται ἀτάραχος μετὰ τῶν ἀγρίων θηρίων, τὰ ὅποια ἦσαν νηστικά καὶ πειναλέα ἀπὸ ἡμερῶν ἐπίτηδες. Ὁ βασιλεὺς ἄμα εἶδε τὸ παράδοξον θαῦμα, ἐφώναξε· «Θεὸ τοῦ Δανιήλ! μέγας εἶσαι· Θεὸς ἄλλος δὲν ὑπάρχει πλὴν σοῦ». Καὶ ἀμέσως διέταξε νὰ ἐκβάλωσι τὸν Δανιήλ ἐκ τοῦ λάκκου τῶν λεόντων καὶ ρίψωσιν ἀντ' αὐτοῦ τοὺς ραδιούργους καὶ ἐχθροὺς τοῦ Δανιήλ. Μόλις δ' ἔρριψαν αὐτοὺς ἀμέσως τὰ θηρία κατεσπάραξαν αὐτούς.

Παρατηρήσεις. Ὁ Θεὸς πάντοτε προστατεύει τοὺς πιστοὺς τοῦ ἀπὸ τὰς ἐπιβουλάς τῶν ἐχθρῶν τῆς πίστεως. «Ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ Θεὸς τοῦ σώζειν καὶ τοῦ Κυρίου αἱ διέξοδοι ἐκ τοῦ θανάτου». (Ψαλ). — «Εἰ ὁ Θεὸς μεθ' ἡμῶν, τίς καθ' ἡμῶν». (Ρωμ. 8, 31). — «Ἐπὶ τῷ Θεῷ ἠλπίσα, οὐ φοβήσομαι, τί ποιήσει μοι ἄνθρωπος;» (Ψαλ 35, 11).

Ζ' ΠΕΡΙΟΔΟΣ

Ἐπάνοδος ἐκ τῆς αἰχμαλωσίας.

Ἐπάνοδος Ἰουδαίων.

Πολλοὶ τῶν ἐν αἰχμαλωσίᾳ ζώντων ἐπόθουν τὴν Ἱερουσαλήμ, πολλοὶ δ' ἐλυσιθέντες ἐκ τῶν ἐπιγείων ἀγαθῶν προσεκολληθήσαν εἰς τοὺς ἀλλοφύλους. Ἀπ' οὗ δὲ το κράτος τῶν Βαβυλωνίων περιήλθεν εἰς τὸν Κύρον βασιλέα τῶν Περσῶν, παρήγγειλεν οὗτος· «ὅσοι τῶν Ἰουδαίων θέλουσι, δύνανται νὰ ἀναβῶσιν εἰς Ἱερουσαλήμ, καὶ οἰκοδομήσωσι τὸν οἶκον τοῦ Θεοῦ Ἰσραὴλ· ὅσοι δὲ δὲν θέλουσιν, ὀφείλουσι νὰ συνδράμωσιν αὐτοὺς εἰς τοῦτο». Μετὰ ἑπτὰ μῆνας ἐπέστρεψαν 50000 περίπου, λαβόντες καὶ 5,411 ἱερὰ σκεύη χρυσοῦ καὶ ἀργυροῦ, τὰ ὅποια ὁ Ναβουχοδονόσορ εἶχεν ἀφαιρέσει κυριεύσας τὴν Ἱερουσαλήμ. Τότε οἱ μιγάδες Σαμακρείται ἐζήτησαν νὰ λάβωσι μέρος εἰς τὴν ἀνοικοδόμησιν τοῦ

Ναού, ἀλλ' ἀπεκρούσθησαν ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων ὡς εἰδωλολάτρη, ἀνηγέρθη ὁ ναὸς ἀλλ' ὑποδείστειρος τοῦ πρώτου. Ὁ Νεεμίης λαβὼν ἄδειαν παρὰ τοῦ βασιλέως Ἀρταξέρξου τοῦ Μεκρόχειρος ἀνωκοδόμησε τὰ τεῖχη. Ὁ Ἐσδρας ὁ ἱερεὺς ἔλθων καὶ αὐτὸς ἀνέγνωσεν εἰς τὸν λαὸν τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ. «Καὶ ἠύλογησεν Ἐσδρας, Κύριον τὸν Θεὸν Σαβαώθ,» καὶ ἐπεφώνησεν ὅλον τὸ πλῆθος· «Ἀμήν». Ἡ ἡμέρα αὕτη εἶναι ἅγια τῷ Κυρίῳ καὶ πάντες ἔκλειον, ἀκούσαντες τὰ τοῦ νόμου.

Παρατηρήσεις. «Ἐξεζήτησα τὸν Κύριον καὶ ἐπήκουσέ μου καὶ ἐκ πασῶν τῶν θλίψεών μου ἐρρούσατο». (Ψαλ. 33, 5).

ΣΗΜ. Τὰ τοῦ Νεεμίου ἔγραψεν αὐτὸς οὗτος, ὅστις ἐξῆν 454 π. Χ. Τα τῆς ἀνοικοδομήσεως τοῦ ναοῦ καὶ τῶν τευχῶν τῆς πόλεως ἴσθωρει ἡ ἅγια Γραφή εἰς τὸ βιβλίον τὸ λεγόμενον Ἐσδρας ὁ ἱερεὺς.

Η΄ ΠΕΡΙΟΔΟΣ

Ἡ τῶν Μακκαβαίων.

1. Ἀντίοχος καὶ μάρτυρες διωγμῶν.

Ἀντίοχος ὁ ἐπιφανὴς καταλαβὼν τὴν Αἴγυπτον, ἀνέβη εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ καὶ ἐκυριεύσεν αὐτήν (170 π. Χ.). Ὁ Ἀντίοχος ἦτο ἀνθρωπος σκληρὸς καὶ ἀπορραϊσμένος νὰ καταστρέψῃ τὴν θρησκείαν τῶν Ἑβραίων, ἠνάγκασεν αὐτοὺς νὰ προσφέρωσι θυσίαν εἰς τοὺς θεοὺς τῶν Ἑλλήνων καὶ ὁ ναὸς τῶν ἐγένετο καταγῶγιον ἀκολασίας. Πολλοὶ τῶν Ἑβραίων φοβηθέντες τὸν σκληρὸν διωγμὸν τοῦ Ἀντιόχου προσεκύνησαν, ἄλλοι δ' ὅμως εὐσεβεῖς προετίμησαν τὸν θάνατον παρὰ νὰ ἀρνηθῶσι τὴν θρησκείαν τῶν πατέρων καὶ ἐμάρτυρησαν ἡρωϊκῶς ὑπὲρ τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ, καὶ ἡρωϊκῶς ὑπέστησαν ἄνδρες, γυναῖκες, νέοι καὶ γέροντες τὰ σκληρότερα μαρτύρια· δὲν ἐδειλιάζον οὐδὲ ὅταν ἐβλεπον ὅτι οἱ δῆμοι ἐξέσχιζον ἢ ἔκλειον τὰς σάρκας αὐτῶν. Μεταξὺ τούτων ἦτο 1) ὁ Ἐλεάζαρ, εὐσεβὴς καὶ σεβῆσμιος γέρον 90 ἐτῶν. Οὗτος ἀρνούμενος νὰ φάγῃ ὕειον κρέας καὶ ἀνηλεῶς δερόμενος ἐφώνάζε ἐπικαλούμενος τὸν Θεόν. Ἀπέθανε δὲ μάρτυς βασανιζόμενος ὑπὲρ τῆς πίστεως· 2) ἡ Σολομονή καὶ οἱ 7 παῖδες ἐμίμηθησαν τὸν Ἐλεάζαρ καὶ οὗτοι δὲν ἔ-

στερξαν νὰ λατρεύσωσι τὰ εἰδωλα καὶ νὰ φάγωσιν ὕειον κρέας. Ὁ Ἀντίοχος διέταξε καὶ ἐξεργίζωσεν τὴν γλώσσαν τοῦ μεγαλειτέρου ἐνώπιον τῶν ἄλλων· ἔπειτα νὰ ἐκδώσῃ καὶ κόψωσι χεῖρας καὶ πόδας, ὕστερον νὰ ἐψήσωσιν αὐτὸν εἰς ἐσχάρον· μετὰ ταιούτου θάνατον τοῦ πρώτου ἐθνικτῶν ὁ δευτέρος, μετὰ τὸν τοῦ δευτέρου ὁ τρίτος καὶ οὕτω κλεξῆς μέχρι τοῦ μικροτέρου. Τοῦτον ἔλαβεν ὁ βασιλεὺς Ἀντίοχος ἰδιαιτέρως καὶ προσεπέθηκε νὰ δελεάσῃ δι' ὑποσχέσεων, τιμῶν, χρημάτων, ἀξιοματῶν νὰ πείσῃ νὰ ἀλλάξῃ τὴν πίστιν αὐτοῦ· ἀλλ' αὐτὸς δὲν μετεπέστη. Ἡ μήτηρ δὲ ἐνεθάρρυνε τὸ τέκνον τῆς νὰ ἔχῃ ἐλπίδα εἰς τὸν Θεόν καὶ αὐτὸς ἦλ τὸν ἀνταμείψῃ. «Τί περιμένετε ἔτι ;» εἶπεν οὗτος πρὸς τοὺς δημίους, μετὰ τοὺς λόγους τῆς μητρὸς. Ὁρμισθεὶς ὁ βασιλεὺς διέταξεν αὐστηρότερα βασκανιστήρια καὶ νὰ ρίψωσι τὴν μητέρα εἰς τὸ πῦρ.

Παρατηρήσεις. Ἡ ἀφοσίωσις εἰς τὸν Θεόν γενεῶν θάρρος καὶ ἀφοβίαν. Λαμπρὸν παράδειγμα ἀληθοῦς πίστεως καὶ ὑπεμονῆς καὶ γενναιοψυχίας ἐγένετο ὁ Ἐλεάζαρ καὶ ἡ Σολομονή.—«Μὴ φοβησθε ἀπὸ τῶν ἀποκτεινόντων τὸ σῶμα, τὴν δὲ ψυχὴν μὴ δυναμένων βλάψαι». (Ματ. 5, 28).— «Καὶ ἔσεσθε μισούμενοι ὑπὸ πάντων διὰ τὸ ὄνομά μου». (Ματθ. 10, 22).— «Γρηγορεῖτε, στήκετε ἐν τῇ πίστει, ἀνδρίζεσθε, κραταιοῦσθε» (Α'. Κορ. 16, 13).

2. Ματθαίος ὁ Μακκαβαῖος.

Οἱ διωγμοὶ τοῦ Ἀντίοχου ἠνάγκασαν καὶ τὸν Ματθαίαν, ὅστις ἦτο εὐσεβὴς ἱερεὺς καὶ εἶχε 5 υἱούς, ν' ἀναχωρήσῃ ἐκ τῆς Ἱερουσαλήμ. Διαρρήξας ὁ Ματθαίας καὶ οἱ υἱοὶ αὐτοῦ τὰ ἱμάτιά των, ἐνεδύθησαν σάκκους καὶ ἐπένησαν πολὺ· ἀναχωρήσας δὲ οὗτος ἀπὸ τῆς Ἱερουσαλῆμ ἦλθεν εἰς μικρὰν τινα πόλιν, καὶ ἔστησε τὴν λατρείαν τοῦ Θεοῦ. Τοῦτον ἠκολούθησαν καὶ οἱ 5 υἱοὶ αὐτοῦ Ἰωάννης, Σίμων, Ἰούδας ὁ Μακκαβαῖος ἐπικαλούμενος, Ἰωνάθαν καὶ Ἐλιάζαρ.

Ὁ Ἀντίοχος ἔλεγε πρὸς τὸν Ματθαίαν, ζητῶν νὰ πείσῃ αὐτὸν ὑποσχόμενος αὐτῷ τιμὰς καὶ δῶρα· «Σὺ εἶσαι ὁ πρῶτος καὶ ἐνδοξότατος τῆς πόλεως· ἔχεις πολλοὺς υἱοὺς καὶ συγγενεῖς· νὰ δειχθῆς σὺ πρῶτος, καθὼς ἔκαμαν ὅλα τὰ ἔθνη, ὅτι ὑπακούεις εἰς τὸν βασιλεῖα· ὁ

βασιλεὺς θὰ εἶναι φίλος σου καὶ θὰ σὲ ἀνυψώσῃ εἰς τιμὰς καὶ δῶρα, χρυσὸν καὶ ἄργυρον θὰ σοῦ δώσῃ». Ὁ Ματθαίας εἶπε μὲ μεγάλην φωνήν· «Καὶ ἐὰν καὶ ὅλα τὰ ἔθνη ὑπακούσωσι καὶ ἀφήσωσι τὴν πίστιν των, ἐγὼ ὅμως καὶ οἱ υἱοὶ μου καὶ οἱ συγγενεῖς θὰ μείνωμεν πιστοὶ εἰς τὸν Θεὸν καὶ τὰς ἐντολάς αὐτοῦ». Τότε ἔστειλε κατ' αὐτοῦ καὶ τῶν συναθροισθέντων στρατῶν (168 π. Χ.), ὅστις ἐνίκησε τούτους, διότι δὲν ἠθέλησαν νὰ βεβηλώσωσι τὸ Σάββατον. Μετὰ τὸ πάθημα τοῦτο ἀπεφάσισαν νὰ πολεμήσωσι καὶ ἐν ἡμέρᾳ Σαββάτου· τότε τὸ στράτευμα τοῦ Ματθαία κατέστρεψε τοὺς βωμοὺς τῶν εἰδώλων. Ὁ Ματθαίας γέρων ἤδη καὶ σεβάσιμος, προιδὼν τὸν θάνατον αὐτοῦ, προσεκάλεσε τοὺς υἱοὺς του καὶ ἔδωκε συμβουλὰς, ἀνεκάλεσε δὲ τὴν ἱστορίαν τῶν πατέρων καὶ εἶπε· «Λάβετε δόξαν μεγάλην καὶ ἀποθανάτισατε τὸ ὄνομά σας. Ὁ Ἀβραάμ ἐδοκιμάσθη, ἀλλ' εὐρέθη πιστὸς εἰς τὴν πίστιν του· ὁ πάγκαλος Ἰωσήφ φυλάξας τὰς ἐντολάς τοῦ Θεοῦ ἐν μέσῳ πολλῶν πειρασμῶν ἔγεινε Κύριος ὅλης τῆς Αἰγύπτου· ὁ Ἰησοῦς τοῦ Ναυῆ ἐκτελέσας τὸ παράδειγμα τοῦ Κυρίου ἔγεινε πρῶτος κριτῆς τοῦ Ἰσραὴλ· ὁ Χαλέβ δώσας μαρτύριον ὑπὲρ ἐλευθερίας ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ ἔλαβεν ἰδιαιτέραν κληρονομίαν γῆς. Ὁ Δαβὶδ ἐν τῷ ἔλεει αὐτοῦ ἐκληρονόμησε βασιλικὸν θρόνον· Ἡλίας ὁ Θεσβίτης, ζηλωτὴς ἐνθερμος τοῦ νόμου, ἀνελήφθη εἰς τὸν οὐρανὸν ἐπὶ πυρίνου ἄρματος· ὁ Ἀνανίας, Ἀζαρίας, καὶ Μισαήλ ἔχοντες πεποιθῆσιν εἰς τὸν Κύριον ἐσώθησαν ἐκ τῶν φλογῶν· ὁ Δανιὴλ διὰ τὴν ἀθωότητά του ἐσώθη ἐν τῷ λάκκῳ ἐκ τοῦ στόματος τῶν λεόντων. Οὕτως ἐξετάσατε τὴν ἱστορίαν καὶ μὴ φοβεῖσθε ἀπὸ τὰς ἀπειλὰς τῶν ἀσεβῶν. Ὅθεν, τέκνα μου, μὴ φοβεῖσθε, ἔχετε θάρρος καὶ ἀνδρίζεσθε ὑπὲρ τοῦ νόμου τοῦ Θεοῦ, καὶ τότε θὰ δοξασθῆτε.» Συνέστησε νὰ πειθωνταὶ εἰς τὸν Συμεῶν, νὰ ἔχωσι καὶ τὸν Ἰουδαὺν ἀρχηγόν εἰς τὸν πόλεμον. Μετὰ τοῦτο ὁ Ματθαίας ἠλόγησε τοὺς υἱοὺς του καὶ ἀπεκοιμήθη ἐν εἰρήνῃ, ἔκλαυσε δὲ ὅλος ὁ λαὸς Ἰσραὴλ.

Παρατηρήσεις. Εὐτυχεῖς οἱ ἀποθνήσκοντες ἐν Κυρίῳ. Τὰ τέκνα ὀφείλουσι νὰ ἀκολουθῶσι τὸ καλὸν παράδειγμα τῶν γονέων, ὅταν μάλιστα τοῦτο ἀφορᾷ εἰς τὴν πιστὴν τήρησιν τῆς πίστεως καὶ τῆς πρὸς

τὸν Θεὸν ἀγάπης. — «Τὸν ἀγῶνα τὸν καλὸν ἠγωνίσαι, τὸν δρόμον τετέλεκα, τὴν πίσιν εἰήρηκα· λοιπὸν ἀπόκειται μοι ὁ τῆς δικαιοσύνης στέφανος, ὃν ἀποδώσει ὁ Κύριος ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ ὁ δίκαιος κριτής». (Β' Τιμοθ. 4, 78).

3. Ἰούδας ὁ Μακκαβαῖος.

Ὁ Ἰούδας ὁ Μακκαβαῖος, ὢν πιστὸς εἰς τὸν Θεόν, εἶχεν ἕξοχον ἠρωϊσμόν καὶ κατώρθωσε, βοηθούμενος ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν καὶ τῶν ἀκολουθησάντων τὸν πατέρα αὐτοῦ, νὰ νικήσῃ τοὺς ἐχθροὺς εἰς τρεῖς μάχας (Α' Μακκ. 3-5), καὶ νὰ ἐπανακτήσῃ τὴν Παλαιστίνην. Καταλαβὼν δὲ τὴν Ἱερουσαλὴμ καὶ τὴν Ἀκράν, ἐκαθάρισε τὸν ναὸν διὰ διαφόρων θρησκευτικῶν τελετῶν ἀπὸ τοῦ μόλυσμα τῶν εἰδωλῶν καὶ καθιέρωσε τὴν λατρείαν πάλιν τοῦ ἐνός Θεοῦ, ἐποίησε τὰ σκεύη τὰ ἅγια καὶ καθελὼν τὸ ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ ἱεροῦ θυσιαστήριον ὑποδόμησε νεὸν (164 π. Χ.) καὶ ἐτέλεσε πανηγυρικῶς τὰ ἐγκαίνια καὶ ἀνεκνήρυχθη ὁ Ἰούδας ἀρχιερεὺς.

Ὁ Ἀντίοχος ἠθέλησε μόνος νὰ ἐκστρατεύσῃ κατὰ τῶν Ἰουδαίων, ἀλλὰ νοσήσας ἀπέθανεν ἐκ βαρείας νόσου, μεταμεληθεὶς δι' ὅσα ἔπραξε κατὰ τῆς Ἱερουσαλὴμ.

Παρατηρήσεις. «Ἐτοιμοὶ ἀποθνήσκειν ἔομεν ἢ πατρῶους νόμους παραβαίειν».

4. Διάδοχος τοῦ Ἰούδα καὶ ἐπέμβασις τῶν Ρωμαίων.

Ὁ Ἰούδας συνεμάχησε μετὰ τῶν Ρωμαίων. Τὸν Ἰούδα διεδέχθη ὁ Ἰωνάθαν ὁ ἀδελφός του· τοῦτον διεδέχθη ὁ Σίμων, συνετός καὶ ἀνδρεῖος ὢν, ἠλευθέρωσε τὴν πατρίδα ἀπὸ τοῦ ζυγοῦ τῶν Συρίων. Οἱ Ρωμαῖοι «ἠδύκησαν νὰ εἶναι ὁ Σίμων ἡγούμενος καὶ ἀρχιερεὺς εἰς τὸν αἰῶνα, ἕως τοῦ ἀναστῆναι προφήτην πιστόν» (τῷ 140 π. Χ.). Τὸν Σίμονα διεδέχθη ὁ περισωθεὶς υἱός του Ἰωάννης ὁ Ὑρκανὸς Β', ὃν διεδέχθη ὁ υἱός του Ἀριστόβουλος, ἀνὴρ ἀσεβής καὶ ἀνόσιος· καὶ τοῦτον διεδέχθη ὁ Ἀλέξανδρος. Ἔνεκα τῶν ἐσωτερικῶν ἐριδῶν καὶ σπαραγμῶν προεκλήθη ἡ ἐπέμβασις τῶν ἐν Συρίᾳ Ρωμαίων. Ἐπιστὰς δὲ τότε ὁ Πομπήϊος, ἐκυρίευσε τὴν Ἱερουσαλὴμ· τότε ἤρχισαν

οί στρατιῶται τὴν στρατὴν τῶν ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ Ἱεροῦ εὐφρεθέντων καὶ περὶ τὰς 12 χιλ. ἐθελούτων ἐκ τῶν Ἰουδαίων. Ὁ Πομπήιος ἔθηκε νόμους εἰς τοὺς Ἑβραίους, ἐπέβαλε φόρους εἰς πᾶσαν τὴν Ἰουδαίαν, διορίσας ἑπαρχὸν αὐτῆς τὸν Σκαῦρόν, τὸν δὲ Ὑρκανὸν τὸν Β' κατέστησεν ἀρχιερέα (63 π. Χ.). Βραδύτερον ἔλθων εἰς Ρώμην ὁ Ἡρώδης τῆ ἐνεργείᾳ τοῦ Ὀλταβίου καὶ Ἀντωνίου, ἀνηγορεύθη διὰ δόγματος τῆς συγκλήτου βασιλεὺς τῆς Ἰουδαίας. Ὁ λαὸς ὅμως ἐμίσει τὸν Ἡρώδη, διότι ἐπεβλήθη ὑπὸ τῶν Ρωμαίων. Ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Ἡρώδου τούτου, ὅστις ἐπεκλήθη μέγας, διετάχθη ἡ πρώτη ἀπογραφὴ τοῦ Ἰουδαϊκοῦ λαοῦ κατὰ τὸ δόγμα τοῦ Καίσαρος καὶ ἐγεννήθη ἐκ πνεύματος ἁγίου καὶ Μαρίας τῆς Παρθένου ἐν Βηθλεὲμ τῆς Ἰουδαίας ὁ Σωτὴρ τοῦ κόσμου, ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ¹

Ὁ Πλάστης.

Ὁ Πλάστης μὲ σοφίαν
ὁ πλάστης μὲ στοργὴν
ὄραϊαν θαυμασίαν
ἐποίησε τὴν γῆν.

Καὶ τίς νὰ μὴ θαυμάσῃ
θαλάσσας, ποταμούς,
λειμῶνας, λίμνας, δάση,
κοιλιάδας καὶ δρυμούς ;

Τὰς ἄκρας τῶν ὀρέων
κοσμεῖ χιῶν λευκή,
τῶν δένδρων, τῶν ἀνθέων,
ἢ ὄψις θελκτικὴ.

Ἄνατολὴ καὶ Δύσις,
ἀστέρες ἐκλαμπεῖς,

εἰκὼν λαμπρὰ ἐπίσης
καὶ μεγαλοπρεπής.

Ὁ Θεός.

Ποῖος κάμνει τὰ φυτὰ
καὶ διατηρεῖ αὐτά,
κ' ἐκ τοῦ ὕψους τὴν αὐγὴν
χύνει δρόσον εἰς τὴν γῆν ;

Ποῖος σπεῖρει εἰς τὰ βουνὰ
τάνθη τὰ ἑαρινά,
καὶ τὸν κῆπον τὸν ξηρὸν
κάμνει πάλιν ἀνθηρὸν ;

Μάθε, τέκνον, μάθε, τίς
εἶναι μόνος ποιητής,
εἶν' ἐκεῖνος, ποῦ ἐκεῖ
εἰς τὰ ὕψη κατοικεῖ.

1. Ἐπειδὴ κατὰ τὴν ἐκτύπωσιν ἕμενον σελίδες κεναί, συμπληρώθησαν αὐταὶ διὰ διδακτικῶν ποιημάτων, σχέσιν ἔχοντων πρὸς τὸ μάθημα.

Τὸ δ τε ρ έ ω μ α .

Εὐφραίνου, ὦ ψυχὴ μου, τῆς κτίσεως τὰ κάλλη·
ἡ γῆ θαυμάτων πλήρης ἐνώπιόν μου θάλλει.
Κι' ἂν τῆς νυκτὸς ὁ πέπλος ἐπὶ μικρὸν τὰ κρύψη,
πληθὺς θαυμάτων νέων γεννᾶται εἰς τὰ ὕψη.
'Ο μέγας Γαλαξίας, ὡσὰν πλατεῖα ζώνη,
ἐκ πέρατος εἰς πέρας τοὺς οὐρανοὺς κυκλώνει,
Σπόρος πυκνὸς καὶ ἄστρον φυταλιὰ μεγάλη,
ἐξ ἧς ὁ Πλάστης κότμους διηνεκῶς ἐκβάλλει.
'Ω οὐρανέ, ὦ κάλλος, αἰώνιον, ἀρχαῖον,
ἀείποτε νεάζον, ἀείποτε ἀκμαῖον.
'Ο τύπος τῶν δακτύλων τοῦ Πλάστου εἰς σέ μόνον
ἀνέπαφος τηρεῖται δι' ὄλων τῶν αἰώνων.

'Ο 'Αδάμ καὶ ὁ Παράδεισος.

'Ο Θεὸς εἰς ἐξ ἡμέρας
ἔπλασε τὸν κόσμον ὅλον,
Χέρσον, ὕδωρ, καὶ ἀστέρας
καὶ τοῦ οὐρανοῦ τὸν θόλον.

Τὰ πτηνὰ καὶ τὰ χερσαῖα
καὶ τὰ ζῶα τῶν ὑδάτων.
Ποῖα γένεσις ὥρατα,
πλήρης θαυμασῶν πλασμάτων!

Τέλος ἐ 'Αδάμ ἐφάνη,
ἔργον τῶν χειρῶν τοῦ Πλάστου,
Καὶ τὴν ὑπαρξίν λαμβάνει
ἡ γυνὴ ἐκ τῆς πλευρᾶς του.

Εἰς αὐτοὺς πρὸς κατοικίαν
ὁ Παράδεισος ἐδόθη
Καὶ τὸ ζεῦγος μ' ἀφθονίαν
θειῶν δώρων ἡξιώθη.

Σωτηρία τοῦ ἀνθρώπου.

Θαυμαστή Θεοῦ σοφία
ἀγιότης καὶ ἰσχύς,
φέρουσιν ἐν ἀρμονίᾳ
σωτηρίαν τῆς ψυχῆς!

'Εφαγον 'Αδάμ καὶ Εὔα
τὸν παράνομον καρπὸν,
κι' αἷμα εἰς θνητοῦ τὴν φλέβα
ἔρρευσε ἀμαρτωλόν.

'Ο κατακλυδμός.
Στρέφει τὸ βλέμμα ὁ Θεὸς
ἐπὶ τοῦ κόσμου πάλιν
Καὶ εἶδε πᾶς τῆς γῆς λαός,
χωρὶς καρδίας καὶ νοός,
λυσσᾶ εἰς τὴν κραιπάλην.

Δόξα εἰς Θεὸν τὸν ζῶντα,
ὅτι πρὸς συμβιβασμόν,
τὸν ἐπὶ σταυροῦ παθόντα
ἔπεμψεν ἡμῖν υἱόν.

Νόμον δ' οὗτος ἐκπληρώσας
δὲν παρέβημεν ἡμεῖς,
Θάνατον ὑπέστη δώσας
πλήρες λύτρον τῆς ψυχῆς.

'Ο ποιητὴς τῶν πάντων.
Τῶν χειρῶν σου ἔργον εἶναι,
ὦ Θεέ, ὁ κόσμος ὅλος,
ὄρη, ποταμοὶ καὶ κρήναι
καὶ τοῦ οὐρανοῦ ὁ θόλος.

Παρήλθεν ὄλος αἰὼν εἰς,
καὶ πάλιν βλέπει κάτω·
Δούλοι καὶ πλάνοι καὶ φονεῖς,
κ' εἰς μαῦρα πάθη ἀπηνεῖς
καθεῖς τῶν ἐβρυχᾶτο.

Χειμάρρων μέσῳ φοβερῶν
ὁ κόσμος πᾶς ἐκλείπει·
Υἱοὶς κακούργων στυγερῶν,
Πόσι κλαυμάτων γοερῶν.
Ἦ φρίκη καὶ ὠλύπη !

Σθέννυνται ἔθνη ὡς σκιά,
γῶραι ὁμοῦ ἀθροαί·
Καὶ ἐν τῇ εὐρέα φωλεᾷ
ἢ φιληθεῖσα πατριά
εἰσέρχεται τοῦ Νῶε.

Π ρ ο σ ε υ χ ῆ .

Σταύρωσε τὰ χεράκια σου
'ς τὸν Πλάστη ταπεινὸ,
σῆκωσε τὰ ματάκια σου
'ψηλὰ 'ς τὸν οὐρανὸ
κ' ἄς ποῦν τ' ἀθῶα χεῖλη σου
ἀθῶα προσευχή.

Οἱ ἄγγελοι θὰ παῖζουνε
μὲ τ' ἄσπρα τῶν φτερά
καὶ χαροποὶ θὰ τρέζουνε
σιμὰ σου τρυφερά
τὰ χεῖλη νὰ φιλήσουνε
ποῦ λὲν τὴν προσευχή.

Ἦ θ ε ἰ α π ρ ὀ ν ο ἰ α .

Ἦ Θεὸς μυστηριώδης,
ἐκτελεῖ καὶ θαυμαστά,
Καὶ εἰς κύματα φρικώδη
κ' εἰς τὸν ἄνεμον πετᾷ.

Εἰς βαθέα μεταλλεῖα
τοὺς ἄγιους του σκοποῦς·
Τῇ ἀπέριψ του σοφίᾳ
θησαυρίζει καὶ δεινοῦς,

Τῶν χειρῶν σου ἔργον εἶναι
ἢ τῶν ὄντων ἀπειρία,
ἄστρα, ἥλιοι, σελήναι,
καὶ συμπλέγματα μυρία.

Σὺ ὡς, εἶπες, γενηθήτω,
ἕδατα διαιρεθήτω
Γῆ, βοτάνη, βλοστησάτω,
Ζῶα καὶ πτηνὰ φανήτω.

Ἦ Θεέ, ἐκ τῶν χειρῶν σου
καὶ ὁ ἄνθρωπος προήλθε,
καὶ ἐκ τοῦ φουσημάτος σου
ζωῆς πνεῦμ' αὐτῷ εἰσῆλθε.

Διὰ τοῦτο μεθ' ἀπάντων
τῶν ἀπέριων σου κτισμάτων,
Σὲ τὸν ποιητὴν τῶν πάντων
ἐγκαρδίως ὑμῶν ψάλλω.

Καὶ μέσ' 'ς αὐτὸ τὸ φίλημα
ἀπ' τὸ μικρὸ σου στόμα
θὰ πάρουνε τὸ φίλημα
καὶ θὰ πετοῦν ἀκόμα,
ς' τὸν Πλάστην νὰ τὸ φέρουνε
ἀ' ὡα προσευχή.

Καὶ ὁ Πλάστης ἀπ' τὸ θρόνο του
θὰ 'δῇ τὴν προσευχή σου,
κ' ἐν ἀγγελουδί μόνου του
θήρῃ, μὲ τὴν ψυχὴ σου
νὰ κατοικῇ 'σὰν φύλακας
'ποῦ τέλν' ἢ προσευχή.

Μαθηταί, ἐνθαρρυνθήτε,
καὶ τὰ νῆρα νὰ πυκνά
Μὴ ποσῶς τὰ φοβηθήτε
γέμουσι ἀπὸ ἀγαθῶ.

Θλίψετε καὶ στενωγῶρας
σεῖς φοβείσθε τρυμεράς.
Πλήν αὐτὰ εὐεργεσίας
θέλουσι βρέξει ἐπὶ σᾶς.

Ἡ μήτηρ μου.

Σὺ μοὶ ἔδωκας, φιλάττη,
τὴν ζωὴν ἐπὶ τῆς γῆς
Κ' ἢ φροντίς σου μὲ φυλάττει
πλήρης φίλτρου καὶ στοργῆς.

Σὺ μετ' ἀσπασμῶν χιλίων
προσφιλής, προσεκτικῆ
Μ' ἀπεκοίμιζες παιδίον,
ἄσμα ψάλλουσα γλυκύ.

Εἰς τὸ στήθος σου μὲ θλίβεις
μετὰ πόθου καὶ χαρᾶς.
Τὴν ἀγάπην μου ἀμείβεις
δι' ἀγάπης τρυφεράς.

Σὺ τῆς κλίνης μου πλησίον,
ὄταν ᾔμαι ἀσθενής,
Ὅμμα ἔχουσα δακρῦν
νύκτας ὄλας ἀγρυπνεῖς.

Σοῦ πλησίον κράζουσά με
μοῦ φιλεῖς τὰς παρεάς.
Τὰ καλὰ διδάσκουσά με
φιλοστόργως μειδιᾷς.

Πρὸς τὸν Πλάστην καὶ Δεσπότην
ἀνυφοῖς μου τὴν ψυχὴν.
Σὺ μ' ἐδίδαξας τὴν πρώτην
παιδικήν μου προσευχὴν.

Ἡ ἀληθὴς λατρεία.

Δὲν θέλω νὰ γίνω εἰδωλολάτρη
λατρεύων τὴν πλοῦτον καὶ τὰς τιμὰς
Θεοῦ τοῦ Ὑψίστου θὰ ἦμαι λάτρη
τηρῶν τὰς ἀγίας του ἐντολάς.
Ὁλέθριος λέπρα τῆς κοινωνίας,
ὁ βίος ἀσώτων πολυτελεῶν!

Αὐτοὶ πρεξενούσι τὰς δυστυχίας,
καὶ πᾶσαν κατάπτωσιν τῶν ἔθνων.
Θερμότατο, Ὑψίστε, ἱκετεύω
τὸν νοῦν νὰ φωτίσης καὶ τὴν ψυχὴν.
Σὲ μόνον πάντοτε νὰ λατρεύω,
οὐχὶ δὲ χρυσὸν καὶ τιμὰς. Ἀμήν.

Ὑμνος εἰς τὸν Θεόν.

Μὲ μέλος ἑναρμόνιον
ὕμνουντες τὸν αἰώνιον
δοτῆρα τῆς σοφίας,
πρὸς τὸν Θεὸν στρεφόμεθα
κ' εἰς σέβας αἰσθανόμεθα
παλλούσας τὰς καρδίας.

Θεεῖ, ὁ ἀκροώμενος
καὶ ὕμνον ἐκδεχόμενος
ἐκ στόματος νηπίων
ἡμῶν τὸν ὕμνον ἄκουσε
καὶ ἴλωσις ἐπάκουσε
αἰνούντων σε παιδίων.

Σὺ, ὅστις πλήρης χάριτος
ἀθέατος καὶ ἄρρητος
τὸν κόσμον διευθύνεις,

δεινῶν ἡμᾶς ἀπάλλαξε
Κ' εἰς τὰς ψυχὰς μας στάλαξε
τὰ μύρα τῆς εἰρήνης.

Σὺ, ὅστις νοῦν ἐπότισας
κ' ἐκ πνεύματος ἐφώτισας
τοὺς ἀλτεῖς μὲ ἐν νεύμα,
ὡς ἄριον ἐπιούσιον
πέμψε ἡμῖν τὸ πλοῦσιον
καὶ Ἅγιόν σου Πνεῦμα.

Εἰς τοὺς εὐεργετοῦντάς μας
καὶ τοὺς ποδηγετοῦντάς μας
πρὸς φῶς καὶ πρὸς παιδείαν
τὴν θεϊκὴν σου χάριτα
καὶ τὰ ἀγαθὰ σου ἄρρητα
παράσχου μ' ἀφθονίαν.

Ὁ Θεὸς δεκάλογος.

α'. Θεὸς καὶ Πλάστης πλὴν ἐμοῦ οὐδεὶς τῶ ὄντι εἶναι Προσάξω εἰς θεοὺς ψευδεῖς τὰ γόνατα μὴ κλίνε. β'. Γλυπτὰ καὶ ὁμοιώματα τῶν κάτω ἢ τῶν ἄνω, Ποτὲ νὰ μὴ λατρεύσης σύ, οὐτ' εἰδῶλα λαμβάνω. γ'. Εἰς μάτην τ' ὄνομα Θεοῦ νὰ λάβῃς εἶν' κακία. δ'. Ἐργάζου ἐξ ἡμέρας σύ, ἢ δ' ἄλλη εἶν' ἄγία. ε'. Πατέρα σέβου πάντοτε καὶ τίμα τὴν μητέρα Καὶ εὐ σοι γίνετ' ἐπὶ γῆς νυκτὶ τε καὶ ἡμέρα ς'. Μὴ χύσης αἷμα, φύγε δὲ τὴν ὀλεθροπραξίαν.	ζ'. Καὶ μὴ μοιχεύσης, μήτε ζῆς εἰς βδελυρὰν πορνείαν. η'. Πτωχὸς ἂν ἦσαι, μᾶλλον ζῆς πτωχός, παρὰ κλέψης θ'. Τῆς ψευδομαρτυρίας δὲ μὴ γένοιτό σοι σκέψις. ι'. Τὸ κλέπτειν εἶναι βδελυρὸν κι' ἀπάνθρωπον ἐπίσης, Τὰ ξένα νὰ ἐπιθυμῆς μηδέποτε τολμήσης.

Οὐδία τοῦ δεκαλόγου.

Μὲ ὄλην τὴν καρδίαν σου
ἀγάπα τὸν Θεόν·
Κι' ἀγάπα τὸν πλησίον σου
ὡς ἀγαπᾷς σαυτόν.

Τίνας βδελύσσεται ὁ Θεός ;

Ἐξ ἧ ἑπτὰ ὁ Κύριος βδελύσσεται, ὧ φίλοι,
ὕπερφάνους ὀφθαλμούς, γλῶσσαν ψευδοῦ καὶ χεῖλην.

Χεῖρας, αἰτινες χύνουσι τὸ τῶν ἀθῶνων αἷμα·
καρδίαν κακοῦς λογισμοῦ λαμβάνουσαν ὡς θέμα.

Πόδας, ὅτινες τρέχουσιν ἵνα κακοποιῶσι·
ἀνθρώπους συνειθίζοντας νὰ ψευδομαρτυρῶσι.

Κ' ἐκεῖνον, ὅστις ἔριδας εἰς ἀδελφούς ἐμβάλλει·
αὐτοὶ δὲν ἔχουσι ποσῶς εἰς τὴν ψυχὴν των' κάλλη.

Φῶς ἱλαρὸν δὲν πίπτει
εἰς ὃν τινα εἰς τὰ κακὰ τὰ ἄνω ὑποπίπτει.

Αἰκαλαὶ ὀχέσεις.

Περιεπάτου καὶ εἶδον φύλλον
Ξηρόν, πλὴν χύνον ὁσμήν γλυκεῖαν.
Λαθῶν δ' ἀμέσως τὸ ὄσφραϊνόμεν
μὲ τέρψιν θεῖαν.
= Εὐωδιάζεις πολὺ, τῶ εἶπον,

μὴ εἶσαι ῥόδον εὐχρουν τῶν κήπων·
— Δὲν εἶμαι ῥόδον, μοὶ ἀπεκρίθη
ἀλλὰ συνέζητα πρὶν μ' ἐκεῖνο.
Ἐντεῦθεν ἔχω τὴν εὐωδίαν,
ἣν διαχύνω.

Ἡ ἱερὰ Γραφή.

Θεία Ἱερὰ Γραφή ἰ
μόνον σ' ἔχω ἀληθῆ
τίμιόν μου θησαυρόν,
εἰς τὸν κόσμον τὸν σκληρόν.
Μόνος σ' εἶσαι ὁ πιστὸς
κι' ἀσφαλῆς μου ὁδηγός.
Μὲ διδάσκεις ἐνταυτῷ
τίς καὶ πόθεν εἰμ' ἐγώ.
*Ἄν τὸ πνεῦμα τοῦ Θεοῦ
μὲ τὴν δύναμιν Αὐτοῦ
ὁδηγήσῃ με εἰς σέ,
δὲν θὰ πλανηθῶ ποτέ.

*Ἄν δὲ ἀποπλανηθῶ,
κι' εἰς τὸ σκότος βυθισθῶ,
Σὺ μοι δίδεις τότε φῶς
καὶ ἐπιστρέφω ἀσφαλῶς.
*Ἄνευ σοῦ ἐπὶ τῆς γῆς
κάθε βῆμα τῆς ζωῆς
εἶναι κίνδυνος παντοῦ
βίραθρον ἀφανισμοῦ ἰ
Μὲ δεικνύεις τὸν Ἄμνόν,
τὸν Σωτήρᾶ μου Χριστόν,
καὶ ὁ θάνατος ἐξῆς
γίγνεται εἰς ἐμὲ γλυκύς.

Ὁ δὴ γὰρ τοῦ βίου.

Πῶς ὁ νέος τὴν καρδίαν
Νὰ φυλάττῃ ἐμπορεῖ ;
Πῶς ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν
τὴν ζωὴν του νὰ τηρῇ ;
Ἡ Γραφή τῷ προμηθεύει
ὁδηγίαν ἀσφαλεῖς
μὲ αὐτὰς ἅς προσδεύῃ
εἰς τὸν δρόμον τῆς ζωῆς.
Εἰς τὸν δρόμον τῆς ζωῆς μου
οὗτος ἅς μὲ ὁδηγῇ
πᾶσαν θλίψιν τῆς ψυχῆς μου
οὗτος ἅς παρηγορῇ.

Αὕτη λύχνος εἶναι θεῖος
εἰς τὰς ὥρας τῆς νυκτός,
καὶ ὡς ἥλιος πλουσίως
τὴν ἡμέραν δίδει φῶς.
Ναί, ὁ νόμος τοῦ Κυρίου
εἰς τὸ πνεῦμα φέρει φῶς
τῆς δόξης τῆς αἰωνίου
εἶναι μόνος ὁδηγός.
Τῶν ἁμαρτωλῶν τὸν δρόμον
ἀποστρέφομαι, μισῶ,
ἐγκαρδίως δὲ τὸν νόμον
τοῦ Κυρίου ἀγαπῶ.

024000028135

Ἀριθ. { Πρωτ. 9157
          { Διεκπ. 7864

Ἐν Ἀθήναις, τῇ 21 Ἰουλίου, 1899.

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΤΟ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΤΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΤΗΣ
ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ

Πρὸς τὸν κ. Εὐάγ. Κοφινιώτην

Ἐχόντες ὑπ' ὄψει τὸν Νόμον ΒΤΓ' τῆς 12ης Ἰουλίου 1895, τὸ σχετικὸν Β. Διάταγμα τῆς 28 Ὀκτωβρίου ἰδίου ἔτους, τὰς προκηρῦξεις περὶ διαγωνισμοῦ διδακτικῶν βιβλίων τῆς Στοιχειώδους Ἐκπαιδεύσεως καὶ τὴν ἔκθεσιν τῆς αἰκείας ἐπιτροπείας, δηλοῦμεν ὑμῖν, ὅτι ἐγκρίνομεν τὴν ὑφ' ὑμῶν εἰς τὸν διαγωνισμὸν ὑποβληθεῖσαν Ἱερὰν Ἱστορίαν τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, ὅπως εἰσαχθῇ ἐπὶ πενταετίαν ἀπὸ τοῦ προτεγοῦς σχολικοῦ ἔτους ὡς διδακτικὸν βιβλίον διὰ τοὺς μαθητὰς τῆς Γ' τάξεως τῶν δημοτικῶν σχολείων, δημοσίων, δημοσυντηρητῶν καὶ ιδιωτικῶν.

Καλεῖσθε δ' ὅπως ἐκτελέσητε τὰ ὑπὸ τοῦ εἰρημένου νόμου κλπ. ὑπαγορευόμενα καὶ τὰς ὑπὸ τῆς ἐπιτροπείας ἀναγραφόμενας παρατηρήσεις.

Ὁ Ὑπουργὸς

ΑΘΑΝ. ΕΥΤΑΣΙΑΣ

Στέφ. Μ Παρίδης

Κατὰ τὴν ὑπ' ἀριθ. 10,408 τοῦ 1902 διαταγὴν τοῦ Ὑπουργείου τῆς Παιδείας, ἡ τιμὴ ὠρίσθη εἰς λεπτὰ 24.